

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

VIII. Christus Iudex.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

quod lex bona præcipit; displicebit. Quando enim bonus quis esse cepit, non potest non diligere legem Dei, quia hoc intra se habet lex Dei sancta quod sancti homines in motibus.

Felices igitur qui non excusantes excusationes in peccatis, legum Christi duritiam, vel asperitatem non causabuntur: sed duritiam si quæ existit in legis obseruatione, à seipsis natam, humilliter professi, componere sese ac fingere nitentur ad accuratam eius obseruationem. Beati sanè immaculati in via, ambulantes in lege Domini, scrutantes testimonia eius in toto corde exquirentes cum nec contenti dicere quod olim Moyses, *beatus sumus Israel, quoniam quæ placita sunt Deo manifesta sunt nobis.* Sed illud insuper Domini oraculum animo ingigunt, *si hæc scitis, beati estis, si feceritis ea.* Itaque diligenter & non perfunctoriè attendenda cuius Christiano est, legis quam proficitur, summa cum sanctitate, & dignitate, par facilitas, quantum quidem est ex ipsa lege, & suppetis quas subministrat; dummodò subiecti dispositio non tenitur, & distorqueat reddatque operosum, quod rectum & leue alioqui foret. Sed præsertim in dignitatem legislatoris nostri est intendendum, quæ ad legis per eum tradita obseruationem, urget nos maximè. Conclusio est Apostoli Hebræorum 2. huic loco congruentissima. *Propterea abundantius, oportet obseruare nos ea quæ audiimus, ne forte persequamur. Si enim qui per Angelos dictus est sermo, factus est firmus, & omnis prauaricatio & inobediens accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum, ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, conestante Deo signis & portentis, & variis virtutibus, & spiritus distributionibus secundum suam voluntatem.]*

CAPVT VIII.

Christus Iudex.

630 **H**ic quoque titulus, connexus est cum titulo Regis. Nam iudiciaria potestas, est appendix regis, vel potius partiale eius constitutum. Nec est quod titulus iudicis videatur restringendus ad solos homines, atque ad eò referendus ad sektionem: Nam certum est, Angelos quoque, esse à Christo iudicandos. Si enim Apostolus, de se & suis similibus verè dixit, *nescitis quia Angelos iudicabimus;* quanto magis Christus Dominus, qui non assidebit alteri iudici, sed erit ipse Iudex primarius, Angelos quoque iudicabit?

Non timendum prolixitati in disputatione de iudicio.

De Christo igitur Angelorum & hominum iudice disputaturus, fructuosissimo sanè argumento, non deo extimescere vel prolixitatem, vel acerbitatem disputationis: cum nulla

fit materia de qua potius, aut frequentius, aut vberius sit sermoinandum, & agendum. De clausulam longè de hac re disputationis S. Chrysostomi, hom. 2. in 2. ad Thessal. [Dicit mihi homo; Tribunali Christi cum sistendus sis, omnia magis loqueris quàm de isto: Et quidem si quando tibi cum iudice causa est, plerumque verbo tenus dumtaxat; non nocte, non die, non aliquo temporis articulo, non aliqua hora aliud quid loqueris; sed semper de causa illa quam agendum habes. Cum verò de omni vita tua rationem redditurus sis, neque alios etiam pateris, qui te iudici, huius admo- neant? Atqui propterea cuncta perire semper, & intercidere, quod humano quidem tribunali temporalium rerum gratia sistendi, neminem non monemus, neminem non rogamus; indefinenter de illo solliciti sumus, omnia huius gratia facimus: ad tribunal verò Christi venturi, idque breui, neque per nos ipos aliquid, neque per alios facimus.] Sed & Ruffinus ad 7. Symboli articulum, quanti interfit hoc argumentum nunquam fastidire, pulchrè his verbis attingit. [Arbitror admouendum, quod ista fidei traditio, quotidie nos vult de aduentu iudicis esse sollicitos, ut actus nostros ita præparemus, veluti reddituri imminenti Iudici rationem. Hoc enim erat quod & Propheeta dicebat de viro beato; *Quia disponet sermones suos in iudicio.*] Non est ergo timenda argumenti adeò fructuosus, vel prolixitas, vel asperitas. Ne tamen in immensum cogat diffundere tractationem, attingam paucis quæ ad veritatem, & titulum, ac obiectum iudiciariæ potestatis Christi pertinent. Quæ verò ad circumstantias & adiuncta varia duorum primariorum & illustrissimorum actuum potestatis huius iudiciariæ pertinent, nempe iudicij particularis, & vniuersalis dumtaxat delibabo. Audium plenioris imò plenissimè discussionis eorundem, remittens ad Petrum Thyræum diligentissimè & minutissime in eo argumento verfatum, & ad alios infra referendos.

Iudiciaria Christi potestas, ex fide certa.

631 Esse igitur Christum omnium Iudicem, sic indefinè loquendo, & ad hoc illud iudicium rem non arctando, de quo postea, certum ex fide est. Ita enim aperte traditur in plerisque Scripturis, & illustrissimè Ioannis 5. vbi Christus de seipso dicit, *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant Patrem.* Quod accipiendum esse de filio pro carne vestito, seu de Verbo subsistente in humanitate nostra, rectè tradit ibi D. Augustinus tract. 21. Imò aperte videtur id tradidisse ipse Christus, cum mox subdit, *sicut pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.* Iure S. Augustinus 1. Trinit. cap. 13. Propositis his verbis, ad probandum quod filius in humanitate iudicabit, subdit; [Puto nihil esse manifestius.] Et verè sunt verba expressissima. Nam quod S. Chrysostomus hom. 38. in Ioannem, eique de more ad hærentes Theophilactus & Euthimius, vt reiciant Paulum Sanofatenum, qui ibi termi-

tionem, desideratur insuper voluntas recta, quæ nec favore abducatur, nec minis molliatur, quominus pronuntiet ut pronuntiandum agnoverit, contentanæ ad leges post rem planè perspectam. Et valde quoque honestat iudicem de aliorum vita & moribus pronuntiatum, si vita eius pura sit, nec iis sordeat culpis, quæ sint per eum in alio improbandæ. Super hæc omnia, desideratur potentia latæ sententiæ exequendæ comensa, alioquin frustra erit iudicium: hæc omnia, & si quæ sunt alia, probati iudicis ornamenta, aut necessaria præsidia, cumulatè in Christum concurrunt. Nam scientiam habet, etiam quatenus homo, omnium planè rerum de quibus iudicandi sunt homines omnes & Angeli. Recolatur quæ de Christi scientia, cum insulatum beata, superius diximus l. 4. Nec erit dubium vllum, quin Christo Domino abundè fuerit scientiæ ad iudiciariam hanc potestatem quantumcumque protensam. Nihil item ex parte voluntatis, siue necessitati, siue congruum, ad rectū iudiciū deest Christo. Nam ob impeccabilitatem, non potuit non velle confirmari diuinis legibus, in sententiâ de bonis & malis ferenda.

Quo S. Ambros. serm. 20. in Psal. 118. ad v. 4. apertè illud Christi de se Ioannis 5. non possum à me facere quidquam. [Bonus enim iudex, nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed iuxta leges & iura pronuntiat, Scitis iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paruum domo defert: sed sicut audit, ita iudicat: & sicut se habet negocij natura, decernit: obsequitur legibus, non aduersatur: examinat causæ merita, non mutat. Disceite iudices seculi, quem in iudicando tenere debeatis affectum; quam sobrietatem, quam synceritatem. Dominus omniam dicit: non possum ego à me facere quicquam. Alibi lego; *Negare semet ipsum non potest.* Non potest vique, non per iustitiam, sed per integritatem: non per impossibilitatem faciendi, sed per oblectantiam iudicandi. Quid non potest qui omnia potest, nisi quod posse nolit? Non vult posse quod damnat, non vult posse aduersus fidem, non vult posse aduersus veritatem. Audi postremò ipsum dicentem, cur non possit à se facere quicquam. *Sicut audio,* (inquit,) *iudico.* Hoc est, non ex mea potestate decerno quod libitum, sed ex iudicandi religione quod est, & idè iudicium meum verum est, quia non voluntati meæ indulgeo, sed æquitati.]

Nihil igitur ex parte voluntatis in Christo non sanctum, cum diuinis legibus, & possituis, & naturalibus non possit non se confirmate. Et ob eandem causam, nequam potest à vero & recto abduci: nec patet vlli (vt sic dicam) recriminationi, quasi exprobrare ei quispiam possit, in quo alium iudicas, teipsum condemnas. Quid enim in eo non sanctum & nitens, imo nitentissimum & sanctissimum? S. Romanum memorat Trebellius, quo in causa censurae Valeriani, postea Imperatoris, pronuntiatum est, *Valerianus iudex esto, cui nihil obici potest.* Hoc verò nescio de quo dici, nisi de Christo possit, quem ne hostis quidem peccati conuicit, aut etiam cum aliquo colore insimulauit. Iudices in altera vita ab Ethnicis constitutos, improbitatis notat Theodoretus l. 1. contra Græcos, in fine. Christus Iudex non sic. Propterea solus est Iudex, quod solus sit in quem peccatum non cadit, ait Clemens Ale-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

xand. 1. Padag. c. 2. initio. Potentiam denique ad iudicij firmitatem requiritur, nemo in Christo desideret, qui & brachium Dei, & Dei virtus est, æquè ac sapientia.

634 Videor igitur iure merito pronuntiasse, Christum ad iudiciariam potestatem planè factum videri: Tantoperè eminent in eo omnia, quæ ad potestatem illam necessaria vel opportuna censeri possunt. Accedit & illud à D. Bernardo egregiè notatum serm. 37. in cant. quod Dei quatenus Deus est, iudicium in creaturas suas, videretur nimis horrificum: idèoque ait, iudici nostro humanum habitum fuisse circumponendum. [Necessariè quidem. Si enim cum hoc quoque temperamento, tanta erit in iudicio æquitas, in iudice feritas, in maiestate sublimitas, in iustitia in facie ipsa rerum, vt (secundum Prophetam,) non possit cogitari dies aduentus eius; quid putas foret, si ignis ille consumens; (Deum loquor omnipotentem,) in illa suæ diuinitatis magnitudine, fortitudine, puritate, venisset contra folium quod vento rapitur, ostensus potentiam suam, & stipulam siccam percututus? *Et homo est,* (inquit,) *& quis videbit eum? Et quis stabit ad videndum eum?* Quanto magis Deum nobis abique homine exhibentem, nemo hominum ferret, vt potè claritate inaccessibilem, celsitudine inattingibilem, incomprehensibilem maiestate? Nunc enim cum exarserit in breui ira eius, quàm grata propter filios gratiæ apparebit, blanda quædam visio hominis: sanè firmamentum fidei, spei robur, fiducia argumentum, quod scilicet gratiæ & misericordiæ sit in sanctos eius, & respectus in electos illius. Denique ipse Pater Deus, dedit filio iudicij potestatem, & non quia suus, sed quia filius hominis est. O verè patrem misericordiarum; vult per hominem homines iudicari, quo in tanta trepidatione, & perturbatione malorum, electis fiduciam præstet naturæ similitudo. Prædixerat hoc quondam sanctus David orans patiter & prophetans, *Deum* (inquit) *iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis.* Sed neque huic dissonat, promissio facta per Angelos, qui eo assumpto ita ad Apostolos loquebantur, *Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Hoc est, in hac ipsa corporis forma atque substantia. Liquet ex his omnibus, sponam in se diuinum habere concilium, & mysterium supernæ voluntatis minimè ignorare, quæ sub umbra, imbellicium imbecilliumque animantium, naturam, infirmotem, vel potius inferiorem, (quia iam infirma non erit,) in iudicio exhibendam, & orantis affectu, & Spiritu prophetantis enunciat: quatenus qui cælum terramque mouebit in virtute sua, accinctus potentia contra insensatos, & suavis nihilominus, & mitis, & quasi omnino inermis, appareat propter electos. Esto igitur extra dubium, concessam Christo fuisse potestatem iudiciariam, qua contentanè ad regulas diuinæ sapientiæ & prouidentiæ, de Angelis & hominibus, rectum & iustum iudicium ferat.

Iudiciaria Christi potestas, ordinaria; & quis eius Titulus.

635 Ex quo intelligitur, hanc potestatem, nec esse supremam omnino & independentem; cuiusmodi est sola diuina; nec esse ita purè ministerialem

nisterialem, vt non sit verè iudiciaria potestas propriè & simpliciter dicta; accepta quidem à Deo, atque adeò aliquatenus delegata, non tamen quasi in suo genere & ordine non competat, vt proprii muneris & officij. Reuera enim ad eum modum, Christo conuenit; Estque proinde ordinaria. Quod explicandum & confirmandum est, per proportionem ad regiam Christi potestatem excellentiã creatam, quæ neque est suprema, neque meri Vicarij partes sustinens; sed ita subordinata diuinæ regie potestati, & eatenus secundaria, vt tamen in suo genere & ordine, sit potestas regia simpliciter & propriè dicta. Non dissimiliter ergo potestas iudiciaria creata, quæ regie potestatis iurisdictionis membrum est, nec est sortitur internuntius iudicij, aut promulgator alienæ sententiæ; sed est vera potestas in suo ordine prima, diuinæ tamen suprema & eminentissimæ subordinata. Quod vnum voluit Scotus in 4. d. 48. q. 1. cum negare videtur, potestatem iudicandi esse Christo datam, & D. Thomam ita affirmantem reprehendit. Tantum enim probat Scotus, Christi potestatem non esse supremam, nec Christo competere ex principiis essentialibus naturæ suæ humanæ: quod est verissimum, & consentiens sententiæ S. Thomæ.

Intelligi quoque ex dictis potest, quis sit huius potestatis titulus. Quia enim potestas hæc iudiciaria, est portio regie potestatis Christi eodem modo de eius titulo philosophandum est, quo philosophati supra sumus de titulo regie Christi potestatis, quam vidimus Christo obligasse; & vt proprietatem connaturalem ratione vnionis hypostatica, & ex merito, ratione pacti cum Patre iniit. Idem ergo hoc loco de iudiciaria Christi potestate est affirmandum. Hi namque tituli probè coherent circa eandem rem, in eodem subiecto: videntque possunt insinuari verbis illis supra tractatis, *potestatem dedit ei Pater filio iudicium facere quia filius hominis est.* Et in alijs plerisque Scripturis, significatur Christum donatum fuisse iurisdictione amplissima in omnes homines, quia cum filius Dei esset, delectus est infra omnes homines, & in gratiam Patris iudicium iniquissimum subiit. Quæ omnia, vt utrumque illum quem dixi titulum ferunt. Atque ita rectè Valques 3. parte disp. 79. c. 2. Henriques l. de sine hominis c. 25. n. 1. *Littera V.* & Thyraus lib. de Christi apparitione ad iudicium particulare c. 24. vt utrumque illum titulum huius in Christo potestatis, agnoscunt. male refragante Suare qui Tomo 2. tertia partis disp. 55. sect. 1. *in fine*, vult eam non obtigisse Christo ex meritis. Nec bene item Thyrao l. de apparit. ad iudic. c. 10. n. 10. solam paternam largitatem hinc agnoscente. Sed Thyraus quidem, illo alio quem signavi loco, sententiam mutauit. Suares verò nihil adducit, quod difficultatem reuera faciat. Tantum enim ait, quæ sunt connaturalia, esse ordine naturæ priora liberis: quod verum est; sed inde non sequitur, Christum in eodem temporis momento quo primum productus & operatus est liberè, non potuisse ex meritis sibi parare hanc potestatem, vt de alijs quibusdam in priori natura Christo connaturaliter debitis, vidimus superius. Multo minus sequitur inde, Christum non potuisse sibi hanc mereri per passionem & mortem, æquæ ac nominis exaltationem, quæ non minus connaturaliter debeatur Christo quam iudiciaria potestas. Quare Scripturæ quas diximus sonare Christi meritum circa hanc potestatem, accipiendæ sunt propriè: non exclusi tamen connaturalitate; nec quod facere cogitur Suarez.) attendendæ sunt ad meritum solius perpetuitatis, vel vsus & exercitij huius potestatis: cum ipsamet potestas possit nouo meriti titulo esse Christo debita. Quamquam non satis video, quomodo potestas non possit haberi ex merito, & exercitium siue vsus eius sic debeat, nunquam enim vsus potestatis, cadit sub distincto merito ab ipsa potestate, cum vsus ille nihil sit à potestate actus illos expropterea, & obiectibus libera ac expedita, distinctum. Sumo vltimè aliter quam pro actibus à potestate procedentibus, de quibus hic non est sermo, quia multo minus vsus ille cadit sub merito, distinctum à potestate exercita, siue ad praxim reuocata.

Quàm extensa, obiectiue.

636 Ergo ad obiectum iudiciariæ Christi potestatis, quod vno verbo comprehendit potest, dicendo omnem iudicij legitimum materiam, tam quoad personas, quibus ius dicitur vel quarum causa iudicatur; quam quoad causas, siue actiones iudicio subiectibiles, cadere sub obiectum potestatis huius Christi Domini; ita enim sonat illud Ioannis, *Pater omne iudicium dedit filio.* Expende adiectiuum illud *omne*. Vt enim dixit Tertullianus l. contra Prax. c. 16. *omnem* dicens potestatem, & omne iudicium, & omnia tradita in manu eius, nullam exceptionem temporis permittit: quia omnia non erant, si non omnis temporis fuerint. Quæ à Tertulliano prolata, ad probandum etiam antea Christum, à mundi exordio, subiucuisse iudicio & potestati Christi filij Dei, de quo locum illum accipit; multo magis profertur à nobis possunt in rem nostram agendo de Christo homine, in quæ reuera cadunt verba proposita. Omne ergo potestatem iudicandi, siue omne iudicium præter Christum Pater, nihil subduxit quod possit esse legitimum iudicij materia. Itaque poterat Christus, de temporalibus quoque iudicare si libuisset: habebatque ad id potestatem, etiam directam: quoniam ea vti noluerit, vt supra vidimus agentes de regia potestate, & interpellatione Christi ad iudicium inter fratres hereditatem. Expressit hanc Christi iudiciariam potestatem, in potestate iudiciaria Pontifici Aaronico concessa, docet pulcherrimè S. Cyrillus l. 13. de ador. *in fine* habebat, quoque iam tunc cum in terris esset poterat in omnes viuos & mortuos, vt de eis iustitiam iudicium, & quidem æternam, nulla que appellatione suspendendum ferret, etiam si quamdiu vixit, eam potestatem velut gladium in vagina reconditum habuit: rediuitus autem, sed è quoque ad dexteram Patris (vt ileam alia quæ D. Aug. 10. ciuit. c. 1. vocat. *media iudicia*, quæ à Christo vsque ad diem nouissimum in viatores occulte celebrantur,) eam exercuit in iudicio particulari quorumvis ex inde obeuntium: & illusterrimè ac magnificentissimè summò que cum apparuit, tantam maiestatem decente, exercebit in vniuersali iudicio, in mundi clauula. Vtque ille huius potestatis actus, vt ipsa potestas, eiusque obiectum, plenè innoteat, & personas ac materias Christi iudicio subiectas vel subiectibiles deprehendamus, attingendas est; sed cum ea temperatione quam initio proposui.

Prior eius actus, sive particulare iudicium, astringitur, & Christo vindicatur.

637 Particulare aliquod iudicium, vniuersali iudicio præuium, mox ab hominis morte institui, non expectato mundi fine vt decernatur vnicuique quod iustum est, siue salus, siue damnatio, de fide est. Ita enim ferunt illa cap. 11. *Ecclesiastici facite est coram Deo in die obitus retribuere vnicuique secundum opera sua.* Item, *in fine hominis, & damnatio operum illius.* Patres, & reuelationes varias, ac rationes in hanc rem, adducit Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 4. In hoc turpiter errauit Lactantius, homo ditior quam solidè peritus rerum fidei, 7. instituit. cap. 21. negans iudicium ferri de animabus ante mundi finem: donec tempus adueniat. Sed hic error, qui non Lactantij solus, sed aliorum quoque nonnullorum veterum fuit, vt videre est apud Bellarminum lib. de Beatiud. 55. cap. 1. Serarium lib. 2. Contra Puccium cap. 1. & 2. damnatus est ab Innocentio III. c. *Apostolicam* de Presbitero non baptizato & à Benedicto 11. in Extrau. quam refert Calro V. *Beatiudo*, hæresi sexta, & ab Eugenio 4. in Concilio Florentiæ sess. vltima, in literis vniouis. Nec est quod hoc loco fusius conuclatur, quia ex immuneris Scripturis, sensuque Ecclesiæ, & Patrum, ac rationibus, obtutus iam pridem est à Bell. cit. & ab aliis apud Coccium tom. 1. l. 3. art. 2. Sub his autem terminis quos dixi, hoc est quod fiat iudicium particulare ante vniuersale, probatur diligenter à Thyrao lib. de Iudic. partic. per prima sex capita. Hoc igitur est planè certum, & ex fide.

Sed non adeo certum est, an hoc iudicium sit actus iudiciariæ potestatis Christi Domini. Negat Petrus Lucensis, lib. de doctrina bene moriendi cap. 3. quæsto 8. Ambigit Bellarminus lib. 2. de Purgat. c. 4. Est tamen probabilior, & magis pia sententia quæ id affirmat, cum S. Thoma 3. parte. q. 59. art. 4. ad 3. Subscribunt Suarez ibidem disp. 52. sect. 2. Thyraus lib. de Iudicio particulari c. 19. Peltanus l. de Purgatorio c. 2. Philippus A cruce Tract. de Purgat. §. 9. num. 3. Mare. Carrillus in Bullam Defuncto. parte 1. c. 8. n. 33. Præpositus 3. parte q. de Purgatorio num. 26. Sanè si pater omne iudicium dedit filio, manifestum videtur, dedisse quoque illi iudicium particulare, quod est aliquod, & quidem maximi momenti iudicium. Nec quod censuit Bellarm. lib. 2. de Purgat. c. 4. enervatur hic locus, cum dicitur illud *omne*, posse sufficienter exponi de omni persona: quia omnes personæ à Christo iudicabuntur in mundi fine. Hoc inquam non enervat vim loci propositi, ad probandum Christo committi iudicium particulare. Nam omne iudicium, non tantum exprimit omnes personas, sed, multo iustius omnem materiam, & causam pro qua persona quæpiam sit iudicanda. Itaque cum iudicium particulare sit præiudicium ad vniuersale, & in vtroque pronantiatur de iisdem personis & causis; in vno quidem seorsum & diuisim, in altero autem coniunctis omnibus simul personis & causis; non videtur negandum, quin Pater vtrumque illud iudicium Christo dedit: atque adeo admittendum est, Christum in iudicio quoque particulari; indicem agere. Quod ex Patribus,

Theoph. Raynandi de Atrib. Christi.

disertè agnosceit S. Cyprianus lib. de mortal. dicens, hominem hinc abeantem, præmium vite & fidei, Christo iudicante accipere. Astipulatur Innoc. III. lib. 2. de contemptu mundi c. vltimo exponens quatuor Christi aduentus; duos visibiles, vnum in carne, alterum in mundi fine: & duos inuisibiles, vnum ad sanctificandum, & alterum ad particulariter iudicandum vnumquemque in obitu suo.

638 Non debet quoque videri inutile, suffragium quod in hanc rem à visis quibusdam diuinis & reuelationibus petitur. Sic enim Vdo Præsul Magdeburgensis apud Nauclerum 2. parte Gener. 34. Christo præsentatus, & apud eum accusatus, tandemque condemnatus ab eo per visum fuit. Aliud item iudicium in causa S. Sidonij Aruernensis Episcopi à Christo factum, exhibet Gregorius Turonensis lib. 2. Historiæ Franco c. 23. Item apud Cantiprævanum lib. 1. Apum cap. 3. n. 4. Per visum obiectus est Christus, viro sanctissimo Conrado Hildemensi Episcopo, prædens iudicio de anima Episcopi nequam, qui exautoratus & omnibus Pontificalibus vestimentis coram Christo exutus, raptus est ad Tartara solis peccatis contextus, acclamantibus dum raperetur sanctis Angelis, aliisque Christo assidentibus in eo iudicio, *dum tempus habemus, operemur bonum.* Per pulchram visionem cuiusdam ætate Constantini exhibitam, qua particulare iudicium demandatum Christo proditur, refert Raderus ex Menæis 21. Noueb. Videndus S. Antonnius 3. part. 23. c. 10. §. 6.

Denique congruentiæ & rationes propè omnes, quæ pro iudicio vniuersali per Christum faciendo proferuntur, hic ferè etiam locum habent: maior scilicet Christi honor, & vt agnosceatur ab omnibus eum fuisse vniuersalem negotiorum gratia & salutis humanæ arbitrum, secundum Deum: Cedit quoque hoc non parum in bonorum læuamen, & impiorum cordolium; dum vident ij quidem cui contregnaturi sint, quia sunt compassi, & sicut ipse multa perpeffi; pro quibus suauis accipiunt præmium, decernente eorum primicetio quem in vita vniuersa habuerunt ducem. Impij verò quàm iuste iudicem sustinent, quem per vitam despectui habuerunt. Et hoc modò, mysticè valet quod Innocentius 3. l. 2. de contemptu mundi c. vltimo. Christum Dominum omnibus morientibus obici existimat, specie crucifixi, tam bonis quàm malis: Nempe bonis monstrantem vnde salui sint facti; malis verò insultantem, & exprobrantem; cum peccata quantumuis abdita quæ nefarie ad miserunt, tum maxime ingratitudinem teterrimam qua tot beneficiorum imbris, ipsaque imprimis Christi passione sunt abusi. Congruentissimè igitur Christus, huius iudicij potestatem accepit. Eoque magis vrgeri videtur ad tribuendum Christo hoc particulare iudicium, quia vniuersale, non est nisi approbatio & promulgatio sententiæ in particulari iudicio lata. Ac proinde totus negotij salutis nostræ cardo, vertitur in iudicio particulari, multo magis quàm in vniuersali. Itaque si Christo iudicium vniuersale congruè tribuitur, propter rationes aliquas, non videtur dubium, quin illæ æquè saltem militent pro iudicio particulari.

Euertuntur fundamēta, quibus aliqui Iudicium particulare Christo adimunt.

639 Nec qui Christo hoc iudicium adimunt, & Angelo cuiusdam tribuunt, probabiliora proferunt, quam quæ pro Christo adduximus. Angelo custodi id tribuit Henricus de Alia, & ex eo Sybillanus in speculo. Sed nihil adducunt ad id confirmandum S. Michaëli tribuit Viegas in c. 12. Apocal. commentario, 1. fecl. 18. num. 7. inde ducto argumento, quod Ecclesia in Officio S. Michaelis, & Missa defunctorum, dicat eum præpositum fuisse à Deo suscipiendis animabus, & representandis in lucem sanctam. Item quia eam ob causam, videtur pingi cum gladio & statera, quæ sunt iudiciariæ potestatis signa. Eoque referri potest, quod in narratione militis rediuiui, quam ex Hamartolo refert Racterus in Mæncis 28. Aprilis, memorantur libripendes à quibus exeuntium animæ appenduntur, administrati scilicet vel supra fecl. S. Michaëlis. Aliter idem probat Serarius in c. 5. Iosue q. 45. propof. 3. vbi iudicium particulare S. Michaëli commissum affirmat, per se, vel per subdelegatos ab ipso Angelos exerceri. Et probat, quia nihil est in huiusmodi iudicio, quod vim Angeli effugiat. Nam & discutere causas morientium potest, iis inditis per seipsum speciebus in obeuntium intellectu, quibus adigantur assentiri, verèque agnoscere, id abs se patratum. Et propterea potest penam aut præmium condignum iuxta diuinas leges decernere, ac pronuntiare sententiam. Quod si potest id præstare Angelus, decentissimè videtur vt id Deus illi permittat; nec ad id Christum destinet, cum soleant magni Principes, patua & obscura iudicia, exercere per ministros, non per seiplos. Cum ergo Christus, generale iudicium per seipsum sit exerciturus, & in eo approbaturus particularia iudicia, congruum videtur, hæc à Ministris obita existimare, per quos etiam solet Deus exequi quæ spectant ad homines, & res mundanas. Et nemo sanè negare potest, alium à Christo fuisse particularium iudiciorum præsidem, ante Verbi ad nos aduentum. Quidni igitur nunc quoque sit alius?

Hæc sunt quæ pro alio quàm Christo iudicis particularibus præficiendo, proferuntur: quæ tamen leuia sunt, nec æquant probabilitate, quæ pro Christo protulimus. Nam S. Michaelem esse præpositum suscipiendis animabus, non quibusuis, sed iustorum tantum; idque per se, vel per subdelegatos à se Angelos exequi, lubens concedo. Et confirmari potest illis apparitionibus quas collegit Albertinus opusculo de Angelo Custode c. 16. excepturum & deducturum à custodibus Angelis sanctarum animarum. Nam quamuis non deducant per motum localem, tamen astant corpus deferentibus; cum tunc maximè agatur earum salus & adesse Satanæ impetum, ac suorum, pulchrè tradit Origenes hom. 6. in psal. 36. *in fine*. [Eo tempore cum anima separata à corpore, & occurrunt ei peccatores demones, aduersæ potestates, spiritus aëris huius qui eam volunt detinere, & reuocare ad se; si quid in ea suorum operum gestorumque cognouerint. Venit enim ad vnquamque animam de hoc mundo exeuntem princeps

huius mundi, & aëreæ potestates, & requirunt si inueniant in ea aliquid suum: si auaritiam inuenierint, suæ partis est: si iram, si luxuriam, si inuidiam, & singula quæque eorum similia si inuenierint, suæ partis est, & sibi eam defendunt, & ad se eam trahunt, & ad partem eam peccatorum declinant. Si verò aliquis imitatus est illum qui dixit, *ecce venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*, si se aliquis ita obseruauit, veniunt quidem isti peccatores, & requirunt in eo quæ sua sunt, & non inuenientes, tentabunt nihilominus ad suam partem violentè eam detorquere, sed Dominus eripiet eum à peccatoribus. Et fortè propterea iubemur cum quodam mysterio, etiam in oratione petere, dicentes; *Sed libera nos à malo*.]

640 Hæc igitur de SS. Angelorum in eo articulo studii erga animas, iata sunt. Et quia inter Angelos omnia sunt ordinatissimè, non dubium quin hæc ministeria obeant cum subordinatione ad aliquem superiorem Angelum, tanto negotio præfectum, qui conuenientissimè affirmatur esse S. Michael, tanquam summus Christianæ Ecclesiæ prætor, & inter celestes Spiritus eminentissimus. Hæc igitur lubens do: sed longè aliud est, S. Michaelem esse eo modo præpositum sanctis animabus suscipiendis, & representandis in lucem sanctam; aliud verò exercere iudicium particulare omnium animarum, tum sanctarum, tum reprobarum. Argumentum verò ductum ex pictura cum gladio & statera, est planè inane: quia Theologia Symbolica, iuxta S. Dionysij effatum non est argumentatiua. At constat hæc esse Symbola; gladium quidem certaminum lenit huius principis celestis militiae aduersus Satanam, pro Ecclesiâ & animabus iustis; statera verò ministerij quod per se suosve subdelegatos exhibet, aptans & disponens animas, vt compareant in particulari iudicio; etiam si iudicium illud non exerceat. Quamquam hæc statera appositio ad S. Michaelis picturam, videtur inuentum merum pictorum, ex eo ductum, vt Molanus notauit l. 3. de Imagin. cap. 59. quod in scripturis, iudicium solet trutinæ vel stateræ comparari, vt apud Iobum c. 31. *appendi me in statera iusta*. Sed præsertim Danielis 5. vbi Baltasari dicitur, *appensus es in statera iusta, & inuentus es minus habens*. Quia igitur iudicium in Scripturis per stateram exprimi solet; pictores quibus omnia licere videntur, ex errore de iudiciaria potestate S. Michaelis, libram illi appinxerunt. Nec tamen hæc pictorum licentia fuit vniuersalis. Nā apud Græc. libra, Deo vero Christo ipsi tributa est, vt habetur ex Damasc. Orat. de defunctis, qui sic scribit. [Deus & Dominus noster iustus est, imo quod dictu verius, ipsemet iustitia, & sapientia, & bonitas, & virtus. Idcirco vt iustus remetietur inopi largietur, vt sapiens corporum commutandorum negotiationem exercebit; vt potens, fortem conculcabit, & infirmum roborabit; vt bonus, figmentum manuum suarum saluaturus est: nisi quis manifestè damnatus sit, aut rectam fidem respuerit, in cuius trutinā, lanx sinistra ob grauitatem multum deuegat. Aiunt enim viri diuinitus illustrati, quod cum exhalamus spiritum, quasi in libra, humana opera probantur. Et si lanx dextera alteram superexcedat, manifestum quod is cuius opera examinantur, in dextris refoellabitur. Sin

Si utraque æqualiter pendeat, vincet tamen omnino diuina misericordia: quin etiam vt Theologi referunt, si sinistra partem vergat, misericordia Dei totum adimplebit. Ecce tria diuina Domini iudicia, primum iustum, secundum verò misericors, tertium denique plus quam misericors. Addere licet ad hæc quartum, quando mala opera multum præponderant.]

Quamuis autem in historia Petri Telonarij intertexta vitæ S. Ioannis Elemosinarij, hæc citata à Damasceno, taceatur quis bilancem teneat: vides tamen libram hæc à Damasceno, non Angelo cuiquam, sed Deo, vel Christo dari. Rupertus perelegantur lib. 9. de process. Spiritus Sancti c. 7. Christo stateram iustam, & binas misericordiarum ac iudicij lances accommodat, & conuenit S. Ildorus in exhortatione ad penitentiam rhythmicè conscripta, vbi sic Christum affatur.

Annalibus referas nudabuntur publice.

Omnium hominum fallæ, cogitatus impij.

In statera tu liberabis omnia in pondere,

Appenso bono vel malo. Pars hæc operarij

Vendicabit, quæ momenti lance declinauerit

Quid agam si pondus mali læua iactauerit?

Vides S. Ildorum, Christo ipsi stateram ad animas appendendas tribuere, iuxta illud, *Spirituum ponderator est Dominus.* Quod allegans Marcus Eremita lib. de lege Spirituali cap. 89. ait, idcirco dictum, quia Deus meritis & trinitat omnem intellectum. Id quod maxime præstandum est in iudicio. Videturque eodem referri, quod Iobius apud Photium Codice 222. Trinitatem cum statera confert. Possentus ergo retorquere argumentum, & ex eo quod statera, Deo (vtrique carne vestito), tributa sit à Græcis; colligere, particulare iudicium non à S. Michaelè, sed à Christo Domino obiri. Hinc euerfa manent omnia argumenta auctoris primò allegati.

Quæ verò addebantur ex Serario, ad summum probant, potuisse non incongruè S. Michaeli, aut alij cuiquam Angelo demandari hoc iudicium. Sed Deus qui omne iudicium Christo dedit, non astringitur congruentiis nostris: nec debemus iudicium particulare in quo salus æterna vertitur, rem tantulam, & Christo minus dignam arbitrari in lege noua: quod facit Autor cum quo agimus. Qui item non rectè argumentatur ex tempore Christum antecedente, quasi quia tunc Christus, qui non erat, non obibat iudicium particulare, nunc quoque obire illud non debeat. Est enim perspicua diffinitatis ratio. Præter quam quod gratis assumitur, iudicia particularia ante Christum fuisse S. Michaeli demandata: cum receptus sit ea tunc Deum obiuisse per seipsum, vt Thyraus lib. de particulari iudicio cap. 18. rectè censuit. Dissimulo quod Autor cum quo nobis res est, tribuit Angelo facultatem imprimendi per seipsum species intellectui animæ iudicandæ, quod puto falsum: etiam quia Deus ad nutum Angeli supplet eius hæc in parte inefficaciam, & eiusmodi species imprimi, tribuatur interdum Angelo ea operatio. Quare ratum esto, quod diximus, longè verisimilius Christum Dominum statui iudicem in particulari iudicio, quam Angelum.

Quomodo Christus, tot iudiciis obcondis, par esse possit.

641 Difficultatem tamen aliquam facere circa hoc videtur, finitas Christi localis, & conclusio intra cælos ad dexteram Patris vsque ad mundi finem. Si enim Christus cælis concluditur, quomodo tot animæ per singula, præsertim tempore pestis (inquit ex Henrico de Albia Sibyllanus decade 1. cap. 2. quæst. 9.) tot terrarum dissiunctissimarum locis linquentes corpora, iudicium ab eo possunt excipere. Vt autem cælos penetrent animæ, ibique sistatur iudici, nullo colore dici potest de animabus reprobatorum. Sed neque de aliis nondum plene purgatis, est verisimile, quod cælos ingrediantur adhuc coinquinatæ. Et quamquam conclusio Christi in cælo, talis non sit quin Christus aliquo raro euentu, personaliter aliquando ad terras veniat, vt plenè Mendosa q. 5. Scholastica à num. 16. & Suarez Tomo 2. 3. part. disp. 5. 1. sect. 4. Tamen vt dicamus accedere in singulorum obitu, nemo non videt absurdum fore. Eset enim Christus perpetuò extra cælos, & in continuo motu, diuersis ac repugnantibus motibus subisset, vt ad tam multos tam variis dissiunctisque locis efflantes animas, occidere, deque eis iudicare posset. Itaque iudicium particulare, cum Christi finitate locali pugnare videtur. Præterea attentio ad tot tamque diuersa iudicia simul exercenda, desiderabitur in Christo homine: atque adeò finitum intellectum, & vim attendendi finitam habentem. Non licet porrò ob has difficultates, fingere Christum vti ad hæc iudicia ministerio Angelorum, Christi auctoritate iudicantium: vt Reges per suos ministros iudicant; de quo Peltanus anceps est lib. de Purgat. cap. 2. Imo videtur ita asserere Magal. in cap. 6. Iudic. sect. 1. annotat. 7. & Serarius in cap. 5. Iosue q. 45. Non est inquam id admittendum. Nam rationes quibus astruximus, hanc potestatem Christo competere, enervarentur: & omnia proximè de Christo iudice constituta, corruerent.

Vidit & optimè expedit hanc difficultatem Abulensis in cap. 44. Matth. q. 239. dicens, Christum ad vniuscuiusque obitum, adesse iudicem non per localem præsentiam, sed secundum efficaciam, qua vnicuique animæ statum suum patefacit; & intellectualiter eam sustollit ad percipiendam operibus commensam sententiam, quam agnoscit Christi auctoritate ferri. Nec est timendum attentioni Christi, cum hæc omnia, non naturali virtute, sed supernaturali cuius nullus est terminus, perficiantur. Ad eum igitur modum, Christus de omnibus, quantumlibet in locis distitis, & simul innumeris, obeant, fert iudicium. Et hoc est quod accommodatè ad captum nostrum, & humano more rem explicando, dicunt interdum Patres, animam deducti ad Christi tribunal. Non enim agunt de locali deductione ad Christum, quæ rectè in ratione dubitandi explosa est: Neque etiam intendunt, Christum cum throno suo iudicatio venire ad quamlibet animam; quod rectè quoque monstratum est absurdum esse. Agunt igitur dumtaxat, de deductione intellectuali, qualem exposuimus: itavt quamuis animæ quæ iudicium subit, humanitatem Christi

non videat; sustollatur tamen ad excipiendum prædicto modo Christi de ipso iudicium. Quod nego animam quæ iudicium subit, Christum videre; nolo vniuersaliter accipi. Plerisque enim purioris vitæ personis, id gratiæ diuinitus indultum est, vt Christi intellectuâli conspectu in excessu è corpore fruenterent. Nec est improbabile, aliquibus quoque reprobis, ad maiorem confusionem accidere, vt iudicem iuste succensentem, cogantur intellectuâliter conspiciere. Igitur illud dumtaxat affirmo, ad rationem iudicij particularis, eiusque plenam consummationem, non exigi, vt index conspiciatur. Si vero contingat eum intellectuâliter conspici, (quod non putarim semper contingere, quicquid è contratio affirmet Thyraus l. de iudicio particulari c. 28. à n. 6.) atq. id per accidens se habere ad iudicium, esseque ei planè aduentitium, nec vnâ computandum.

Qua specie, Christus iudicium particulare obeat, & à quo tempore obeat.

642 Non puto tamen, tunc Christum, (vt Innocentius III. affirmabat) obici specie crucifixi. Id quod etiam tradere videtur Autor Homilie de euntibus in Emaus *in fine*, apud S. Bernardum. Glossans enim verba illa, & apparuit Simoni, interpretatus Simonem, *obedientem*, subdit. [Videte ne fortè propter nos dictum sit, qui specialiter filij sumus obedientiæ, qui sapientibus & insipientibus debitorum sumus, sine contradictione vocis, sine rancore murmurationis obedite. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, magnum letitiæ cumulum parturiens obedientibus, quia Dominus apparuit Simoni, & ipsi soli speciali prærogatiua præ omnibus. O si deuota mentis memoria reuoluamus, quam dulcis sit eius apparitio obedientiæ filijs, in illo agone terribili, & in illa hora miserabili, vbi cogitur anima à corpore separari. Non præsumimus, quæ nescimus asserere; possumus tamen pijs imaginationibus tale aliquid cogitare. Fortè aliquibus nunc apparet Christus, cum vexillo obedientiæ & ineffabili exultatione, exhalaret obedientis animam in illa tribulatione; & his potest sermoeinationibus consolari: Ne timeas filii obedientiæ, ne timeas intueri manus propter obedientiam cruci affixas: considera pedes expositos fixuris clauorum, & latus lancea perforatum. Attende quod propter obedientiam mortuus sum; & si propter fragilitatem humanæ conditionis, obedientia tua sit minus aliquid perfectum habens, volo vt plenitudo meæ obedientiæ, sit tuæ minus sufficientis obedientiæ supplementum. Quid in illa hora potest esse suauis tali consolatione; quid imprimi potest humano cordi dulcius? Ponite hæc super corda vestra filij obedientiæ, gaudete & exultate, quia *survexit Dominus vere, & apparuit Simoni.*] Apparere Christum hæc specie inter iudicandum, non existimo; negauitque etiam Dionysius Richelius Dialogo de iudicio animarum art. 11. Et ratio est, quia species illa, statui Christi nunc glorioso minus quadrat. Obicitur ergo Christus, specie iudicis, vel vltoris, vel præmiatoris. Id quod produnt pleræque visiones iudiciorum particularium, quibus scaten Ecclesiasticæ historiæ.

Illud insuper de persona iudicis queri posse

video, à quo tempore Christus exercuerit potestatem hanc iudiciariam, quam à primo momento conceptionis nactus erat, cum vnus eius titulus esset vnio. Non enim eam videtur exercuisse in toto tempore vitæ mortalis, quia per tempus illud, iudicandus venit, non iudicatur; valetque vniuersaliter de eo quod scriptum est, *non venit vt iudicet mundum, sed vt saluet mundum per ipsam.* Quod autem eam exercuerit ex quo sedet ad dexteram Patris, est extra dubium, si supponamus quod hanc potestatem sit nactus; eamque aliquando exercet, quod præmissum, & magis pius, & probabilius est. Tota itaque dubitatio est, de tempore à Resurrectione ad Ascensionem; & multo magis de tempore mortis Christi. Affirmat de utroque illo tempore Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 2. sect. 2. *in fine.* Thyraus lib. de iudicio particulari c. 2. Ego de tempore quod à puncto Resurrectionis ad Ascensionem vsque intercessit, facile assertor: quia ex eo tempore, Christus iniuit possessionem regni cuius portio est potestas iudiciaria. Nec occurrere potest ratio illa, cui dicamus, negandum esse Christo per tempus illud, exercitium huius potestatis. De tempore autem tridui mortis, non puto veram, quod Christi anima exercuerit hanc potestatem; tunc non erat completus in termino, nec inuenerat regni Ecclesiæ possessionem.

Obis erga omnes eum subsecutos, & quomodo.

643 Ex his expedita manent, quæcumque ad personam iudicis & alia ex parte eius tenentia, in iudicio particulari interuenimus; dempta prolatione sententiæ, de qua dicam communiter cum subiecto iudicium subeunte. Hæc est omnis homo post Christum mortuum, ne poterit quidem qui absque baptismo excedunt, exclusus. Restringo me ad homines: quia Angeli, quamuis iudicium particulare suum iam fuerint, iudice Deo, hinc ad vitam, illi ad æterna supplicia sint additi; tamen per se liquet, huiusmodi eorum iudicium quod orbis initio factum est, non potuisse à Christo peragi. Ad nos hinc, de functionibus iudiciariæ Christi potestatis disserimus, non vniuersè de iudicio quocumque, celebrato diuinitus. Eademque ex causis è numero personarum subiectionum Christi iudicium particulare, eximendæ sunt personæ vitæ sanctæ, ante Christum; de quibus iudicatum est à Deo, non à Christo qui nondum natus.

Omnes igitur Christo posteriores, huic erant iudicio subiacent, sed diuersimodè. Nam animæ puerorum expiatorum, Cælo inferuntur per Christi merita, absque vilo examine. Et similiter animæ puerorum in expiatorum, iudicium meræ damnationis subeunt, citra vllam dissolutionem. Intelligunt enim se in æternum excludi à gloria, auctoritate Christi, qui gloria myltagogus (vt sic dicam) constitutus à Deo, atque ab ea pro potestate, quotquot sacramento regenerationis in expiatos hinc excedere contigerit. Et hoc iuxta principia de horum puerorum damnatione, quamuis absque cruciatio, imò & absque tristitia sensu, est verisimiliter: rectèque asseritur à Thyrao l. de iudicio particulari c. 9. & à Suare Tomo 2. 3. partis disp. 2. sect. 1. Cetera omnes animæ, iudicium dissolutionis subeunt.

eunt: Idest, iustolluntur diuinitus ad agnoscendum, quibus operibus hæc illave retributio auctoritate Christi reddatur, bonis optima, sed in teruentu purgationis interponenda, si ea egeant ob peccatorum in expiatorum minutias, vel ob superstitem reatum; Malis pessima & vite proportionata. Et hoc est quod apud S. Bonifacium Epist. 21. in reuelatione vetere mirabili, proditur de virtutibus & vitiis in egressu, animarum in clamantibus. Adscribo partem fusoris orationis, [Aiebat, seipsum omnia audisse flagitiorum propria peccamina quæ fecit à iuuentute sua, & ad confitendum aut neglexit, iaut obliuioni tradidit, vel ad peccatum pertinere omnino nesciebat, ipsius propria voce contra illum clamasse, & eum diuinitus accusasse; & specialiter vnumquodque vitium, quasi ex sua persona in medium se obtulisse, dicendo, quoddam; Ego sum cupiditas tua qua illicita frequentissime & contraria præceptis Dei concupisti; quoddam verò; Ego sum vana gloria, qua te apud homines iactanter exaltasti. Alio; Ego sum mendacium, in quo mentiendo peccasti. Alio; Ego sum otiosum verbum, quod inaniter locutus fuisti. Alio Ego, vitus quo videndo illicita peccasti. Alio; Ego contumacia & inobedientia, qua senioribus spiritualibus inobediens fuisti. Alio; Ego torpor & desidia in sanctorum studiorum neglectu. Alio; Ego vaga cogitatio, & inutilis cura, qua te supra modum siue in Ecclesia, siue extra Ecclesiam occupabas. Alio, Ego somnolentia, qua optellus tardè ad confitendum Deo surrexisti. Alio; Ego iter otiosum, Ego sum negligentia & incuria qua detentus, erga studium diuinæ lectionis incuriosus fuisti; & cætera his similia, omnia quæ in diebus vitæ suæ in carne conuersatus peregit, & confiteri neglexit. Multa quoque, quæ ad peccatum pertinere omnino ignorabat, contra eum cuncta terribiliter vociferabantur.]

Hoc est, quod his aliis verbis dixit Eucherius hom. 8. ad Monachos num. 11. [Cogitemus qui luctus erit negligentis animæ ex hoc corpore discedenti, quæ angustia, quæ caligo, quæ tenebræ; cum ex illo aduersariorum numero, prima occurrere cæperit conscientia, diuersis circumiecta ciminibus. Ipsa enim remotis omnibus probationibus, ipsa ingerenda oculis nostris, vt nos & conuincat probatio, & confundat agnitio. Non vlli licebit, vel celare aliquid, vel negare: vbi non de longè alicunde, sed penitus processurus est, accusator & testis. Quamobrem vt futuram illam confusionem, ex præfenti quæ inter homines euenire solet, confusionem coniciamus; cogitemus si alicui nostrum, inter nos obicerentur delicta & occulta sua, quemadmodum & cordi intrinsecus nota sunt, vetè dico, communes omnium vultus ferre non posset: Et quid faciet infelix anima, quando cum opprobriis & seditatibus suis Angelorum fuerit conspectibus præsentata? At verò illa anima quæ benè cursum suum dixerit, quæ Christo in senioribus suis obtemperauit, quæ professionem suam per omnia custodierit; non timebit illius horæ necessitatem: exire de huius corporis habitaculo ita sibi videbitur, quasi post longas carceris tenebras producat ad lucem: quasi de aliquo obscurissimo specu, in aulam regiam introducat: quasi de lacu miseræ, & de luto facis abstracta, speciosis ac splendidis

vestibus induatur, atque inter florum & aromatum suauitatem, miris reficienda odoribus collocetur. Recordemur quàm iucunda sit quies, quàm delectabilis repauiatio, post depositum alicuius grauissimi oneris falcem. Quàm dulce sit post longæ captiuitatis catenas, ad charam patriam recuperata libertate remeasse. Quàm preciosum sit, post multæ nauigationis pericula, ad optatam terram, atque ad portum desiderabilem peruenisse. Atque ex his colligamus, & cognoscamus, quàm iucundum erit, comite bona conscientia, ad vera & solida gaudia, atque ad Angelorum transire consortia; & ad illam vitam conscendere, vbi nulli erunt labores, nulli dolores; nulla damna, nulla incommoda; & quod supra omne bonum est, nulla peccata, sed æterna innocentia, inuiolata iustitia, inconcussa securitas, ac sempiterna felicitas.]

Tempus obeundi iudicij particularis, regulariter loquendo, mortis momentum.

644 Neque tamen exigitur ad id iudicium subeundum, longa mora: Quamuis enim dicta, cogitata, facta omnia, (omissionibus culpabilibus inter facta annumeratis,) obiciantur intellectui animæ quæ subit iudicium, & plerumque cumulus actuum illorum, siue bonorum, siue malorum, immensus videatur; facile tamen est Deo, ita roborare intellectum, vt omnia illa pro quibus talis vitio vel compensatio rependitur, in momento deprehendat. Et ita planè contingit, regulariter loquendo. Cum primum enim abruptur vitta aurea, & anima corpori conferi desinit; quod fit in momento vitæ hominis extrinseco; illic anima subit hoc iudicium, etiam priusquam è corpore abscedat: quod non fit nisi in tempore, cum fiat per motum localem. Ratio est, quia in eo momento, in quo dissoluitur vnio animæ cum corpore; anima est extra viam: & succisa est arbor, ac in quamcumque partem ceciderit, ibi esse in æternum debet. Fit autem aliquando conscientia status sui æterni vt notum est. Quidni autem eam notitiam, cuius omnino debet particeps esse accipiat confestim? At in ea perceptione status sui, facta per Christi auctoritatem, consistit subitio huius iudicij. Igitur rectè constitutum est, illud in momento mortis subiri. Et quamuis in illo ipso momento, anima pura, fiat beata; quæ verò purganda vel æternum crucianda est, iam tunc pœnæ suæ subiaceat: Tamen satis est, quod prius naturâ, sententia præcedat pœnam aut præmium: etiam si alterutrum sit in eodem temporis instanti, cum subitione iudicij, quod dixi perfici in mortis momento, non postea.

Contrarium pro damnatis sensisse videtur Eucherius hom. 1. ad Monachos num. 2. verbis illis. [Quid inter hæc, cum eam cæperit an definitam sententiam, & immobili lege defixam importunus depositi exactor abstrahere; & hinc inde sultare, & insistere infernalium dira facies ministrorum? Quid erit cum ab apparitoribus mortis, per hunc vastum ætrem separati, & per semitas tenebrarum abduci trans diem cæperit, & nequaquam remeabile iter agere per fines illos, vbi ipsa lux deficit? Cum peregrina vbique anima, comitante malorum suorum tristi agmine, viderit se per extremas mundi oras, in illud inane ac vacuum cadere de mundo; atque illud

magnum

magnum chaos quod vitæ mortisque regionem discernit, intrare; & vitales auras, naturæ ipsius exul amittere? Cum rebus humanis vale vltimum dicens, mortem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendum, & & vix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuersis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quantum perdidit precium, tantum exceptura supplicium? Cum ad hæc itaque crudelis custodia peruentum fuerit loca, vbi iam futuri pœnarum iudicij ipsa sui expectatione delæuiet, ne dicam aliud solus mœror exercuciabit animam vniuersis solatiis destitutam, sola torquebit cogitatio desperatam, solus metus examinabit attonitam: & quia ibi iam nulla erit parandi victus aut vestitus sollicitudo, nulla laborandi, militandi, agendiue occupatio, nulla facultatis aut honoris ambitio, solus meum omnibus aliis curis vacuum intollerandus reddenda rationis terror implebit, solam ac totum iudicij pondus, capillis sensibus imminebit.] Non assentior. Iam enim in abitu è corpore, reddita est ratio. Iam iudicij fulmen detinuit in ipso mortis momento, non autem postea. Et multo minus autem.

Quæ iudicij huius, celebrationem ante mortem sonant, spectant ad animæ exitus angustias. Hæc quantæ.

645 Proferuntur quidem aliquæ narrationes iudiciorum, celebratorum priusquam anima corpore solueretur: contestantibus hijs qui obibant, se iusto Dei iudicio damnatos esse. Videtis S. Gregorium 4. dialogo. c. 38. & Bedam lib. 5. historiæ Anglicæ c. 14. & 15. sed hoc ad præconceptionem status mox subsecuturi, vel ad desperationem infelicitum huiusmodi capitum pertinet. Omnium certè, summæ in eo articulo sunt angustia, cum anima est sui compos, & sibi merito metuit. Egregiè id tradit Eucherius hom. 1. ad Monachos, verbis illis. [Quam tardè miseram animam malorum suorum pœnitebit, cum die vltimo superueniente, separari se à corpore suo viderit; cum sibi in sinem claudenti oculos, nigrescere & horrescere sempiterna nox ceperit: cum facere ante se vacuum salutis ac lucis infelicem committionem suam viderit, inceptorum pariter ac deceptorum, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discessit: cum ceperit ab eodem iam diuisa, immanes & inanes dare super eum planctus, & dicere; vbi sunt animositates & cupiditates tuæ, quibus huc vsque impatienter arsiisti, & arsura iugiter congregasti? Ecce transferunt illa omnia tanquam vmbra, abierunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Væ mihi o anima: ad tam perditum vas, velim nolim reditura sum, & propter fugitiuas voluptates, nunquam effugiendis cum eo vaporibus concessenda.]

Insigniter quoque de angustias animæ corpus deferentis, philosophantur Antistites in Epistola ad Ludovicum Regem, data è Synodo Carisiaca. (Habetur inter capitularia Caroli Calvi titulo 23.) Ibi Præsules prædicti num. 4. contestantur Regem, vt iuste ac piè se gerat. Et inter cætera proponunt ei, [illam horam quam certi estis quia nullo modo poteritis effugere,

quando anima vestra de corpore exierit, ante mentis oculos ponite, quando totum mundum, & omnem potestatem, & omnes diuitias, & ipsum corpus derelinquet: & sine adiutorio vtrius ac filiorum & sine solatio & comitatu Diuodorum, atque Vassorum, nuda & desolata exibit, & quicquid cogitauit & ornare disposuit, hunc ætæ dimittet; sicut dicit scriptura, in die illa peribunt omnes cogitationes eorum, & videbit omnia peccata sua, & sentiet, videns Diabolos se constringentes & coardantes, & quidem contra charitatem & fidem debitam, cogitant, parabolauit, & fecit in isto seculo. & per dignos pœnitentiæ fructus non emendauit, ante oculos semper habebit, & effugere volet & non valebit. Nam certum est, quia ad omnes homines, quando egrediuntur de corpore Diaboli.] Sant ibi alia in eam sententiam sanè præclara.

Quia res est insignis, omnino moment, & ad vitæ compositionem opportunissima, placet in eandem sententiam, alios quoque Patres promere. S. Bassilius Orat. de futuro iudicio, inter opuscula S. Ephrem. [Pèpende (inquirit) cogitatione extremum diem, o homo, Non enim tu solus seculum æternum vines; sed illi, que considera angustiam illam & suffocationem, & mortis horam, & sententiam Dei urgentem, & Angelos festinantes, & animam in hisce grauiter perturbatam, que que à delinquente conscientia acerbe flagellatur; & ad ea quæ hic sunt, miserabiliter se conuertit, & inuitabilem longæ illius peregrinationis necessitatem.]

S. Ephrem cum sermone in eos qui in Christo obdormierunt, tum sermone de diuina retributione, sic scribit. [O anima mea, quam illi hoc pœnitentiæ tempus despicis, diem de die protrahens; cum tui exitus diem ignores, & vigilare tuique hinc decessus horam perspicere moneris? Hei mihi, quidnam obsecro anima in illa tui exitus hora facies, quando amici & noti, tuum lectum circumstant, tibi supplicias ferre nequeantes? Tu verò tristes & tremula, omnibus cum ipso misero corpore relicto, longum illud & molestissimum iter ingrediens, nuda & aperta, nihil tecum deficiens præter vitia, negligentiam, socordiamque tuam coarguentia.]

S. Gregorius 24. moral. cap. 17. [Electi cum semper iudicia districta pertimescunt, tunc tamen hæc vehementer metuent, cum ad soluendum humanæ conditionis debitum venientes, districto Iudicij appropinquare se cernunt. Et fit tanto timor actior, quanto & retributio æterna vicinior. Ante oculos autem cordis, nihil inane tunc transuolat de phantasmate cogitationis, quia subductis è medio omnibus, se, & illum tantummodò considerant cui appropinquant. Crescit pavor, vicina retributione infestitia; & urgente solutione carnis, quanto magis districtum iudicium iam iamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. Et ex quo sciunt nunquam se prætermisisse, meminerunt formidant tamen illa quæ nesciunt; quia vnde delictet semet ipsos diiudicare, & comprehendere omnino non possunt, atque urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciem, factus in agonia

nia, cepit prolixius orare. Quid enim pro se ille cum in agonia esset, peteret qui in terra positus, ecclesia cum potestate tubebat? Sed appropinquante morte, nostrae mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis, aeterno propinquamus iudicio. Neque enim tunc cuiuslibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc inuenit, quod in aeternum mutare non possit.] Confirmat hoc c. 18. exemplis illultrium sanctorum, & addit. [Quid ergo facient tabulae, si tremunt columnae? Aut quomodo virgulae immobilis stabunt, si huius pauoris turbine, etiam cedi quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, non nunquam terrore vindictae, etiam iusti anima turbatur. Cui etsi quid tranquillum in hac vita sapere potuit, moris articulo interueniente, concutitur, ut iure dici debeat; *Abominabilis fit ei pars in vita sua, & anima eius cibis aene desiderabilis.* Vel certe propter pauoris penam, hoc quod illic subditur; *appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferus.*]

646 Petrus Damiani Opusculo 50. c. 6. [Pensandum est, cum iam peccatrix anima à vinculis incipit carnis absolui, quam amaro terrore concutitur, quantis mordacis conscientiae stimulis laecatur. Recolit verita quae commisit videt mandata, quae negligenter implere contempsit. Dolet indulta penitentiae tempora sese inaniter percipisse: plorat immobilem disticta ultionis articulum, inenitabiliter immutare. Manere satagit, ite compellitur. Recupere vult perditam, non auditur. Post terga respiciens, totius transactae vitae cursum, velut vnum breuissimum deputat itineris passum; ante se oculos dirigit, & insuaita perennitatis spatia deprehendit. Plorat itaque, quia intra tam breue spatium acquirere laetitiam potuit omnium saeculorum: deslet etiam, se propter tam breuis illecebrae voluptatem, inenarrabilem perpetuae suauitatis amississe dulcedinem. Erubescit, quia propter illam substantiam quae vermibus erat obnoxia, illam neglexit, quae choris erat Angelicis inferenda. Tam radios mentis attollit, & eum diuinitatum immortalium gloriam contemplantur, eam propter vitam huius inopiam perdidisse confunditur. Cumque sub se respicit oculos ad huius mundi conuallum, terramque caliginem, saper se miratur aeterni luminis claritatem, liquidò comprehendit, quia nox erat & tenebrae, quod amauit. O si rediitum penitentiae tempus metiri potuisset, quam dura conuersationis iter arripere, qualia & quanta promitteret, quantis se deuotionum vinculis inuolaret! Interea dum hebescentes oculi contabescunt, dum pectus palpitatur, taucum guttur anhelat, dentes paulatim nigrescunt, & quandam velut eruginem, contrahunt, pallescunt ora, membra cuncta rigescunt? Sunt haec itaque, & huiusmodi tanquam vicinae morti praecedentia, famulantur officia, adfunt omnia gesta, simul & verba. Nec etiam ipsa cogitationes defunt, & cuncta haec amarum aduersus auctorem testimonium reddunt. Coaceruantur omnia ante respicientis oculos, & quae conspiceret refugit, coactus & inuitus attendit. Adest praeterea hinc horrenda Daemonum turba, illinc virtus Angelica. In illo qui medius est, liquidò deprehenditur cui parti iure possessio

Theoph. Raynaldi de Astrib. Christi.

vendicetur. Nam si pietatis in eo videntur insignia, imitationis Angelicae blanditiis obliuiscitur, atque harmonicae melodiae dulcedine, ut exeat pronocatur: quod si eum sinistrae partemitorum nigredo, & foeditatis squalor adiudicet, intolerabili mox terrore concutitur, repentini impetus violentia perturbatur, praecipitantes innuaditur, ac de miserae carnis ergastulo violenter euellitur, ut ad aeterna supplicia iam cum amaritudine pertrahatur.]

S. Bernardus sub finem declamationis, in illud, *Ecce nos reliquimus omnia.* [Arefcet florem & decidet flos, ipsa quoque fenestrae clauduntur, ut nihil ultra terrena valeat anima consolationis haurire. Denique arguam te, ait Dominus, & stauam contra faciem tuam. Quid illud confusionis erit, quid miseriae, quid doloris, quando dissipatis foliis & dispersis, vniuersa nudabitur turpitudine, reuelabitur ignominia, sanies apparebit: Quando iam immortalis factus, aeternus ille conscientiae vermis, tota malignitate corrodet, sed non consumet animam infelicem, nec erit omnino dissimulationis locus, aut spes vlla consolationis? Quid enim causa est, quod ne modò quidem conscientiae stimulos sustinere aliqua, eius possunt, sed avertunt oculos cordis, & ad consolationes miseris conuertuntur, aut certe dissimulationibus aliquibus decipiunt semetipsos, & mentitur iniquitas sibi, nisi quod intolerabilis ille est cruciatus, licet adhuc blanditur spes, & extenuat omnino dolorem, dum sibi ipsis pro libito tempora metiuntur, & omne quod agunt, facile diluendum, deserendum, quae quod appetunt, temeraria praesumptione promittunt.]

Plenissime de his angustiis S. Cyrillus Orat. de excessu animae. Sed quod nimia sunt, ibi legantur. Eadem angustias attingit Hugo Ether. lib. de regressu animarum c. 9. & Iulianus Tolet. l. i. prognost. c. 7. addens è contrario, quorundam animas gaudio statim suffundi: idque testari exitum in hilaritate. Nimirum sunt qui ridet in die nouissimo. Exempla subministrat Cantipr. l. 2. Apum. c. 50. à num. 8. & Caesarij 1. 7. c. 53. & 54.

Cur momentum mortis, sit huius iudicij tempus, regulariter tantum.

Ad has igitur angustias, vel morientium desperationem, refero eas narrationes quae referebantur, non ad iudicij celebrationem. Quod cum sit omnimodis irtractabile, non potest dici consummatum, quandiu locus est penitentiae, quae nemini negatur durante via. Dicebam porro haec valere regulariter loquendo: quia si in raro quopiam euentu, aliquorum in aeternum damnandorum iudicium, aliquando suspenditur ad tempus aliquod, (vt agnoscat Bellarminus l. 2. de purg. c. 4. & Sibyll. decad. l. c. 2. quaest. 10. Meminique de nobili scorto cuiusdam Regis, prodere Satanam per os arreptitiae.) Id certe extra communem ordinem est. S. Bernardus serm. 9. in psalmum 90. in fine, id ipsum videtur agnosce de iudicio extremo, quod multo diutius dicitur. Sed ad rem. His item qui in malo statu obierunt, & postea stultitati miraculo ad penitentiam leguntur, apud Raderum 24. Aprilis, necesse est suspensum fuisse iudicium. Quo eodem modo sentiendum est de

Rt illis

illis, quos volunt Sanctorum quorundam precibus ereptos ex in feris. Sed hæc raræ aues. Et multa in hoc genere fabulosa iactari, non videtur dubium. Nam quod de Traiano circumfertur, commentitium esse, Baronius anno Christi 119. Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 8. Suarez Tomo 2. 3. parte disp. 4. sect. 1. aliique graves Scriptores monuerunt. De Dinocrate quem S. August. l. 1. de origine animæ cap. 10. refert, & probabile censet, precibus sororis suæ S. Perpetuæ, cum in apostasia obisset septennis, ereptum fuisse ab inferis, & translatum ad requiem: de hoc inquam Dinocrate, potest esse alia ratio. Ambiguum enim est, ut ibi quoque notavit D. Augustinus, an parvulus ille fuerit baptizatus; & deficiendo à fide in tam humili ætate, non peccarit nisi venialiter: atque ita sororis precibus à solo Purgatorio sit ereptus. Ne ergo rarissimis eventibus, si forte quispiam eorum verè admittendus est obstaret resolutio posita; consuleto addidi, eam valere regulariter, id est ferè semper.

Accommodanda ad hoc metrum, quæ de huius iudicii forma, populariter dicta, à Patribus.

647. Ad hanc normam exigenda sunt, quæ populariter & ad captum vulgi, fructuosamque eius commotionem, dissevit S. Cyrillus Orat. de Excessu animæ, proponens formam, & modum, ac tempus iudicii particularis, longè aliter quàm hæcenus fecerim. Describit enim altercantes & fellicitos, hinc bonos Angelos, inde Dæmones, utris cedat animæ executis prædæ; Tum subdit. [Quanto metu & terrore putas nimum consistari in illa die, cum videt terribiles, truces, immites, immisericordes, & sanos dæmones, tanquam atros quosdam Æthiops præfentes adesse; quorum vel sola facies quotus cruciari molestior est, quos aspiciens animus tumultuatur, ad Dei genios confugiens. Teneatur igitur animus à sanctis Geniis per ætrem sublimis præteriens, inuenitque quosdam quasi Publicanos ascen um custodientes; & ascendentes animosprehendentes, prohibentesque. Nam quisque Publicanorum, propria habet peccata quæ illis obiciat: alius perperam dicta, quæcumque ore & lingua commissa sunt mentiendi, iurando, & periurando: cum superflua, nugatoria, & vana verba, tum helluaciones, viniq; abusum, & luxum, & immodicos indecorosque risus, leuia & inhonesta oscula, & impudica cantica. At sancti Genij, animum ducentes, proferunt & ipsi quæcumque ore linguæque locuti sumus bona, supplicationes, gratiarum actiones, Psalmos, carmina, laudes, divinos cantus, scripturarumque lectiones, & quæcumque per os & linguam bona Deo promissimus. Secundum telonium, est oculorum risus, quæcumque indecoro aspectu, curiosoque & effrenato intuitu, & fallaci nutu committuntur. Tertium telonium, est auditionis, & quæcumque per hunc sensum impuros Spiritus accipiunt. Quartum est, olfactus odoriferorum unguentorum, & suaviu odorum, quæ nimas & impudicas decem mulieres. Quintum est, eorum quæ manu tactu peruersè & improbè facta sunt; Et cæteræ vitiorum tabernæ;

invidia, æmulationis, inanis gloriæ & superbitæ, acerbatis & iræ; iracundia & furoris, scortationis & adulterij, & mollitiæ; homicidij & veneficij, cæterorum denique impiorum & peruersorum factorum quæ in præsentia minuatim persequi non licet, & in aliud tempus differantur. Breuiter eodem modo deinceps, suos quisque animi morbus, & peccatum, publicanos habet & tributi quæstiones. Animos igitur qui hæc & his maiora, pluræque cernit, quanto putas in metu, & terrore, ac trepidatione est, donec sententia feratur, & eius libertas venturæ? Illa est hora doloris, periculi, gemæque plena, atque inconfolabilis, donec videat quid futurum sit. Nam & diuina potestates, & impiorum facies spirituum astans quorum hi præue, illi rectè facta proferant, siue opere, aut cogitatione, atque mente factum est: cum interim medius astans animus, hæc trepidè considerat, donec ex suis cogitationibus factisque, & dictis, aut condemnatus vinciat, aut absolutus liberetur. Nam suorum quisque peccatorum cæcenis confringitur. Subdit de sententiæ prolatione, & animæ vel deductione in cælum, per Angelos, vel abtrepatione in oceanum per Dæmones. Quæ protuli, pertinent ad formam huius iudicii, in qua versabamur, quamque (ut videtur) S. Cyrillus, populariter potius & accommodatè ad captum & fructum, quàm exactè ad severitatem oratione, expressam dedit.

Nec desunt qui aculationis, per Satannam apud Deum instituendæ in hoc iudicio, mentionem faciant. Sic enim Origenes hom. 23. in Lucam, Dæmones mox ab animæ exitu & corpore, ut Publicanos, describit. [Cum existimus (inquit) à seculo, & hæc vitæ nostra fuerit commutata, erunt quidam in finibus mundi sedentes, velut Publicanorum officio diligentissimè persequentes, ne quid sui in nobis inueniant. Videtur mihi Princeps seculi huius quos si Publicanus esse, vnde scriptum est de eo: *Veni Princeps mundi istius, & in me habet nihil* Illud quoque quod in Apostolo legimus: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui honorem, honorem: patri quid debeatis, nisi ut inuicem diligatis*; interpretè intelligendum est. Quamobrem consideremus, ne fortè cum non haberimus quod pro vestigali queamus reddere, ipsi trahamur ob debitum, ut solet apud seculi quoque fieri vestigales, quando quis pro debito ipsi Reipublicæ seruiturus includitur. Complures è nobis, ab istiusmodi Publicanis tenendi sunt: quos Iacob ille vir sanctus non magnopere formidabat, nec verebatur, ut de Publicanorum vestigalibus in eo aliquid reperiretur. Vnde & audacter ad Publicanum illum loquebatur Laban; *cognosce si quid tuarum rerum est apud me. Super quod agit testimonium scriptura dicens: Et non cognouit Laban apud Iacob quicquam.*

Insultatio item Dæmonis, aduersus animam agentis coram Deo causam suam in iudicio, habetur latè apud Augustinum serm. 4. de tempore, & Tomo 6. serm. contra Iudæos, Heret. & Paganos, cap. 4. Ideo item Satanas nominatur *Diabolus*, siue calumniator, & disertè Apocalip. 12. nominatur *accusator fratrum* hæcque Diaboli in iudicio partes, agnoscere videtur Pererius l. 8. in Daniele ubi etiam Diabolo tribuit librum mortis, è quo petat de quibus possit

homines. Hæc omnia neganda sunt, si in ri-
gore sumantur. Neque enim hoc iudicium eget
prævio accusatore; sed Deus in sua cuique con-
scientia, ostendit scriptos actus & defectus suos:
nec Dæmon aliter dicitur aculare quam
constituendo homines accusabiles, vt cum Ly-
rano Apocalip. 12. ait Ioan. Sanches disp. 1.
selecta num. 18. Calumniator verò siue Dia-
bolus dicitur, non à calumnia quam in iudicio
aduersus hominem texat; sed à multiplici alia
calumnia, de qua Toletus in c. 6. Ioannis an-
not. 36.

Aio ergo, hæc omnia poetice potius & in-
geniose excogitata, quam ad rigorem schola-
sticum exacta, ad doctrinam propositam ad-
medienda esse. Et idem pronuntio de pete-
lanti expressione vitiorum ac virtutum, Dæ-
monibus & Angelis respectiue suffragantibus
vtrique, animam exeuntem prædicantibus do-
minam, vt habetur in relatione, quæ recense-
tur apud S. Bonifacium epist. 21. Partem eius
suprà representant.

*Consecrarium de loco particularis
iudicij.*

648 Potrò ex dictis de momento quo iu-
dicium particulare celebratur, statuendum con-
sequenter est, de loco in quo anima subit istud
iudicium. Thyræus citato c. 15. num. 17. ait ani-
mam illud subire ponè vel iuxta corpus. Sua-
rez Tomo 2. 3. part. disp. 52. sect. 2. ait subire
illud infra corpus priusquam inde possit
emigrare, quod cum fiat per fluxum, exigit
tempus aliquod. Cum enim anima iudicanda,
sit ex eo momento extra viam, debet iam tunc
etiam priusquam inde moueri possit, certa fieri
de statu suo æterno, quod est subire iudicium:
& cum illo momento non possit deserere lo-
cum priorem, sed adhuc ibi lateat, quamuis
absque vnione, & non sub ratione formæ:
concludi videtur, animam subire particu-
lare iudicium in corpore. Assentior de tempo-
re vel potius de momento quo anima subit
hoc iudicium. Dissideo tamen quoad locum.
Nam de tempore, ratio proposita videtur,
id euincere. Est enim de fide, animam plenè
sanctam & nitentem in ipso puncto mortis,
non autem dumtaxat immediate post momen-
tum illud vitæ extrinsecum, beatam esse.
Etgo similiter anima reprobæ, ex eo momen-
to est damnata. Et proportione idem est de
anima addicta igni emendatorio. At quoad lo-
cum, alia est ratio. Nam anima non migrat
ad locum sortis suæ, (puta cælum, vel infer-
num, aut purgatorium), per motum localem.
Sic enim multoties annorum decursu vix per-
ueniretur ad terminum. Sed anima in diuina si-
statur in ea sede cui addicitur. Quod facile est
Deo præstare, per reproductionem. Cum ergo
causa efficax, statim operetur, fidendum est,
animam ex momento transitus ex hac vitæ;
idest in instanti extrinsecum quo homo non
est, cum immediate ante esset; & subire iu-
dicium, & sisti loco illi cui addicitur: itavt
iudicium non sit nisi natura prius collocatio-
ne animæ in tali sede, & repensione iusti vel
supplicij, vel præmij. Igitur anima non subit
iudicium ponè corpus, vel in corpore;

Theoph. Raznaudi de Aurib. Christi.

sed in loco inde distantiissimo per se loquen-
do; idest nisi si aliquando Purgatorium sit
extra locum in quo non est aqua, vt ferunt re-
uelationes quadam; & infernus extra Tartarum
inchoatur, quod est infrequentius.

Hoc est quod dicitur *iudicium particu-
lare*; in quo cuius sigilatim decernitur fors
æterna: estque longè plurius formidandum
quam iudicium vniuersale de quo proxime.
Nam in particulari iudicio fertur sententia, quæ
in vniuersali rata habetur & publicatur: quod
profectio minus est, quam ferri fulmine primo
diuinæ Christi sententiæ, in momento vnde
pendet æternitas. [Igitur (vlturpabo enim bellè
huc cadentia Tertulliani verba l. de patientia c.
4.) si probos quosque seruos & bonæ mentis,
pro ingenio dominico conuersari videmus, si-
quidem artificium promerendi obsequium est;
obsequij verò disciplina, morigera subiectio
est;] quanto magis nos secundum Dominum
moratos inueniri oportet? Seruos scilicet Dei
vini, cuius iudicium in suos, non in compede,
aut pileo vertitur, sed in æternitate aut pænæ,
aut salutis. Cui seueritati declinanda, vel libe-
ralitati mutanda, tanta obsequij diligentia opus
est, quanta sunt ipsa, quæ aut seueritas commi-
natur, aut liberalitas pollicetur.]

Prodit planè Christus in hoc iudicio se esse
Cherub ad ostium paradisi, cum gladio igneo
versabili locatum, vt philosophatur sanctus
Ambrosius serm. 3. in Plalm. 118. ad v. primum.
Non enim paradisi planè occlusus est, muro
aut maceria inperceptibili; sed locato ad o-
stium Christo, patet aditus si is admittat. Id-
circo enim gladium habet versatilem ostiarum
Cherub, vt philosophatur Nyssenus Orat. 2.
de 40. Martyr. quibusdam admittentis, aliis
gladio illo igneo purgandis. Plerosque autem
per eum planè concremando, repellit.

*Actus alter iudicaria Christi potestatis si-
ue generale iudicium, asseritur.*

649 Iuxta hoc iudicium in exitu vniuersi-
usque celebratum, fiet iudicium secundum;
non iam vnus solius, sed planè vniuersale om-
nium, & Angelorum & hominum in mundi
fine. Quod esse aliquando celebrandum, scri-
pturæ passim tradunt: optimeque ex aliarum
Christi prædictionum impletione, confirmat
Isidorus Pelus. l. 2. Epist. 157. Proponit multas
earum prænuntiationum, & earundem imple-
tionem. Tum subdit [Cum igitur hæc omnia
dixit, atque in finem adduxit, hic de clarissimo
suo secundo aduentu atque incorrupto iudicio
locutus fidem non nanciscetur: Et quis tandem
eorum, qui mente ac prudentia minime destituti
sunt, hoc ferat? Nam si oracula illa in opus
minimè excesserunt, ne huic quidem fides arro-
getur. Si autem cuncta eum quam par erat, fi-
nem acceperunt, quid asseri potest quam-
obrem huic soli fides denegetur? Quin ne
hoc quidem, quod non parui, sed meo qui-
dem iudicio, maximi momenti est, præter-
mittam; nempe cum in his rebus, in qui-
bus hominum opinio ab ipsis verbis disti-
debat, fidem inuenierit, quid est causa,
cur in iis in quibus cum eo multis probè
conuenit, ipsius verbis diffidatur? Nam

R r 2 quod

quod diuina natura ad res nostras descendisset, tantumque administrationem obisset, tot miracula designasset, vitiosaque perpeffiones per passionem curasset, ac mortem per mortem extinxisset, cum minime crederetur, per res ipsas demonstrationem accepit. Non enim si simplex homo extitisset, mortales omnes post mortem subegisset, nec infinitum Deorum examen ex orbe depulisset, nec celeberrimis oraculis silentium indixisset, nec piscatores vniuersae terrae magistros creasset, nec feras & inhumanas nationes cicurasset. Quod autem cum iudicium fore praedixerit (quae res apud plurimos & clarissimos quoque Doctores vitorum, extra controuersiam est, ac praeterca aqua & consentanea, rationeque praeditis congruens, ac diuinae prouidentiae conueniens & de rebus huius vitae quae plerisque praeposterè fieri videntur eam purgans,) fidem tamen hoc minime inueniat, haud sanè scio. Nam cum ea quibus fides detrahitur eueniant, quoniam tandem pacto non eueniet, quod fidem manescit? Cum enim in iis in quibus dissidebat, falsi minime conuictus sit, in ea re, in qua concursus est, dignus profectò est, cui fides habeatur. Nam cum ea quae rationalem omnem inuestigationem superabant, facta sint, quod rationi consentaneum est, multo magis fiet. Is enim effectus quae rationem excedunt, id quod cum ratione coniunctum atque consentaneum est, profectò etiam continget.]

650 Congruentia autem publici huius ac supremi iudicii Christo demandati, optime proponitur apud S. Cyprianum ab Autore sermonis de Ascensione, cum ait. [De iudicio & angustia Christo sublato, superest post misericordiae tempora, quae ad finem festinant, ut iustitiam comiteretur iudicium, & habeant singuli quod merentur, & honoretur honore dignus, & contemptor confundatur inglorius. Hoc & duo Angeli Christo ascendente testati sunt, quia qui iudicatus abibat, index esset terribilis redditurus; & videret collecta in vnum generalitas hominum, quas foderat manus, quod terebrauerat latus, faciem quam conspuerat, & prolata in medium inflexibili sententia, occurrentibus Saluatori electis, remaneant impij infinitis deputati tormentis.] Optime item Eucherius hom. 1. de Symbolo, [Non talis inquit,] veniet exactor, cui in paruo inueniamur obnoxij. Ille ergo veniet ad iudicandos nos, qui se iudicio meminit ad idem pro nobis. Ille veniet ad discutiendam vitam nostram, qui eam restituit per mortem suam. Ille inquam pro commissa nobis salute nostra rationem exacturus est, qui pro vestra redemptione damnatus est. Et hom. 2. [Potuit Deus delegate Angelis suis discutiendi hominis potestatem, sed agnosce homo nobilitatem tuam, nulli etiam vel caelesti creaturae esse te subiectum voluit, nulli de te iudicare permisit. Agnosce nobilitatem tuam. Soli Deo competit de te ferre sententiam. Inde venturus, &c. Ipsa necessitas veniendi ingentem contestatur sollicitudinem iudicaturi. Per se definiuit exigere, quod de se dedit. Non ergo alter, sed aliter veniet. Ipse inquam veniet ut bonis se restituat creditus, malis se obiciat crucifixus: ut crescat terror iudicii, de praesentia corporis iudicati, violatis inter haec muneribus Dei. Qua fiducia stabit defertor ante Regem suum? vulneratus ante medicum suum? perditus ante pre-

tium suum? unde misericordiam paraturus est, primum de contemptu misericordiae iudicandus?]

Haec omnia planè demonstrant, congruentissimum fuisse, ut Christus generale iudicium obiret. Simulque nonnulla insinuata sunt, quibus extremi huius iudicii obundi, necessitas & conuenientia, continetur. Insuper verò addenda est congruitas celebrandi vltimi iudicii, praeter iudicia huius vitae, & iudicium particulare, proposita à Richardo Victorino, Tractatu de iudiciaria potestate in finali iudicio. [Vide ergo inquit] quid sit inter istud secundum & illud tertium, vltimumque iudicium: Istud quod sit in vniuscuiusque morte, & illud quod futurum est in communi omnium resurrectione. Istud (ut dictum est,) sit de tota vita hominis, non tamen secundum totum quod est hominis. Illud autem vltimum iudicium, erit de toto, & secundum totum. Istud fit cum aliquibus, & coram aliquibus: illud fiet simul de omnibus, & coram omnibus. Vide quam rectè confunditur coram vniuersis, qui hic non timuit offendere Dominum vniuersitatis. Vide quam rectè glorificatur coram omnibus, qui Dominum vniuersitatis glorificauit in omnibus. Vide quam rectè caput perditionis coram omnibus deiectionis suae ignominiam suscipit, qui à principio omnium deiectioni insudauit. Attendite autem illud vltimum iudicium quam sit congruum, vel ut sic dicam, necessarium. Sapè diuina iudicia quasi iniusta reprehendimus: saepe contra eius Hagella murmuramus. Ibi iudicantibus Apostolicis viris, propalabitur coram vniuersis, quam iustus Dominus in omnibus vis suis, & sanctus in omnibus operibus suis.]

Scriptura à Sectariis quibusdam, aduersus generale Christi iudicium, prolata, enodantur.

651 Veritatem in Scripturis sacris adeò perspicuam, & toties, tam disertè à Christo traditam, nonnulli erronei inficiari ausi sunt, praetextentes de more Scripturam. Scilicet ob vnum vtrumque obscurum locum, repudiantes immemora & apertissima, & fortissima. Refert & soluit eorum argumenta S. August. his verbis lib. de Agone Christi. c. 27. [Nec eos audiamus, qui negant diem iudicii futurum, & commemorant quod in Euangelio scriptum est, *enim qui credit in Christum, non iudicari: qui autem non credit in illum, iam iudicatum esse.* Dicunt enim, si ille qui credit, non veniet in iudicium; & ille qui non credit, iam iudicatus est; ubi sunt quos iudicaturus est in die iudicii? Non intelligunt sic loqui Scripturas, ut praeteritum tempus profuturo tempore insinuent: sicut supra diximus, quod Apostolus dixit de nobis, quod simul nos sedere fecit in caelestibus. Nondum factum est, sed quia certum est futurum, ita dictum est, quasi iam factum sit: sicut & ipse Dominus Discipulis dixit; *Omnia quae audiu à Patre meo nota feci vobis.* Et paulò post dicit; *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.* Quomodo ergo dixerat, *omnia quae audiu à Patre meo, nota feci vobis,* nisi quia illud quod per Spiritum sanctum certissime facturus erat, quasi iam fecisse locutus est? Sic ergo cum audiamus, qui

qui credit in Christum, non veniet in iudicium intelligamus quia non veniet in damnationem. Dicitur enim iudicium pro damnatione, sicut dicit Apostolus, *qui non manducat, manducantem non iudicet*, id est non de illo malè existimet. Et Dominus dicit, *nolite iudicare, ne iudicetur de vobis*. Non enim tollit nobis intelligentiam iudicandi, cum & Propheta dicat, *Si verè iustitiam diligitis, rectè iudicate filij hominum*; Et ipse Dominus dicat *nolite iudicare personaliter, sed iustum iudicium iudicare*. Sed illo loco ubi verat iudicare, illud admonet ne damnemus aliquem, cuius vel cogitatio nobis non est aperta, vel nescimus qualis postea sit futurus. Sic ergo cum dixit, *Ad iudicium non veniet*: hoc dixit quia non veniet ad damnationem. *Qui autem non credit, iam iudicatus est*; hoc dixit, quia iam damnatus est præscientia Dei qui nouit quid immineat non credentibus.

Late quoque difficultatem aduersus iudicium ex illis Christi verbis ductam, excutit S. Hilarius in psal. 1. ad illud, *Ideò non resurgent impij in iudicio* late idem S. Zeno serm. de psalmo 100. His iudicij extremi inficiatoribus, annumerat Theodorum Mopsuestenum Leonitius Byzantinus l. 3. contra Nestorium & Eutichem, sic de Theodoro scribens. [Audi præterea, & alia eius, quæ bonum erat, & maxime optandum, etiam non audire. Iudicium Dei in omnibus sanctis Scripturis clara voce denunciatur; quod nec fides qui à Christianorum religione procul absunt, mansit inauditum, quod est firmamentum stantium; & lapsorum erectio, & peccantium medicina, & Diaboli dignus finis, quod neque Diabolus & Demones negare ausi sunt, cum Saluatori dixerunt, *quid nobis, & tibi, Iesu fili Dei? venisti ante tempus torquere nos?* Hoc iudicium, & gehennam, & tenebras, & stridorem dentium, & alia quæcumque impijs & peccatoribus Scriptura sancta minatur, ridet miser; nec ipse iudicium expectans, & alijs, ne metuant, iubens quæ ut ipse putat tantum modò minas habent, *va ve*: Sed suadebit ei experientia, quia minas non timuit, & hæc literis mandare, non est veritus impius, & verè à metu vacuus, & verè terræmotum igni ferum irridens, à cuius facie sicut in Diabolo, sublata sunt iudicia Dei. Propter hæc te diligant, *ser*, qui sunt tuæ sectæ. Hoc te illis Pharmaceutum ad eximendum timorem Dei consecisti, verè amarum & lugendum Pharmaceutum.]

Ex iisdem porro Scripturis, veritati huius iudicij attestantibus, illud esse à Christo Domino peragendum, non modò probabilius est, (ut diximus de particulari iudicio,) sed etiam certum ex fide. Ita enim habetur Matth. 13. & 16. & 24. & 25. & passim alibi apud Evangelistas. Idem prænantiarat Daniel c. 7. & dilerte idem profitemur in Symbolo Apostolorum, credentis Christum è Cælis venturum cum gloria, ad iudicandos viuos & mortuos: quod debet de verò & reali aduentu accipi. Quamquam enim Incarnatio vocatur Verbi aduentus, & Christi descensus ad nos, licet non fuerit nisi Christi productio: tamen posterior iste aduentus, cum iam supponat Christum productum, intelligi non potest absque locali eius aduentu, qualem extimus verborum cor-

tex præfert, & mox explicabimus.

Tripartita omnium ad generale iudicium spectantium digestio, ex psalm. 96.

652 Ut autem in argumento vberimo, strictè & distinctè procedamus, digerenda tripartitè erunt, quæ ad illud attingunt Nempe primò in præcurrentia iudicium, 2. in ipsum iudicis aduentum, atque iudicium, & quæ ei committantur. 3. in subsequenta hoc iudicium. Hæc omnia quod à Dauide Psal. 49. & 96. distinctè & explicatè sint proposita, placet eius vestigia legere, præsertim ex Psal. 96. qui breuior est, & ad institutum accommodatior. Pauca autem quæ in eo minùs apertè exponuntur, supplebimus ex alio illo Psalmo. Non recipio autem nisi delibationem præcipuorum quorundam capitum, quæ ad Christi iudicis potestatem iudicariam perspiciendam conferre poterunt. Cætera ex autoribus proferendis, qui in hoc argumento planè diligentèrque versati sunt, licebit petere.

Quæ proximè antecedent iudicis Christi aduentum, sunt ferè ista. Prædicatio Euangelij per orbem vniuersum. Antichristi aduentus, & prælia; ac regnum, illudque subsequens triennalis ab illo homine peccati persecutio, omnium quas Ecclesia perpessa vniquam fuerit, immanissima & atrocissima; Enochii & Eliæ ad obstitendum Antichristo, conciones & martyrium; Expletio numeri prædicatorum, signa multa in terra, mari, aère, ac cælo; conflagratio vniuersalis quam *ixaptoion* dixerunt Stoici; Tuba nouissima, Resurrectio corporum, signi crucis apparitio in cælo, seu aère. Verùm dimissis illis quæ non ita immediatè & proximè iudicij Christo præcurrent, de illis tantùm obiter agendum est, quæ viciniora & veluti continenter erunt aduentui eius. Describit ea David admodum distinctè, & explicatè utroque Psalmo proposito; & nominatim posteriore illo breuiore, ad quem S. Augustinus, Theodoretus, & alij, terram tunc restitutam, quod habet Psal. mi titulus, exponunt Ecclesiam Regi Christo confirmatam, & plenè subiectam. Ibi ergo David obiecto sibi diuinitùs statu Ecclesie post vltimum iudicium; sedatis procellis omnibus, & Christo Rege pacificè dominante, exclamat, *Dominus regnauit*. Præteritum est pro futuro, more Scripturæ, ad notandam euentus certitudinem: ut idem sit, *Dominus regnauit, ac Dominus cerè regnabit*. [Ille qui stetit ante iudicem, (ait ibi D. Augustinus,) ille qui alapas accepit, ille qui flagellatus est, ille qui consputus est, ille qui spinis coronatus est, ille qui colaphis cæsus est, ille qui in ligno suspensus est, ille cui pendenti in ligno insultatum est, ille qui in cruce mortuus est, ille qui lancea percussus est, qui sepultus est, ipse resurrexit. *Dominus regnauit*.]

Quare meritò exultandum est, terræ vniuersæ. Illi inquam terræ stabili & inconcussæ, quæ in æternum stat, id est Ecclesie. Latandum quoque Insulis multis. [Possunt & in figura (ait D. Augustinus ad hunc locum,) rectè accipi insulæ, omnes Ecclesie. Quare insulæ? quia circumlatrantur fluctibus omnium tentationum. Sed quomodò in'ula vndique circumstrepantibus fluctibus tundi potest, strangi non

R r 3 potest,

potest, magis magisque ipsa frangit fluctus venientes, quam frangatur ab eis: sic & Ecclesie Dei pullulantes per totum orbem terrarum, passae sunt persecutiones undique frementium infidelium; & ecce stant insulae, & iam placatum est mare. [Similiter, sanctus Cyrillus libro 3. in Isaiam in fine.] Ecclesias, insulas dignatur nominare. Quemadmodum enim insula iuxta mare, iactantur quidem semper fluctuum motibus, verum ipsae manent inconcussa, & naues quandoque periclitantes recipiunt, & sinum illis fluctibus vacuum porrigentes, seruant ad fluctibus: sic Ecclesie Christi, iacent quidem tanquam in medijs vitae turbis, & solitudine, & innumeris agitantur tentationibus; verum in Christo domicilium habent immortum; & eos qui mundanarum rerum inutilem, inanemque turbationem, ac tumultuationem fugiunt, & velut tempestatibus acti sunt à Satana & peccato, in domum admittunt. Eas igitur comparare oportet insulis. Hoc enim sibi vult hic diuinus sermo; *Immanissimi igitur ad me*, (inquit) *insulae*.] praeuertat Theophilus lib. 2. ad Autolyc. *sub meam*, & Nazianzenus orat. 43. *initio*,

Præcurrentia aduentus iudicis, nubes caligo, ignis.

653. Causam gaudij, terra vniuersa & insulis multis indicti, proponit Plaltes, aduentum iudicis, atque adeo appropinquationem plenae redemptionis nostrae. Eius autem aduentum, describit in nubibus & caligine. *Nubes & caligo in circuitu eius iustitia & iudicium correctio sedis eius.* Sunt qui haec verba accipiunt de Christi quasi throno, aut curru in quo adueniet. Ante eam tamen nubem, aut nubes gloriae quibus Christus veniens circumdabitur, praebunt aliae quas hoc 2. versu à Dauide describi censeo. Et in eis cogendis interueniet haud dubie Angelica opera, vt ex hoc quasi armentario rela fulminum in hostes Dei vibrantur. Existimo enim has esse nubes horrificas, & omnibus caelestis irae sagittis grauitas: vnde grando horrenda, tonitrua immane mugientia, fulgura elucifcantia, & omne de caelo in Dei hostes flagellum proiibit.

Inde nominatim exhibit ignis, de quo Plaltes v. 34. & 5. *ignis ante ipsum procedet, & in flammabit in circuitu inimicos eius: illuxerunt fulgura eius orbem terrae, vidit & commota est terra: montes sicut cera fluxerunt à facie Domini à facie Domini omnis terra.* Manifestè describitur his verbis, ignis Christo prauius, quem alijs quoque plerisque Scripturis, disertè expressum habemus. *Ioelis 2. ante faciem Domini, ignis vorans, & post eum flamma vorans.* *Isaie 66. Ecce Dominus in igne veniet, & quasi turbo quadrigae eius, reddere in indignatione furorem suum, & increpationem suam in flamma ignis quia in igne Dominus diiudicabitur.* *Psal. 49. ignis in conspectu eius exardescet.* *Apostolus 1. Cor. 13. 3. Dies Domini in igne declarabitur.* Et 2. *Thessal. 1. in reuelatione Domini Iesu de caelo, cum Angelis virtutis eius, in flamma ignis dantis vindictam illis qui non nouerunt Dominum.* *S. Petrus Epist. 2. c. 3. Cali qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reseruati in diem iudicij, & perditionis, impiorum hominum.* Et mox. *Adueniet*

autem dies Domini vt fur, in quo cali magna impetu transient; Elementa verò calore soluentur. Terra autem, & qua in ipsa sunt, opera exurentur. Et rursum paulo post: *Expectantes & preparantes in aduentum diei Domini, per quem cali ardentes soluentur, & elementa, ignis ardore saebescent.* In tot locorum tam perspicua luce, superfluum duco, vocis proprietatem detorque ad metaphoras: quod faciunt qui ignem iudicij prauium negant fore verum ignem. Ego ne dubitandi quidem causam video. Quare iuxta certissimum D. Augustini pronuntiatum, cum nihil sit quod obstat, & verborum Scripturae toties ingeminatorum proprietates fetat, ignem verum nostrati non dissimilem, de huiusmodi igne aduentum Christi praecessuro, Scripturas intelligo.

Præcessurum porò hunc ignem dico, quia ibidem in Scripturis propositis, disertè traditur eius ante Christum antecessio. Itaque quod D. Augustinus 20. ciuitatis cap. 16. & 30. & ex maiorum euidenti (vt ait) sententia Petrus Damiani opusculo 59. cap. 3. hunc ignem, subsecuturum, non antecessurum iudicis Christi aduentum tradunt; non video quomodo cum tam apertis scripturis proximè propositis cohaereat. Certè S. Augustinus lib. 1. Quaest. Evangelicarum q. 20. stipulatur meae sententiae his verbis: [Quod dixit, factò vespere, diuini seruum erit, rubicundum est enim caelum; id est sanguine passionis Christi, id est in primo aduentu indulgentia peccatorum datur; & mane, hodie tempestas, rubet enim cum tristitia caelum; id est, quod secundo aduentu, igne praecedente venturus est. Faciem ergo cali diiudicare nos, signa autem temporum non potestis? Signa temporum dixit, de aduentu suo vel passione, cui simile est roseum caelum vespere: & item de tribulatione, ante aduentum suum futura, cui simile est manè roseum cum tristitia caelum.] De huius ignis causis atque muneribus, multa minute ac diligenter querit Thyraeus lib. de Iudicio vniuersali cap. 7. Sed ex iis quae dixi, & mox addam, vix erit de quo superat querendum.

Conflagratio vniuersalis, omnes vastatura superstites praui iudicij.

654. Ex postremo autem versu Plaltes proposito, quo montium & vniuersae terrae sicut cera defluxio à facie Domini affirmat, constare perspicue videtur, ignem hunc qui praecedet aduentum iudicis, & succensus in furorè Domini, etiam montium fundamenta comburet, esse ipsummet ignem vniuersalis conflagrationis: quem plerique, censuerunt diuersum esse ab igne iudicem praecessuro, vt Thyraeus lib. de Apparitione ad iudicium vniuersale cap. 22. num. 52. Sed contrarium insinuat in Plaltes proposito, & asseritur à Lessio lib. 13. de diuinitis perfectionibus cap. 2. Quem tamen non legimus affirmantem, plerisque mortalium tunc superstitis, vim huius ignis euasuros, ita vt eo non deflagrent. Quamquam num. 120. fatetur probabilius esse, hos quoque momentanea saltem morte defungendos, eodem tempore quo mortui ad resurrectionem disponentur, vt simul omnes consequantur immortalitatem. Verum hinc euerititur omnia fundamenta, quibus nixus hic auctor paulò ante tradiderat, aliquos non mortuos

tuos vi huius ignis, sed superstites futuros, usque ad iudicis descensum. Nam loca Apostoli quae ibi profert, si ad rem faciunt, omnino ferunt transitum illorum hominum à vita ad terminum sine interposita morte. Deinde iuxta hanc illius Auctoris doctrinam, admittendum esset stupendum miraculum in conseruatione mortalium, & tam immanti conflagratione, qua ipsi montes sicut cera liquefcent: cuius miraculi nullum apparet fundamentum, saltem quoad malos tunc superstites. Nec viui & mortui quos à Christo iudicandos profitemur, sunt viui tunc residui: sed *viui* dicuntur qui vitam agunt hoc tempore quo fidem profitemur; *mortui* autem, qui iam excesserunt, quos omnes iudicandos credimus. Admitto igitur quod Psalmus habet, inimicos Dei, per ignem tunc prauium, inflammandos esse in circuitu, planaque destruendos. Nec hostes tantum, sed & amicos omnes illuc usque superstites, fateor inuoluendos quasi per accidens fote, flammis in vitionem hostium immixtis: sed ad purgationem, & obitum quo semel defungendum est, non ad cladem & exitum sempiternum. Sicque verum monstrabitur, quod toties in Scripturis de omnium hominum morte asseritur.

Fateor contrarium placitum quo aliqui sine morte transferendi dicuntur, non esse haereticum; ac ne temerarium quidem, vt rectè Basilii Legjon. q. 10. Scholastica cap. 2. Sixtus Senensis lib. 6. biblioth. annotat. 267. Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 50. sect. 2. A Costa lib. 4. de temp. nouissimis cap. 20. displicetque Catharinus Opusculo de vniuersali Resurrect. qui pro solempni suo in iis quibus aduersatur suffragendis, acritudine, sententiam illam quae verè multorum Patrum est, grauius notat. Quamuis igitur hoc placitum volo damnare; tamen sententia quam proposui, videtur verissima: praesertim propter dictum Apostoli 1. Corinth. 15. diuere affirmantis, *omnes resurcturos, sed non omnes immutandos*: quorum verborum planus sensus, fert quod dixi. Licet ob apparentem Graeci contextus varietatem, Patres praedicti in contrarium abierint, iuuante nonnulla obsecuritate alterius loci ex 1. Thessal. 4. de quo multa ibi Interpretes. Breuiter autem dicitur, ibi Apostolum, tantum tradere, qui in Christo sunt occisuros dignitate primos, obuiam Christo in aera: tum subsecuturos alios, etiam si omnes, & obierint & simul eodemque momento resurrexerint, vt fert verior sententia, quam Thyreus supra cap. 4. à num. 75. fusiùs confirmat; sintque etiam omnes simul tempore, subuehendi in aera ad occurrendum Christo iudici. Vel certe iuxta Apostolum, primi mortui qui in Christo sunt, omnes inquam etiam si valde antiqui iusti resurgunt: ita vt illud *primi*, non denotet ordinem resurgendi, sed ordinem temporis quo vixerunt & obierunt. Deinde nos qui *viuimus* q. d. praeterea nos qui nunc post eos *viuimus*, *sapienter cum illis in occursum Domini* praemissa tamen & morte, & tunc facta resurrectione nota. Sicut enim in symbolo, profitemur Christum iudicaturum *viuos*, id est nobiscum viuentes, & *mortuos*, id est nobis anteriores; (Nam viuos pro piis Catholicis, mortuos pro impiis & haereticis Ethnicisve accipere, quod facit Arnobius lib. 2. confictus cum Serapione, mysticum est:) sic Apostolus sanctos sua aetate an-

teriores, vocauit *mortuos qui in Christo sunt*; negauitque homines viuentes cum ea scriberet, & victuros usque ad extrema tempora, praeventuros eos qui dormierunt. Sed hos primos mortuos, dixit resurcturos, primos negatiue vel primos enumeratione; deinde reliquos, id est hos vel illos.

Signa in Sole, & Luna, ac stellis, praecedentia iudicium.

655 Igne praemisso, addit Pfaltes; *annuntiauerunt caeli iustitiam eius*. Quod video duobus modis accipi posse. Nempe primò, ita vt haec sit descriptio signorum caelestium in sole, Luna, & stellis; quae aduentum iudicis praegestura traduntur in Euangelis; quamuis non tunc primum post conflagrationem sint notanda, sed antèrius quoque cum aliis plagis nouissimis, ad quas praetere timore & expectatione, arefaciendos qui tunc viuent mortales, Christus Dominus praenuntiauit. Expressisse Christum eo loco Lucae 21. quae Ecclesiastes cap. 12. sub imagine senij vnius singularis hominis, enigmaticè tradidit de vltimis mundi calamitatibus & exitio, pulcherrimè prosequitur Richardus Victorinus Tractatu de meditantis plagis nouissimis, iuxta quem, illud sapientis, *antequam tenebrescat sol, & lumen, & Luna, & stella*; idem est cum eo quod Christus dixit, *erunt signa in Sole, & Luna, & stellis*. Illud verò *reuertantur nubes post pluuiam*, recidit in illud, *erunt pestilentia & fames*. Nam summam vlginem ex iugi aquarum profuuiò & eluuiò, pestilentia & fames consequentur. Et inde quoque, locustae impingunt; omnia depascuntis, & dissipantis capparim, ac amygdalum quae floruerat, quasi vberem frugum copiam praenuntians. Commotio custodum domus, & nutatio virorum fortissimorum, de qua postea Sapiens, reuocatur à Richardo, ad gentium contra gentes, & regnorum aduersus regna, commotionem & bellam: Vnde tanta hominum peste, famae, caedibus, vastatorum imminutio erit, tantaque sterilitas agrorum, vt otiosa sint futurae paucae molentes, & fruges mola terentes ex vlti Palestina: Quare mirum non est; si *tenebrescent videntes per foramina, & claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis: & consurgent ad vocem volucris, & obsurdescent omnes filia carminis. Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via*. Quae verba id ipsum Richardo sonant quod illa Christi *arescentibus hominibus, praetere timore & expectatione qua superuenienti vniuerso orbi*. Magnitudo namque timoris à Christo prodita, periphraeticè à Sapiente expressa est per conclusionem intra domum, & respectiorem non per ostia, vel fenestras, sed per foraminula & timulas, ob metum ne qua hostis subeat; & visa, vel audita voce molentis, & aliquid inter molendum cantillantis, vel potius audito mola strepitu, subeat & rapiat pusillum quod erat asseruatum ad vitam. Spectat quoque ad eandem timoris veluti molem, & hominum ex eo stuporationem, subita commotio ad vocem volucris, qualis etiam memoratur sapientiae 17. & Leuitici 26. Itemque omnium filiarum carminis; omnium inquam melicarum cantilenarum, luctuosa suppressio. Denique summus vbi que terror & pauor, etiam in montibus & inaccessibleibus

inaccessis locis; quo ut confugium quaerant mortales Matth. 24. praemonentur. Sed vbiuis opprimit eos metor & calamitas, itavt ne constituri quidem vno loco sint, sed circuituri in platea, plangentes, & vluantes praer aestitia & animi amaritudine, dicentes montibus cadite super nos, & collibus operite nos: & desiderabilia quaeque priora ac amantissima sua abiicientes & rumpentes. Quo aptat Richardus illud Sapientis, *antequam rumpatur funis argenteus & recurat vitra aurea. Quae item privatis, vel communibus pernecessarius vsibus seruiunt, per impatientiam, aut vt communicatio quaelibet cum aliis intercedatur, confringentes, quod est conteri hydriam supra fontem, & confringi rotam supra cisternam, vt habet Sapiens in suo aenigmatate. Haec plenè & subtiliter toto illo Tractatu Richardus.*

Ego praeter adducta summam ex Richardo, breuem eiusdem aenigmatate Euphrasim non nihil diuersam subiicio, ex S. Cyrillo Hierosolymitano Catechesi 15. verbis illis. [Vidit hunc Domini aduentum Ecclesiastes. & mundi consummationem, dicens; *Latare iuuenis in iuuentute tua, & c. & repelle iram a corde tuo, & arceas prauitatem a carne tua, & memento creatoris tui, priusquam venerint dies umbrae, priusquam obstruatur Sol, & lumen, & luna, & stella, & obtenebrentur ceruantes, visibilem potentiam per hoc inueniens: antequam rumpatur funiculus argenteus; Altorum complicationem indicans. Argentei enim est coloris vitis: & recurat vitra aurea. Instar auri Solem iuuens. Anthemis enim, nota est herba, multa instar radiorum habens gemina foliorum. Et resurget ad vocem passeris, & de excessu videbunt. Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus, & conuenientur tribus contra tribus. Et quid fiet veniente Domino? Florebit amigdalis, & impinguabitur locusta, & dissipabitur capparitis. Quemadmodum verò Interpretes dicunt amigdalis florens, hyemis transitum significat; sic & corpora nostra, post huius seculi hyemem, florebitur flore supercaelesti. Et dilatabitur locusta, hoc est anima volueris, quae nunc corpore est circumdata: Et dissipabitur capparitis; hoc est iniqui spinosi, dispergentur. Vides quomodo praediciunt aduentum Domini. Vocem autem passeris, qualem esse vocem putamus? Ipse Dominus in iustione, in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de Caelo. Archangelus proclamabit, & dicet omnibus; *Surge in occursum Domino.*]*

Quanto tempore signa de caelo ante iudicium, Horror inde mortalium.

656 Per quindecim dies ante iudicij diem, duraturam signorum propositorum editionem, ex S. Hieronymo, his verbis tradit Petrus Damiani, Opusculo 59. c. 4. sic ea signa digerens. [Signum primi diei; Maria omnia in altitudinem exaltabuntur quindecim cubitorum, supra montes excelsos orbis terrae; non affluentia, sed sicut muri aequora stabunt. Signum secundi diei; omnia aquora prosternentur in inum profundum, itavt vix queant ab humanis obtutibus conspici. Signum tertij diei; maria omnia redigentur in pristinum statum, qualiter ab exordio creata fuerant. Signum quarti diei; Belluae omnes & omnia quae mouentur in aquis mari-

nis, congregabuntur super pelagus, more contentionis, inuicem mugientes, & rugientes, nescientque homines, quid cantent, vel quid cogitent; sed tantum scit Deus, cui omnia viuunt, officio gerendi. Haec quatuor signa pelagi sunt, & tria sequentia signa aeris, & aethris sunt. Signum quinti diei; Omnia volatilia caeli concionabuntur in campis, vnumquodque genus in ordine suo; eadem volucres inuicem colloquentes & plorantes erunt, non gustantes, neque bibentes, aduentum iudicis timentes. Signum sexti diei; flumina ignea ab occasu Solis surgent contra faciem firmamenti, vsque ad ortum currentia. Signum septimi diei, Errantia sidera, & stationaria, spargent ex se ignea comas, qualiter in comacis apparet, orbi & eius habitatoribus. Signum octauo diei; Terrae motus erit magnus, ita vt nullus homo stare possit, aut nullum animal, sed solo stententur omnia. Signum noni diei; Omnes lapides tam parui, quam magni, scindentur in quatuor partes, & vnaquaeque pars collidet alteram partem: necesseque vllus homo sonum illum, nisi solus Deus. Signum decimi diei; Omnia ligna siluarum, & olera herbarum, sanguineum fluent rorem. Signum vndecimi diei; omnes montes & colles, & omnia aedificia, humana arte constructa, in puluerem redigentur. Signum duodecimi diei; omnia animalia terrae, de siluis & montibus venient ad campos rugientia, & mugientia; non gustantia, & non bibentia. Signum decimo tertij diei; omnia ab ortu Solis sepulchra, vsque ad occasum patebunt, eaduerbis futigentibus, vsque ad horam iudicij. Signum decimoquarti diei; omne humanum genus, quod inuentum fuerit, de habitaculis & de locis in quibus erunt velociter abscedent, non intelligentes, neque loquentes, sed discurrunt vt amentes. Signum decimo quinti diei; viui homines morientur, vt resurgant cum mortuis longe ante defunctis.]

Quantus tunc timor ac tremor vniuersos homines sit occupaturus, (quod ex Richardo breuiter attigi, illustrari potest illis S. Basilij verbis hom. 11. Heraem, cum exponit diem septimum octauae, quem dixerat esse diem iudicij. [Eorum quae in mundo fiunt operum, nihil eo die tum erit. Nullae deinceps celebrabuntur nuptiae, nullae commutandarum mercium mutationes, non item exercebitur agricultura. Terram enim omnem, terror vndique occupabit. Angore & horrore corripietur omnis creatura: sudorque anhelus & inexplicabilis coarctetur. Ipsi etiam iusti, petrepedi & amix pro sententia quae tandem profertur. Abraham & ipse tum aderit, non sine agonia, non quam venturus ne in gehennam condemnaret, veritas quoniam inter iustus fortioris sit ordinem, primamque, an secundum, vel tertium. Veniente de caelis Domino, di rumpentur caeli. Quantum obineat Christus potentiae, colligescet ac reuelabitur: Creatura omnis intremiscent. Quis non trepidabit? Ne Angeli quidem sine timore sunt futuri. Ipsi quoque sistendi sunt, non quasi rationem Deo redditur; attamen Domini apparitio tanto splendore gloriae illustrabitur, vt tremorem sit insectura omnibus. Non audis Elaiam dicentem; *aperueris caelum descendente te, tremor apprehendet montes?*] Hoc accipiens, dum est per auxilium, itavt sensus sit, tam reorificum

cum fore diem illum, vt vel ipsi sancti Angeli si capaces essent timoris, nec excluderet eum beatitudo, percitendi essent timore.

Tuba sonus, & vox Archangeli, excitantia mortuos, prauia iudicio.

657 Alter sensus Iustitiæ Dei per Cælos annuntiatæ, spectat ad tubam de Cælo insonantem, & vocem, ac proclamationem Archangeli. Eam enim Bellarminus, designatam putat à Plalte illis versiculi proposito verbis, quorum iam vnum sensum dedimus, *annuntiauerunt Cæli iustitiam eius*. Cælos quippe exponit Angelos de cælo, cum voce magna & tubis annuntiantes Dei aduentus, & omnibus iusta retributuri, iustitiis, & ad hoc aduocantes mortuos, vt dicitur 1. Corinth. 15. & 1. Thesal. 4. & Matth. 24. An ea vox magna, sit à tubarum sono discrepatura, quod negat Maldonatus & Ianfenius ad illud c. Matthæi; Assumat autem Thyraeus c. 3. patum referat, & agrè vtrumuis persuadeas. Tubas tamen plures agnosco, & præter Archangelum altissimè intonantem etiam corporali sono, Angelos dixi cum tubis mittendos, quia ita habet Mattheus, quamuis Apostolus c. illo 4. specialiter memoret Dominum *in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei descensurum de Cælo*: quod non excludit ceteros tubicines Angelos, sed vnum quemdam ex eis denotat primarium. Supplementum quæst. 76. art. 3. ad 2. censet fore S. Michaëlem. Salas 1. 2. Tractatu 2. disp. 14. num. 41. male Christum ipsum cum eo Archangelo confundit. Quamuis enim Ioannis 5. dicitur *omnes qui in monumentis sunt audituros vocem filij Dei*, tamen non est sensus, mortuos esse excitandos ad vocem à Christo edendam: sed vt bene ibi tradit Toletus post S. Cyrillum l. 2. in Ioannem c. 145. vox quæ ab Archangelo edetur, idcirco dicitur *vox filij Dei*, quia est ex iussu & præcepto Christi, diuinæque eius potentie instrumentum. Nec mihi est verisimile, Christum primum præturum Archangelo, in eo mandato edendo, quod censet à Costa l. 4. de tempor. nouis. c. 17. Rursus autem repudiandum censo, quod Valentia Tomo 4. disp. 11. q. 3. puncto 2. & Suarez tom. 2. 3. partis disp. 50. sect. 4. tradunt de voce Archangeli diuinitus eleuanda ad physicè causandam resurrectionem; quod æquè ad Christi humanitatem extendit Suarez. Nullum tamen est sic opinandi fundamentum, agendo de facto. Et quod dicitur mortuos suscitandos in voce illa, seu ad vocem illam, sufficientissimè exponitur de morali causalitate, qua Archangelus nomine Dei indicit aliis Angelis, vt operam impendant in electis congregandis à quatuor ventis, vt dicitur Matth. 24. Vel quod alibi habetur à *summis cælorum, vsque ad terminos eorum*, id est vbicumque sub cælo fuerint, & in quocumque terra extremo & termino iaceant. Sic igitur in *iussu & in voce aduocatoria præfati*; id enim sonat vox Græca apud Apostolum, vacabunt Angeli congregandis cineribus electorum, ac fortassis etiam improborum, seclusis ad actionem per Christi merita faciendam, hoc est ad resurrectionem, ministeriis præuuis Dæmonum, etiam quoad impiorum cineres.

658 Aliter iussu & vocem Archangeli ac Theoph. Raynaudi de Attrib. Christi.

cepit S. Chrysostronus hom. 8. in 1. ad Thesal. sub initium, verbis illis. [Quid verò vult sibi vox Archangeli? Quemadmodum de Virginitibus dixit Christus; *Exurgite, venit sponsus*. Aut hoc sanè dicit; aut quod quemadmodum apud Regem solet, ita & tunc futurum sit, Angelis ad resurrectionem ministrantibus. Dicit enim: *Resurgant mortui*. Et fiet opus non Angelorum ad hoc quicquam valentium, sed Verbi ipsius, tanquam si Rege quopiam imperante ac iubente, egredierentur conclusi & captiui, & ministri eos educerent. Non illi postea propria virtute, sed ex voce illa hoc facerent. Hoc & alibi Christus dicit, *mittet Angelos suos cum tuba magna, & congregabunt electos ipsius à quatuor ventis, ab extremis cælorum, rursus ad extremos illorum terminos*. Et vbique vides percurrentes Angelos. Archangelum putamus eum esse qui præsit, & incumbat aliis in orbem missis, atque hoc illis inelamet, *paratos facite omnes; adest enim Iudex*.] Et inferius. [Quod verò dicit, *congregandos esse*; resurrecturos quidem, vbique simpliciter dicit, congregandos verò ab Angelis. Est itaque resurrectio quidem diuinæ virtutis opus, quum telluri mandabit Deus, vt depositum reddat, & nullus ministrorum hoc faciet, quemadmodum aliquando euocauit Lazarum; *Lazare, veni foras*; adductio verò, ministrorum opus erit.]

Itaque S. Chrysostronus solam congregationem iam suscitatorum, tribuit Angelis, iussa Archangelis ad id impulsis. Quod idem sentit Lessius l. 13. de diuinis perfectionibus num. 121. & 122. multas eius cinerum collectionis difficultates, virgens aduersus sententiam qua tribuitur Angelis ea cinerum collectio. Facile autem erit eas difficultates declinare, attendendo ad innumerabilem Angelorum multitudinem, in id opus iussu Christi incubitaturum; itémque ad summam peritiam & celeritatem agendi Angelorum; cui si diuina collustratio aut assistentia nature indebita sit ad eas functiones necessaria; certum est non esse negandam, quia Deus non deficit in necessariis. Vt autem Angelis solum mandetur collectio electorum ià suscitatorum, non videtur adeò conforme Scripturis, quæ sonare multo magis videntur, eam Archangeli vocem ad alios Angelos dirigi, eisque indicere operam ad resurrectionem; id est ad actiones resurrectioni præuias, non autem operam ad solam conuocationem suscitatorum. Dispositio verò vltima materia, quia erit momentanea, aut valde subita; itémque confectio determinatæ animæ, potius quàm alterius cum hoc corpore, exigent diuinam manum & potentiam; de cuius efficacia in hoc negotio, pulchrè S. Gregorius hom. 20. in Ezechielem, & Isidorus Pcluf. lib. 2. Epist. 48.

Ea vcl totali, vel saltè principali causa efficiente resurrectionis supposita, enascantur omnes difficultates, quibus resurrectionis veritatem oppugnarunt olim Ethnici, expugnati fusè à Tatiano Orat. contra Græcos num. 9. Athenagora & Tertulliano Lib. de Resurrectione carnis, Clemente Romano 5. Constit. c. 6. Ireneo toto ferè lib. 5. Sed præsertim à c. 3. ad 17. Ambrosio lib. de fide resurrectionis, Cyrillo Hierosol. catech. 18. Gregorio Nysseno in disputatione cum sorore Macrina, Augustino 22. Ciuitat. Iuliano Toletano lib. 3. Prognostici.

& Anea Gazco in Theophrasto. Vt taceam Scholasticos in quartum distin. 43. & 44. & Salmeronem Tomo 11. Tractatu 4. ac Bouerium tomo 1. demonstratione 3. Generali, ab art. 12. Quid verò argumentis opus? [Solo factum natura (ait optimè Theodoretus in calce ferm. 9. de Providentia,) primâque hominum in utero matris formatio, dormientium hominû resurrectione sufficiens demonstratione docere potest. Finge maternû vterum esse terrâ, matricem sepulchrum, semen verò naturæ parvulas illas & pulverem referentes corporis reliquias: quod cum cunctis hominibus omnino in conspicium sit, Deo tamen facile cernitur, & oculum illum nemo effugit. In manu enim eius sunt termini terræ, & ipse meritis est manu aquas, & cælum palma, & terram omnem pugno, & facile illi est ea quæ in manu sunt percipere. Nam & tibi idem facillimum factu est: & si miscere simul voles milium, & lentis, & triticum, & hordeum, eadem facile discernis rursus provt voles. Si itaque in manu Dei sunt termini terræ, facillimum ei est, ea quoque quæ omnino commixta sunt, exactè discernere. Finge igitur matricem esse sepulchrum, semen verò facientes illie reliquias, creatorem verò, qui verè creator est; partus verò dolores, nouissimum vitæ diem, & horrendam Archangeli vocem. Nam tuba clanget, (inquit,) & mortui excitabuntur incorrupti.]

Timor ac tremor, excitatorum impiorum.

659 Excitatos ad tubæ sonum, & velati experfactos mortales, quantus tremor & timor sit correpturus, quâ ob tubæ & vocis horrificum sonitum, quâ ob multitudinem simul resurgentem, sed præcipue ob aduentantem iudicem, nulla oratio assequatur. Hoc tamen quod à plerisque Patribus indefinitè dicitur, non est accipiendum de iustis; quos potius constat tunc leuatuos capita, inque huius rei signum, Petrus Damianus ferm. 36. sub initium, aptat quod de Iubila'o proditur Levit. 25. [In Iubila'o (inquit) tubis clangitur, vt vnusquisque ad possessionem propriam reuertatur. *Canes enim tuba*, sicut dicit Apostolus, & mortui qui in Christo sunt, resurgunt. Ad possessiones ergo proprias, omnes tunc reuertuntur, quia in illo vltima resurrectionis die, vnusquisque proprium corpus recipit, in quo dum præsentem vitam duceret, habitauit. Tunc Adam, tunc Noë, tunc omnes antiqui Patres, immo omnes mortalium animæ, ad amissam carnem terram redeunt, quia recepta corpora sua in perpetuum possidebunt, & perducti in libertatem filiorum Dei, iam securè gaudebunt, omnes seruili vinculo corruptionis humanæ soluti.]

Igitur indefinitum illud sanctorum dictum, ad impios rediuus est restringendum: quandoquidem præmissimus nullum tunc superfuturum, qui anceps adhuc sit sortis suæ, morte non obita, & causâ non discussa in iudicio particulari. Impiorum igitur timor, immensus erit. Expendit hoc accuratè S. Ephrem Orat. de cruce Domini, his præter cætera. [Talia magna & tam horrenda, ac mirabilia, neque ab initio contigerunt creaturæ, neque vnquam in vniuersis, generationibus accident. Et nunc qui sæpè si repente fulgur aliquod vel tonitruum

clarius ac vastius contingat omnè subito sui formidine perterret hominem: cunctique horrore percussis, in terram nos inclinemus. Et si tantilla, nobis ad eò magnum horrorem incutiant: quo pacto, obsecro, tunc sustinebimus, quando tubæ vocem de cælo audiemus super quodvis contrarium horribiliter resonantem omnèque qui à sæculo obdormierunt excitantem iustos & iniustos. Tunc omnia humanæ conditionis offensa, ad sonitum tubæ mox ex tumultu exilient, discurrèntque cum festinatione, artus suos, vincunturque requirentia. Cumque ipsi adspexerimus omnem humanam naturam, ac spiritum in momento & icu oculi resurgentem, quemlibet ex loco suo: Congregati que omnes à finibus orbis terræ, ad iudicium; (Solo enim iussu magni Regis, qui potestatem habet omnis carnis, è vestigio cum tremore ac studio terra suos reddet defunctos, & infernos suos mortuos, ac mare suos; quidquid item humanarum corporum vel bestiarum dilaniarunt, vel pisces deuorauerunt, vel aëcis disceperunt, subito in priorem statum remeabit; omnesque in icu oculi resurgent, & coram tribunali adsistent; & ne vnus quidem capillus capitis ipsis deerit.) Quo pacto tunc, fratres mei charissimi, sustinebimus? Sanè Begorem Bulgarorum Regem, ex sola picturæ iudicij extremi conuisione, in perterritum esse, vt voluerit baptismo Iulian, ex Curo palata scribit Raderus in calce primæ partis Viridarij. Hoc si potuit iudicij pictura, quid exhibitio? Terrentur in hac vita mortalium plurimi, auditione male auditionis futuræ, & explicatione iudicij. Ad omnes nostræ iudicij conuentiones, non nisi imaginationes, & veluti somnia sunt, vt S. Gregorius monuit 8. Moral. cap. 17. ad illud, *terrebis na per somnia*. Quid ergo faciet iudicij reale præsentia, & experientia?

Congregatio planè omnium, & Angelorum, & hominum, in vallem Iosaphat.

660 Tuba sonum per sepulchra regionum, & mortuorum omnium anathasim, excipiet congregatio omnium in vallem Iosaphat, quæ est vallis Hierosolima vicina, iuxta montem Oliueti: vt ibi Christus alias in gloriosus apparuit, & iniquissimam sustinuit sententiam, sibi sententiam ferat in omnes: & vnde ad cælos subuectus est, eodem ad nos remigret, quemalmodum visus est ascendens in cælum. Ita tradunt plerique Scholastici in 4. dist. 48. & S. Thomas opusculo 60. cap. vltimo. R. Bera Ioelis 3. num. 2. & Thyraus accuratè lib. de vniuersali iudicio cap. 18. adducens plurimos, qui omnes nituntur testimonio Ioelis cap. 3. vbi ex antecedentibus & consequentibus, constat agi de extremo iudicio; & dicitur dicitur, congregationem gentium ad iudicium, fore in valle Iosaphat: quam esse eo loco quæra diximus, testatur Beda lib. de locis sanctis cap. 6. & Adricomius. Putant tamen aliqui, apud Iosaphat nullum certum locum designari. Sed cum Iosaphat significet iudicium, censent vallem in qua iudicium celebrandum est, & omnes congregandi dictam esse vallem Iosaphat, id est, vallem iudicij. Hoc tamen obesse non debet communi

communi interpretationi, quod in tali valle omnes sint conuocandi; alioqui si per huiusmodi notationes vocum, eludere liceat sensa receptissima, nihil habebimus statum & certum, quoad loca quibus aliquid gestum aut gerendum, fuerit prænuntiatur. V. G. cum Oseas interprete, Euangelista, prænuntiatur Christi ex Agypto reditum, facile esset negare, prophetas Oseam de regione Agypti, sed dici posset prænuntiasse tantum liberationem Christi de angustia quam sonat Agypti nomen. Quare fixum esto, congregandas esse omnes gentes in vallem Iosaphat; & ibi supernè in aère locatis Angelis & electis omnibus, subitus in ipsa valle, & quantum vterius quaque versum necesse erit, Demones ac reprobos omnes iacituros.

Dixi, omnes Angelos, & omnes electos, itémque omnes demones, & omnes reprobos, quia nemo plane erit Angelorum & hominum, qui ad eum locum non congregetur: contra Durandum in secundum disp. 33. q. 3. Omnes inquam eo congregabuntur, excepturi Christi iudicis sententiam. Nam quamuis Christus Ioannis 3. dicat, infideles iam iudicatos esse; vnde autor commentariorum in Iob, Origeni inscriptorum lib. 3. exponens quod Iob diei suo maledixit, intulisse videtur, quod ait, Paganos & quosuis infideles, ad iudicium non venturos: tamen sensus verborum Christi dumtaxat est, constare quid de eis tunc sit pronuntiandum. Itaque non abibunt iniudicati, nec defugere poterunt concilium Oeuuemicum tunc celebrandum. Nec probanda est interpretatio, (verius peruersio) vniuersalis huius congregationis, quam inuenit Latinus Autor hom. q. in diuculos apud Origenem, sic scribens, post propositas varias de iudicio extremo dubitationes. [Existimo ergo quoniam erit tempus aduentus Christi; quin imò tanta manifestatio futura est Christi, & diuinitatis eius, vt non solum nullis infortiorum, sed nec aliquis peccatorum ignoret Christum secundum quod est, quando & peccatores cognoscent in cōspectu suo sua delicta, & iusti manifestè videbūt semina iustitiæ suæ, ad quæ eos perduxerunt finem. Et hoc est quod dictum est; *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Cognoscent Christum secundum quod est; nec ipsi quod videtur cognoscere palam eum cognoscunt: sed in fide, tum intrant homines in cōspectu eius quando cognitionem eius accipiunt per fidem, sicut scriptum est: *Intrate in conspectum eius in exultatione.* Quin magis recte dicuntur omnes gentes ante eum congreganda, & constituenda; quando palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infidelibus, fuerit factus manifestus ante oculos mentis eorum; iam non fidei aut diligentia alicuius inquisitione repertus, sed ipse suæ diuinitatis manifestatione probatus. Non enim in aliquo quidem loco apparebit filius Dei cum venerit in gloria sua, & in altero non apparebit; sed sicut in se secundum comparationem fulguris exeuntis, aduentum suum voluit demonstrare, dicens: *Si dixerint vobis, ecce in deserto est nolite credere. Sicut enim fulgor eregitur ab Oriente, & apparet vsque in Occidentem, sic cum venerit filius hominis in gloria sua.* Propter quod vbi

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

que futurus est, ipse in conspectu omnium erit vbiq; & omnes vbiq; erunt in conspectu ipsius; & sic constituentur ante sedem gloriæ eius. hoc est ante regnum eius, & potestatem dominationibus. Imo certo quodam loco; vt Scripturæ infinites iugemant, congregabuntur ante Christum omnes gentes, & omnes iudicium subituri: id est (vt iam dixi,) Præter omnes homines, omnes Angeli boni, & mali. De omnibus enim est iudicandum publice, & firmanda antiqua sententia priuata.

661 De bonis Angelis iudicium Christi subituri, non debet videti nouum quod affirmari. Apostolus sanè 1. Corinth. 6. Angelos quoque per homines iudicatum iri, contestatur verbis illis; *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus?* Quæ verba licet Chrysostronus Theodoretus, ac creditus Anselmus, ad malos Angelos restringant tamen alij ad bonos quoque Angelos extendunt: quorum actus, a quæ ac sanctorum hominum iam Deo fruuntium, adducuntur in iudicium, & approbabitur ita S. Bonaventura, & Richardus in 5. dist. 47. art. 1. ille q. 4. hic q. 6. & ad allegatum Apostoli locum, Cornelius nec non Suarez Tomo 2. 3. partis disp. 37. sect. 8. Absit tamen vt existimemus, sanctos Angelos iudicium subituros de negligentis, si quas admiserint in curatione animarum sibi concreditarum: quod forte videtur quædam verba Origenis hom. 20. in Num. *sub finem*, ad illud, *ostensa Principes populi, & ostensa illos Domine contra Salem.* Angeli enim quorum actus in iudicio discutendos esse ibi tradit, sunt Præsules Ecclesiarum, & Præpositi peruigilantes quasi rationem redditori, non autem Angeli simpliciter dicti, quos constat esse impeccabiles nec posse iudicium huiusmodi subire: etiam iudicium approbationis excepturi sint, & conuenturi ad iudicium cum animabus quas reuerent, vt concessentur eis, quam negligenter pijs suggestiones & bona monita audierint: de quo egregie philosophator Origenes hom. 1. 1. in Num. Demones verò iudicium Christi subituros extra controuersiam esse debet, cum Apostolus Petrus discretè pronuntiet, eos inferni rudentibus alligatos, in magni diei iudicium esse referuatos: & quocumque reproborum hominum iudicium publicum astruunt, ad publicum quoque Angelorum reproborum iudicium stabiliendum, possunt vsurpari.

Omnes ergo creaturas rationales, ante Christum iudicem conuenire necesse erit. Nec enim ab hoc cætu patebit effugium, neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam *Dens Iudex est.* Idque etiam sanctus Gregorius 33. Moral. capite 14. tractans illud, *Ponam circuitum in navibus eius,* expressim censeo comparatione illa diuini iudicij Isaia 37. & Apocal. 14. ad circuitum, & falcem, quæ circulariter, circumdata, incidit; & ita complectitur ea quibus incidendis adhibetur, vt effugere non possint. [Potestas (inquit) diuini iudicij, quia vniq; stringit, circuitus dicitur: & quia intra se omnia incidendo amplectitur falces appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaqua uersum flectitur, intus cadit. Et quia potestas

Ss 2 Superius

superni iudicij, nullatenus evitatur, (intra ipsam quippè fumus; quolibet fugere conemur;) rectè cum venturus Iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur, quia cum potenter ad omnia obuiat, incidendo circumdat. Esse se intra iudicij falcem, Propheta vidit, cum diceret; *Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero ad infernum, ades. Si sumpsero pennas ante lucem, & habitauero in extremis maris; etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Intra quandam falcem se vidit, cum ex nullo sibi loco patere fugæ aditum posse cognouit; dicens; *Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus: subaudi, patet via fugiendi:* atque mox ipsam supernæ potentia omnimodam comprehensionem subdens, ait; *Quoniam Deus iudex est.* Ac si diceret; fugiendi viæ vndique deest, quia ille iudicat; qui vbiq; est. Diuina itaque iudicia, sicut signantur falce: quia circumvallantia incidunt, ita exprimuntur circulo, quia vndique stringunt.]

Aduentus iudicij, septi comitatu amplissimo.

662 Consequitur Iudicis aduentus, quem Psaltes consequenter ad annuntiatam per Cælos & virtutes cælorum iustitiam Dei, mortuosque ad eam excipiendam excitatos, & aduocatos, paucis illis verbis describit; *viderunt omnes populi, gloriam eius.* Non ieiunè, tamen si substrictè, gloriam Iudicis aduenientis describit agnoscentem, si gloriam Domini simpliciter & absolute dicti, expressam à Psalte recolas. Insinuantur itaque paucis his verbis, omnia quæ de iudicis maiestate, & non iam regia, sed diuina pompa, in variis Scripturis præsertim noui Testamenti, distinctè traduntur: vt comitatus amplissimus Angelorum omnium, Cæux triumphalis micantissima in cælo coruscans, iudici præni; aduentus in nubibus præuiso clangore tubarum & acclamationibus Angelorum, occursum electorum omnium, raptorum obuiam ei in aëra; reprobis subitus relictis, fulgor corporis supra Solem splendidissimi quæ præsertim vulnere superstitibus fissuræ hiant, accessus ad Augustissimum thronum, in quo ab omnibus populis malisque iuxta ac bonis, conspiciatur; omnibus in eum intentis, vnde summa malorum confusio & plangentium se tribuum terræ horrendi gemitus. Ad primum vero iudicis in throno suo confessum, existet adoratio profundissima ab Angelis & hominibus, & bonorum exultatio de Christi exaltatione, hæc omnia supersunt breuiter attingenda, ex primo capite proposito, quo continentur præni ad iudicium.

Comitatus amplissimus Christi iudicis aduenientis, & illam (vt loquitur S. Bernardus serm. 2. de Ascensione,) tam singularem quam vniuersalem processionem, præcedentibus omnibus Angelis, & subsequenter hominibus vniuersis celebratam, describit Daniel c. 7. Angelorum Myriades Christo iudici astantes, celebrans S. Matthæus, discretè omnes Angelos affuturos tradit. Quem locum expendens, & cum Danielis textu coniungens S. Cyrillus Hierosol. catech. 11. sic scribit. [Animaduerte homo, in quantum iudicium ingrederis. Omne tunc genus hominum aderit. Cogita ergo pri-

mum, quantum sit Romanorum genus! Cogita quot gentes, Barbarorum, nunc viuentes, & quot ante centum annos mortui: cogita quot ante mille annos sepulti sunt. Cogita eos qui fuerunt ab Adam vique ad hodiernum diem. Magna quidem hæc multitudo: sed hæc tantæ parua est. Plures enim Angeli. Nonaginta nomen oues sunt illæ: tu vero centesima; quantum vnum est tantum humanum genus. Nam pro locorum magnitudine cogitandum est; si hæc nostra terra est tanquam centrum in medio cæli, & tantam habet multitudinem: quantum habebit multitudinem cæli quod terram ambit? Et cæli eorum, immensam ceterè habent multitudinem. Scriptum est enim, *Milla millia ministrabant ipsi, & decem millia Myriadum assistabant ei.* Non quod tanta solus esset multitudo, sed maiorem hæc Propheta dicere non poterat.]

Similiter S. Chrysostomus hom. 80. in Math. euacuandos tunc cælos ait, & affuturos Christo iudici omnes Angelos, vt testentur quæ pro hominum salute ex eius præscripto egerint per tempus vitæ. Itaque habes comitatum Christi, quæ præsertim ex Angelis constat, fore numerosissimum. Sûntque qui coniectent, aut etiam affirmant, Angelos in fulgentissimis corporibus apparituros, vt possint improborum obtutibus obuiari. Ita Thyrsus l. de iudicio vniuersali c. 10. à num. 8. & Lessius l. 1. 3. de diuinis perfectionibus num. 132. Sed hoc non videtur necessarium. Damna enim satis inter noscunt Angelos per notitiam abstractionem, inaccessam illi cognitioni intuitiua quam de suis nimibus tunc habebunt, addito ex. essu quo Angelus supereminet animæ. Nam per totam æternitatem, Dæmones à damnatis non cogitentur alia ratione. In hoc descensu, pauci homines Christo comitantur. Illi nihilominus, qui cum Christo ad æternam vitam reuertentur, Item Sanctissima Deipara, de qua in hoc aduentu Catharinus lib. 3. pro Concep. per. iudicij prima, accipit illud ex parabola Math. 21. *Exierunt obuiam sponsi, & sponsæ.* Animæ autem iam beatæ, ad resurrectionem corporum in terras demissa, cum primum corporibus confecta denuò fuerint, quod in icu oculi, vel instanti, vel per breui tempore fiet, Christo in corporibus iam gloriosis occurrent, vt mox dicam.

Cruce in aëre præni; currus nubium; clamantem patantium viam Dominum.

663 Crucis signum, præferendum aduenienti Christo & in aëre conspicuum fore, notauit signatè S. Matth. c. 24. verbis illis; *Tunc parebit signum filij hominis in Cælo.* Quod Patres propè omnes, ac Interpretes, accipiunt de cruce, quæ velut Regium vexillum præferatur Christo: vt S. Hieronymus ac Beda loquuntur. Cum autem dicat Euangelista, apparitum signum, argumento idoneo esse videtur, non esse reuera præferendam Christo, crucem ipsam de qua Christus pependit, quod Waldensis titulo 20. De Sacramentalibus c. 158. Fane non parum S. Chrysostomo hom. de cruce, est opinatus: sed illius dumtaxat signam in aëre formatam, atque ad eam crucem æream; ei non abliminam, (si maiorem quantitatem, & splendorem

rem addas,) quam sub Constantio Imperatore, Hierosolymis super Golgotha visam, stadiis quindecim patentem, docent SS. Cyrilli inibi Patriarchæ, testis oculati litteræ, quæ extant ad eundem Constantinum, & S. Hieronymus in chronico, ac Nicephorus l. 9. Histo. c. 32. Vel certe ei (proportione prædicta semper salua,) affinem ac similem, quam his verbis describit Cantipratanus lib. 2. Apum cap. 3. num. 9. [Ego fidelium nouissimus, antequam piissimus Ludouicus Francorum Rex, anno ab Incarnatione Domini 1246. crucem transmari- nam susceperet, crucem in caelo, ex clarissimo & Sydere lumine vidi: nec recolo me decen- tius & operosius formatam crucem unquam sub aliqua materia vel figura vidisse. Octonos habere cubitos crucem ipsam in longitudine, mihi planissime visum est. Serenum caelum erat valde, & sine aliqua nube, in aliqua parte sui, sub nostro horizonte. Caelum erat coloris viuis.] Non dissimiles apparitiones crucis, alibi leguntur. Quenadmodum autem colum- nam nubis mouebat Angelus, quocumque opus erat, ita & hoc Reges nostri labarum & trium- phale vexillum, mouebunt Angeli: quod apud Iulianum lib. 3. Prognost. & creditum Ansel- mum in Elucid. minus apte dicitur, laturos hanc crucem Angelos, veluti subuolantes. S. Michaë- li munus huius crucis agitandæ tribuit cum Echo Vicgas in cap. 12. Apocal. sect. 18. num. 7. Sed male id colligit ex eo quod ab Ecclesia S. Michaël vocetur *signifer*. Id enim spectat potius ad fortitudinem, proditam in cælesti certamine. De splendore immenso huius signi, solem ipsum claritate sua offusuro, testes passim sunt Patres. Hippolitus Orat. de mundi con- summatione S. Ephrem l. de vera penitencia cap. 4. & sæpe alibi. S. Augustinus serm. 130. de tempore vnum locum S. Chrysostomi à Iu- liano Toletano lib. 3. Prognost. cap. 5. descrip- tum, iuuat atroxere. Consulatur aduentum Christi, cum micantissimo fulgure; Tum sub- dit. [Tanta enim erit eminentia splendoris in Christo, ut etiam clarissima cæli luminaria abscondantur, præ lignum fulgore diuini luminis. Tunc & stellæ cadent, quando apparuerit Fi- lij hominis in caelo. Considerasti quanta sit virtus sanctæ crucis. *Sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum.* Crux verò fulgebit. Et obs- curatis luminariis cæli, dilapsisque syderibus, Sol non radiabit: quando crux Sole & Luna præclarior est, quorum splendorem diuino il- lustrata splendore superabit. Et quemadmo- dum ingrediente Rege in ciuitatem, exercitus præcedit, ferens signa & vexilla regalia, & ambitus præparationis armisonæ annuntiat Regis introitum; ita Domino descendente de cælis, præcedet exercitus Angelorum atque Archangelorum, qui signum illud triumphale, crucis vexillum sublimibus humeris præfer- rentes, diuinum Regis cælestis ingressum, tertis tremantibus nuntiabunt.]

Curum aduentus Christi, fore nubes cæli, ait Daniel cap. 7. Et idem habent Evan- gelistæ, describentes aduentum Christi ad iu- dæorum. Nec sanè nouum est, ut in Scripturis nubes Deo tribuantur pro curru; ut liquet ex Psalmo 98. verbis illis. *Ponis nubem ascensum tuum.* Et ex illis aliis Psalms 17. *Posui tenebras labiolum suum, in circuitu eius tabernaculum*

eius tenebrosa aqua in nubibus aëris. Cæterum quod Christus venturus dicitur *in nubibus cæli*, non ita est accipiendum, quasi vllæ sint in caelo nubes: vel quasi immediate in exitu de cælis per Christum penetratis nubes sint illum excepturæ. Sed id circò Christus dicitur venturus in nu- bibus, quod in aëre, cui *cæli* nomen in Scri- pturis passim tribuitur, diuinitus, aut immiste- steric Angelorum, efformandæ sint nubes, aut aptandæ ad Christi vehiculum. Ut enim merè naturaliter sint producendæ, & veluti fortuitò deseruiant ad Christi apparatus, quod sentit Thyraus lib. de iudicio cap. 1. num. 34. non censeo verum. Nec item admitto quod alij eas nubes negant ex vaporibus fore coagmentan- das. Nam si ita esset, non essent nubes veræ, & nubes cæli, idest aëris, ut semper vocantur in factis litteris.

Non adeò remoto appulsu iudicis, tanto tamque glorioso satellitio stipati, buccinarum & tubarum clangor, ac etiam vocum clamor parantium viam Domino, ut in Principum ad- uentu assolet, exaudietur: de quo in hunc mo- dum S. Ephr. Or. de sanctissima cruce. [Quando ingentem illum atque horribilem clamorem audiemus, ex sublimitate cælorum personan- tem atque dicentem, *ecce sponsus venit; ecce iu- dex adest; ecce Rex apparet; ecce supremus iu- dicum Iudex reuelatur; ecce vniuersorum Deus aduenit, ut iudicet viuos & mortuos.* Tunc ô Christi amatores, à voce clamoris illius con- tremiscent fundamēta & renes terræ, à finibus vsque ad fines, & mare omnèq; abyssi: Tunc fra- tres mei, angustia & timor, ac stupor, in omnem irruent hominem, ex clangore atque resonan- tia tubarum, & à metu expectationis eorum, quæ vniuerso superuenient orbi. Tunc virtutes mouebuntur cælorum. Tunc Angelorum præbunt exercitus, Archangelorumque chori. Cherubim quoque ac Seraphim multis oculis clara, in fortitudine, metusque proclamabunt; *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth, qui est, & qui erat, & qui venit omnipotens.* Tunc omnis creatura in caelo, & in terra, & subtus terram, cum timore atque tremore, val- lidè exclamabit; *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini.* Tunc scindentur cæli, & reue- labitur Dominus Dominantium, & Rex Regum, & Princeps Principum, immaculatus & terribilis, atque gloriosus Deus noster, instar fulguris horribilis, cum potestate & maiestate magna atque incomparabili. Quenadmodum & Ioannes prædicant Theologus, dicens, *ecce venies cum nubibus cæli.*]

Raptus electorum, obuiam Christo in aëre, ubi thronus iudicis.

664 Fiet sub illum temporis articulum, oc- curfus electorum redimitorum obuiam Christo. in aëre, virtute corporibus gloriosis indita: quæ, tamen quia non erit natua, sed communicata diuinitus, dicuntur sancti suscitati, rapiendi obuiam Christo. [Nam Rege ciuitatem ingres- suro (ait S. Chrysostomus hom. 8. in 1. ad Thes- sal.) qui illustres quidem sunt, ad occursum eius egrediantur: qui verò rei sunt & iudicio obno- xii, intus expectant iudicem. Et patre beneuo- lo, & pio aduentante, filij quidem & qui digni essent filiorum loco per vehiculum educantur,

ut videant & exofculentur: qui verò de feruis interea illum offenderunt, intus expectant eum qui super Patris adfertur vehiculo. Ipse namque Pater in nubibus suscepit eum. Et nos in nubibus rapiemur. Vides quantus futurus sit honor? Et occulsum defendenti faciemus, & quod omnium est felicissimum, ita semper cum ipso erimus.]

Rapientur autem boni, relictis deorsum in terra reprobis. Quam fore acerbissimi lucus & horrois materiam, idem S. Chrysostomus egregie notat, ibidem paulò post, verbis illis. [Post descensum Domini (id est iam inchoato, nec dum planè finito descensu iudicis, & appulsione eius ad thronum: alioqui enim non dicerentur qui rapiuntur, ire ei obuiam;) post descensum igitur Domini, rapientur; posteaquam congregati fuerint. Fiet enim hoc simul nemine sciente. Etenim quando viderint terram motam & turbulentam, puluerem confusum, vndique ex æquo excitata Corpora, nemine ad hoc famulante, sed iussione Dei terram antea repletam euacuate valente. (Cogita namque quantum sit omnes tunc qui ab Adam ad aduentum suum vsque, stare cum mulieribus & pueris:) quando inquam, tantam viderint in terra tumultuationem, tunc scient. Quemadmodum enim dispensationem eius quæ secundum carnem est, non prauiderant, ita & tunc. Quando igitur illa facta fuerint, tunc & vox audietur Archangeli, Angelis reliquis imperantis, & clamantis. Audientur tunc & tubæ, imò tubarum sonitus. Qualis igitur tremor, qualis timor eos qui in terra erunt, qui iudicem expectabunt, obtinebit? Vna namque rapietur, & vna relinquetur. Quis erit tum animus illorum, quando istos quidem sublatos videbunt, se verò ipsos relictos? An non quauis gehenna terribilius, eos ista deiectione ac conternatos reddere poterunt? Etingamus itaque sermone, iam illud adesse. Si enim mors repentina, aut ciuitatum motus, & reliquæ mina animos nostros ita concutiunt, quando viderimus terram disruptam, & his omnibus refertam; quando audierimus tubas, quando vocem illam Archangeli, quauis tuba clariorem perceperimus, quando cælum hoc vndique sursum euectum & contractum, quando ipsum aduersantem Deum, Regem omnium viderimus, quis tum nobis animus erit? Horreamus obsecro, & terreamur, non secus quam si ista iam fierent. Ne solemur nos ipsos ex mora & cunctatione. Quando enim omnia oporteat fieri, nihil proderit cunctatio. Quantus tum tremor erit, quantus timor?] Similia habet hom. 9. de Ascensione ferè in fine.

665 Parata erit in aëre sedes iudiciaria. Negat huiusmodi corpoream sedem, Origenes, vel potius apud eum auctor Latinus hom. 9. in diuersos. [Sedes eius (inquit) aut certè quidam perfectiores dicuntur Sanctorum, de quibus Scriptum est; *quoniam illic sederunt sedes in iudicio*; aut quædam Angelicæ, de quibus dicitur; *sive sedes, sive dominationes*. Ergo Rex sæculorum, Deus Verbum, qui & in forma factus est hominis, sedebit super huiusmodi sedem gloriæ suæ.] Hoc mysticum est, nec ideo abroganda sedes corporea fulgentissima, & tanto iudice digna. Thronum magnum & candidum vocat Ioannes in Apocalipsi c. 26. ex cuius etiam lib. c. 14. hanc sedem fore nubem, colligit Thy-

ræus, qui de hoc Christi throno, accuratè & minutè plurima disquirat l. de iudicio vniuersali c. 1. à num. 58. Ad eam ergo sedem, è regione fixa fulgentissima cruce, primus fiet Christi descendens & electorum subuectorum occulus. Quod fore reprobis sub his iacentibus, sed tamen procul rem omnem conspicantibus, tristissimum spectaculum, S. Ephtem his verbis tradit Orat. de cruce Domini. [Quo pacto iustitiam viderimus Christi amatores, quando adspexerimus tremendum solium paratum? Quando viderimus *signum filij hominis in celo resplendentis*, sicut ait Dominus; sanctum, inquam, & immaculatum, ac pretiosum signum cui sponte clausi affixus pro nobis fuit ipse Christus Dominus. Tunc cuncti in sublimi aspicientes sanctum ac formidabile magni Regis apparere sceptrum, cognoscent, & in memoriam redibunt sermonis illius Domini, dicentis; *quia signum apparuit filij hominis in celo*.]

Confusio summa & timor impiorum.

666 Tunc planè iuxta Platem nostrum, confundentur omnes qui adorant sensilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Quod in primis valet de Idololatriis, & fallorum numinum cultoribus; quos pudebit idolomania sua, & cultus exhibiti Deemonibus non vero Deo. Sed & mysticos Idololatrias, pifcis à Satana substitutos, ut ait Nyssenus Orat. de S. Basilio, *mihi*, Christianos inquam qui vitam ad fidei amissionem non exegerint, maxime pudebit non expresse Christi vitæ imitatione. Ipsius in primis iudicis species, & in corpore vnde cumque gloriosissimo fulgentes supra Solem vulnerum notæ, eos terrebunt: imò excruciant vehementissimè. Conspicient enim Christum iudicem, ut benè meditatatur Eucherius hom. 4. ad Monachos num. 7. [Venisse ad iudicium, illo vitæ corpore, quod pro nostra salute susceptum, pro nostris criminibus additum, pro nostra absolutione damnatum, & pro nostro vulnere medicina, lancea, clauisque confixum est. Prima enim erit in reos intoleranda sententia, reuerendarum presentia cicatricum. Quid igitur illo tempore facturi sumus, quando contra illos crucifixi Domini liuores, notæ peccatorum nostrorum, ac maculæ libidinum profertentur. Aut quo putas vultu respiciet redemptio nostra, perditionem nostram? Tanto grauiora erunt humana delicta, quanto maiora se ostendunt diuina beneficia. Verendum est autem, ne illam vocem resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantem, etiam in iudicio suo ad vala iniquitatis, prolaturus atque dicturus sit; *Insere digitum tuum hoc, & vide manus meas, & asseruum tuam, & mitte in lacum meum*, & agnosce quæ pro te, & à te impietas humana, perulerim. Illa utique clauorum signa bonis salutaria, malis terribilia, quæ vsque ad diem iudicij non delentur, sine dubio obicienda seruantur. Et quid post hæc sequitur, nisi illud interpositum inter viuos & mortuos expauescendum chaos, vastumque discrimen, exclusæ à natura viuientium tenebræ exteriores; dura separatio à dulci intuitu sanctorum, & à societate fidelium; & è contrario inter lachrymabiles gemitus, planctusque lugentium, collegium triste miserorum, & à beata patria æternam teretima necis exiliam.

*Demississima iudicij in primo eius confesso
per omnes adoratio; Electorum gau-
dia; Angustia malorum.*

668 Ad primum iudicij in sede parata confessum, præsentibus Angelis omnibus, & electis, & adactis ad idem præstandum Dæmonibus ac omnibus reprobis, Christi iudicij accident adoratione profundissima, iuxta illud Rom. it. omnes stabimus ante tribunal Christi. *Scriptum est enim, vno ego dixit Dominus, quoniam mihi flectetur omne genu, & omnis lingua constituetur Deo. Implebitur etiam tunc illud Philippi 2. in nomine Iesu, omne genu flectatur, caelestium, terrestrium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.* Specialiter verò de adoratione per Angelos, extat testimonium quod Pfalteris versus qui consequitur tradit his verbis, *adorate eum omnes Angeli eius.* Quæ verba Apostolus Hebræorum 1. vt Theodoretus hinc notat, aptavit ad Christi iudicij adorationem in extremi iudicij procinctu, per Angelos præstandam. Quod egregie item docet Nyssenus orat. 3. imo 4. contra. Eunom. cap. 3. verbis illis. [Cum iterum (inquit) inducitur primogenitum in orbem: adiectio particulæ iterum, hoc non potest fieri per hanc dictionis significantiam ostendit. Nam in repetitione eorum quæ semel facta sunt, hæc dictione utimur. Igitur in fine seculorum, terribilem eius apparitionem hoc sermone significat: quando non amplius in ferti forma conspicietur, sed in solio regni magnificè sedens, & ab Angelis omnibus circum ipsum adoratus: propterea qui semel in orbem ingressus, primogenitus factus ex mortuis, & fratrum & omnis creaturæ primogenitus: cum iterum ingrediatur in terrarum orbem, iudicans ipsum orbem in iustitia, sicut testatur variacionum, non repudiat primogeniti nomen quod semel pro nobis accepit, sed sicut in nomine Iesu omne genu se curvat, ei qui supra omne nomen est; sic etiam nomen qui in nomine primogeniti venit, omnis Angelorum plenitudo obuiam facta adoratur ad hominum reuocationem affecta gaudio, quam, quia sic noster factus primogenitus, rursus ad gratiam quæ à principio fuit, reuocauit. Siquidem gaudium sit Angelis super his qui peccato respicentes salui sunt. Quocirca vique nunc congemiscit creatura illa, & condoleseit nostræ vanitati, multam suam & detrimentum indicans, nostram perdicionem, eum reuelatio facta fuerit filiorum, Dei quam pro nobis semper expectant, & præstolantur; & cum salua fuerit ouis cum superna illa creatura: (nos autem omnes sumus in humana natura, hæc ouis, quam quia factus primogenitus, bonus pastor seruaui; (hinc præcipue in vehementi pro nobis gratiarum actione, Deo adorationem adducunt, ei qui propter primogenituram, reuocauit eum qui à patris late longè abscesserat.)

669 Vides, Nyssenum, verba Apostoli & Pfalteris, aptate ad prædictam adorationem, Christo sub iudicij momentum, per Angelos, atque adeo etiam per electos omnes qui Angelis in aère astabunt, exhibendam: ad eum Dominum gloria, & constitutum à Deo iudicem viuorum & mortuorum, summa dimissio-

ne, quam ipse quoque situs corporum proder, recognoscendum; quantumlibet impij ac Dæmones ringantur ad necessarium illud officium.

Quo porrò gaudio & exultatione, sancti qui semper se Christo hinc conformant, tantam Christi maiestatem & euectionem pro depressione & exinanitione summa sint excepturi, nemo satis assequatur, nedam explicet. Senlum de ea suum prodidit David, verbis consequentibus, *Audiuisti, iustum de iudice Christo ab omnibus adorando, & latata est Sion: Et exultauerunt filia Sion, propter iudicia tua Domine. Quoniam in Dominus altissimus super omnem terram, nimis exaltatus es super omnes Deos. Sicut Deos participatione, sanctos inquam Angelos & electos omnes intelligas; siue falsa nomina, quibus error humanus, & Satanæ malignitas, incommunicabile nomen commune fecit; namquam tantopere apparuit Christi super illos omnes magnificentia & sublimitas, quam in tempore adorationis prædictæ, in procinctu iudicij. Hoc Sapienter est venire manifestum, & non filere, at dicitur Psal. 49. Deus manifeste veniet, Deus noster, & non flebit. Quod sic de Christo exponit Diuus Augustinus 20. Cinitatis cap. 22. [Hoc nos de Domino nostro Iesu Christo intelligimus, quem de Cælo speramus esse venturum, ad viuos & mortuos iudicandos. Manifestus enim veniet inter iustos & iniustos iudicaturus iuste, qui prius venit occultus ab iniustis iudicandus iniuste. Ipse inquam manifestus veniet, & non flebit, id est in voce iudicij euidentis apparebit, qui prius cum venisset occultus ante iudicem siluit, quando sicut ens ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram terredente se fuit sine voce, quemadmodum de illo per Esaiam legitur prophetatum, & in Evangelio videmus impletum.]*

Non timebant iustorum anime, ac ne pro gradu quidem felicitatis sollicitæ erant, vt Nyssenus dixit Orat. 2. de hom. procreat. *sub finem, sed omnis eorum timor, erit reuerentia, quam amare condiet, & exultatio magna temperabit. Horrorum è contrario, & angustias malorum, nemo satis vel explicet vel concipiat: quando vel ipse reuerendarum conspectus cicatricum (vt Eucherius piissimè admonuit hom. 4. ad monach.) illos omni pavore complebit; & in angustias rediget intolerabiles; Nec dubium id cogitare & perspexisse nobilem illum, qui fatidice occidendi copiam nactus, & à supplice per Christi in omnes misericordiam, mox etiam per concessam ipsi peccatorum remissionem frustra interpellatus; ad extremum per angustias animarum in extremo omnium iudicio adiuuatus noxam planè remisit, vt refert Cantip. l. 2. Apum c. 18. num. 3.*

Intrinsicca generali iudicio: Ac primum materia.

670 Hactenus de præuis ad iudicium. Nunc ipse iudicij actus attingendus est. Eius materiam complexus est David, illa parte consequentis versus Pfalteris propositi, *qui diligunt Dominum odite malum.* Est enim adhortatio ad iustos, vt timore futuri iudicij, declinent mala: & scilicet bona operentur; quod hæc sit futura vniuersi iudicij materia, in hanc inquirendum,

dum, & iuxta compertam eius veritatem, forenda iudicē sententia, vel damnationis, vel gloria. Nec quod ea materia hominibus occulta sit, subduccerit idcirco diuini iudicio. In quam rem luculenter differit Autor commentariorum in Iobum apud Origenem, in calce libri 13. ad illud, *Non requirat eum Deus desuper*. Quæ verba sic expendit. [Quid dicis ô Beate Iob? Ergo alios dies non inquireret, vt de isto solo dicas velut interminans, non inquirat illum Dominus desuper? Vtique (ait) omnes dies seculi inquirentur, omnia tempora, & momenta atque secula requirentur, & producentur. Nimirum non dies seculi qui natiuitatem non habent neque substantiam, sed verba & facta quæ in illis diebus sunt gesta vel dicta, sed cogitationes & consilia atque tractatus qui in omnitempore vel momento huius seculi tractati sunt atque cogitati. Hæc igitur omnia, in omnibus gentibus, & in omni lingua inquisita, in iudicio manifestantur in tempore inquisitionis. Non enim mentitur is qui ait; *Memor sum ea quæ a seculo sunt dinumerare*; non solum tempora & momenta, & dies, & annos, sed quin potius omnium hominum cordis occulta, iuxta hoc quod dictum est; *qui fingit sigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum*. Et adhuc alibi; *Ipsæ autem nouit occulta cordis*. Apostolus verò his consonanter dicit; *In die qua iudicabit Deus occulta hominum*. Ille enim dies manifestabit omnia, in igne reuelans cuncta. Sciens itaque nos ô viri, quia aduersum tam terribilem habemus iudicem, sanctè conuersari, & in factis & in verbis studeamus, vt non pro condemnatione in iudicio, sed pro requie atque gloria æterna inquiramus.]

Omnes igitur actus, & boni & mali, tametsi occulti, erunt iudicij extremi materia. Psalm. 49. ea materia huius discussio, & veluti disceptatio causæ, latè proponitur, bonæque eius Psalmi pars, pulcherrima paraphrasi à S. Augustino illustratur 20. Ciuitatis c. 24. Ac Robertus de Sorbona, Opusculo de Conscientia, adducendus cum de Christo Magistro, conferens à c. 7. examen huius iudicij, cum examine ordinandorum, vel promouendorum ad gradus, expendit nominatim, quanta sit futura terroris materia, quod Christus per seipsum sit cunctos stricte discussurus.

Discussio causæ, cuiusmodi.

671 In variis Scripturis, traditur fore seruationem & interrogationem in cogitationibus. Interdum Patres eam disceptationem, Satanâ causam suam aduersus hominem virgenter sciendum, tradunt. Pulchrè S. Augustinus Orat. contra Iudæos & paganos c. 4. [Expectatur dies iudicij, aderit ille æquissimus Iudex, qui nullius potentis personam accipiet; cuius palatium auro vel argento nemo corrumpet. Astabunt omnes animæ vt referat vnaquæque, secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonum siue malum. Præsto enim erit aduersarius Diabolus: recitabuntur verba professionis nostræ. Et si talis inuentus fuerit quisque, vt debitor ex hac vita migret, exultabit ille aduersarius in conspectu Serenissimi Iudicis, superiorem se esse declamans, agensque talem causam apud talem iudicem. Æquissimè, inquit, Iudex, iudica, iustitia

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

& iudicium preparatio sedis tue. Iudica meum esse, qui tuus esse noluit: meus est, mecum damnandus est. Post renuntiationem, vt quid inuasit pannos meos? Quid apud eum impudicitia faciebat, cui ipse renunciauerat? Quid intemperantia, quid auaritia, quid ira, quid superbia, quid cætera mea? Postremò æquissimè, fugientem à me, confugientem ad te, postea cum meis quibus renunciauerat apprehendi, inuasorem destinui. In ipsa quodammodo mea possessione, à me apprehensus est. Quid enim in circo faciebat, atque sibi furias, lites, insanas voces, inanèque victorias, cum iam à se alienus sibi met videbatur? Quid in teatro faciebat renuntiator turpium voluptatum? Quid in Amphitheatro crudelitates sætas oculis suis intendo? Thesaurizauit sibi iram in die iræ: Hæc omnia mea post renuntiationem inuasit, meus esse voluit, & mea concupiuit. Iudica iudica æquissimè, quoniam quem tu non dedignatus es tanto pretio liberare, ipse mihi se postmodum voluit obligare.]

Nyssenus Orat. 5. de beatitudinibus, suspensis omnibus metu futurorum, & bonis & malis, inducit misericordem, ab oculo interuenientium pro eis egenorum, causa superiorum euadere; immisericordem verò cadere causa. [Quid igitur (inquit) si benefactor in tempore inquisitionis agnitus sit ab iis qui beneficio eius vsi fuerint, quomodo verisimile est, eum dum incandis & gratis vocibus coram Deo omnis creaturæ accipietur, atque celebrabitur, animo affectum iri? Numquid aliqua alia beatitudine insuper opus habebit, qui in tam frequenti teatro, ob res optimas quasi præconis voce celebratur? Nam quod aditur qui beneficium acceperint, docet Euangelij vox vbi Rex & iustus est peccatoribus, responderet. Ad utrosque enim demonstratis verbis vitur, tanquam digito indicans subiectum: *Quatenus fecistis vni ex his fratribus meis minimis*. Per hoc enim quod dixit, *ex his*, eorum quibus beneficium fuerit præsentiam ostendit. Dicat nunc mihi qui inanimam pecuniarum materiam futura beatitudini præfert, quis auri splendor eiusmodi? qui pretiosorum lapidum fulgores? quis indumentorum ornatus talis, quale bonum illud esse, spes suggerit, atque proponit? Cum Rex creaturæ in sublimi folio gloriæ magnificè præsidens, humanæ naturæ sese reuelauerit, & conspiciendum præbuerit: Cum circum ipsum innumerabiles Angelorum milia fuerint legiones, atque ad eum in oculis omnium fuerit arcanum & ineffabile illud regnum caelorum? Ac rursus ex contrario demonstrata fuerint terribilia illa supplicia? In medio verò horum, omnis hominum natura, qui à prima creatione vsque ad rerum vniuersarum consummationem nati fuerint, tum metu, tum spe futurorum stet suspensa atque sollicita, in vtramque partem euentus expectatione sæpè tremens: atque etiam iis qui cum bona conscientia vixerint, futurum rei euentum suspectum habentibus: Cum aliòs viderint à praua conscientia in horridas illas ac terras tenebras tanquam ab aliquo carnifice trahi? si hic faustis pariter ac gratis ab iis qui beneficia acceperint, edictis vocibus atque acclamationibus fiducia operum magnificus ac splendidus iudicij se sistat; nunquid similem ac parem materialibus diuitiis, felicitatem ac beatitudinem

Ter illam

illam esse existimabit? Numquid montes omnes, & campos, & saltus, & mare in aurum transmutata, pro illis bonis sibi cedi ac tradi facturus sit? Ille verò qui diligenter, signaculis & claustris ferratisque portis, & tutis conditiis mammonam absconderit, & omni mandato antiquius magisque curandum duxerit, ut materia sibi in occulto defossa atque congesta esset; si is, quam, præceptis in tenebrosam illum ignem detradatur: omnibus iis qui per hanc vitam experti fuerint, fauicem & inhumanitatem ei obicentibus & dicentibus; *Memento quod receperis bona tua, in vita tua.* Concluseris simul in munimentis diuitiarum misericordiam, & reliquisti super terram miserandi affectum: portasti ad hoc seculum humanitatem; non habes quod non habuisti non inuenis quod non deposuisti: non colligis quod non disperdisti: non metes quorum non deiecisti semina: digna sementi tibi messis acerbitatem seminasti, collige manipulos: coluisti immisericordiam, habe quod dilexisti. Non aspexisti quenquam condolenter; non aspicietis cum miseratione. Despexisti cum qui affligeretur, despicietis dum peribit. Fugisti misericordiam; fugiet te misericordia. Abominatus es, & fastidisti egenum; fastidiet te qui propter te egenus fuit. Si hæc atque similia dicantur, ubi aurum? ubi splendida vasa? splendida suppellex? ubi per signacula, thesauris adhibita cautio.]

Verum hæc omnia ita sunt accipienda, ut postulat negotium in quo versamur, & spectato iudice Christo, ut iudicandorum multitudine ac varietate. Atque igitur, unicuique quidquid bene malève fecerit, dixerit, cogitauerit deliberatè, fore manifestandum in diuina. Quæ causa est, cur sanctus Gregorius 10. moral. cap. 31. Christum velit dictum *lampadem hic contempnam, sed paratam ad tempus statutum*, quia exuret, & illuminabit abscondita vniuscuiusque. Nec cuique tantum sua merita vel demerita propaganda; sed cuiuslibet alterius cuiusvis & interna & externa opera fore reuelanda, & patefaciendum omnibus quam quisque facti sui mercedem reportet, & quam ob causam; liquet ex iis quæ exempli gratia proponuntur Matth. 25. ubi aliqui dicuntur damnandi, alij beandi; propter opera misericordie. Non quod hæc sit adæquata salutis vel damnationis causa: Plerique enim ea opere sine peccato omiserunt, (ut specialiter quoad hoc pro Religiosis notat Rupertus lib. 9. de oper. Spir. sancti cap. 14.) Sed quod in nonnullis ita sit futurum. Et id circò exempli gratia sint proposita ea opera, ut intelligamus patefaciendam in Christi examine causam sententiæ ferenda.

*Omnes aliis quoad omnia patebunt,
Malorum inde confuso, &
bonorum gloria.*

672 Quod assumpsi, omnes aliorum notitiam habituros in iudicio, latè confirmatur à S. Damasceno sub finem Orationis de defunctis. Locus est, ex plerisque Patrum locis in eam rem adunatis, contextus; quem proinde fuerit perinde describere, ac varia Patrum loca corrogare. [Neque hoc (inquit Damascenus)

quicquam existimet quod in tremenda illa conuisione, inter nos ignoti simus futuri. Nam profecto vnusquisque proximum agnoscat, non corporis habitu, sed perspicaci mentis oculo. Vnde hoc adstruemus; petis? Audi Dominum Christum in parabola pauperis Lazari id manifestè docentem, cum inquit; *Dives eleuatis oculis agnouit pauperem Lazarum in sinu Abrahe Patriarchæ sedentem.* Siquiliter autem & Abraham. Et ne quis dicat quia parabola sit, propterea minus satis comprobatur quod propositum fuerat; sciat diuina Saluatoris nostri parabolas, rerum esse existentium, sicut in eis contentæ sunt & demonstratæ. Quare sicut ait Ioannes Chrysostomus, non eos solum quos hic nouimus, sed etiam quos nunquam vidimus, cognosceremus. Etenim neque Abraham vidisti, neque Isaac, neque Patriarchas: Sed ubi in generali tremenda illa congregatione videris & cognoueris, dices; Ecce Abraham, & Isaac, & reliqui Patriarchæ. Ecce Petrus, & Paulus, Apostolique omnes: Ecce David pater Dei, & Prophetarum Cunei: Ecce Prætorum, Ioannes, & Stephanus Protomartyr, & sanctorum multitudo. Ad hæc iterum ait celebratus ille in sacris diciplinis Basilius, ad auaros loquens; Num ante oculos proponi Christi tribunal? quoniam quotquot à te iniuria affecti, circumstantur & inelamabunt te; Quo tunc imaginibus iniquitatum tuarum manifeste visis, vertes oculos? Hinc pupillos, inde viduas, vtrinque pauperes à te oppretiosos, famulos quos contristasti, vicinos quos exacerbasti, & reliqua per ordinem. Beatus item Epiphanius, diligentiissimus prædicaror secundum aduentus Christi, sic docet; Tum filij parentes suos condemnabunt, quia bona opera non fecerint, & in hæc hora nostros suos vident miseri. Et si quos cernunt ad dextram partem inductos separari, somplatorias lamentationes euilant. Et rursus qui Theologi cognomentum obtinuit; Tunc (inquit) te Cæsarium videbo fratrum charissime, fulgidum, gloriosum, exultandum: qualis scilicet & mihi per somnium apparuisti. Accedit ad hos Athanasius ille, vita & sermone circumspectus. Ecclesiæque Dei fundamentum, de iis qui in Domino mortui, sic dicens: Hoc etiam Deus iis qui saluantur concessit, ut animæ eorum vsque ad diem resurrectionis conueniant & collatentur; expectantes diuina munera sibi distribuenda, qua consolatione peccatores puniti sunt. Virtutem enim qua se mutuum cognoscent, non habent. In illo autem omnium populorum theatro, sicut opera omnium reuelabuntur, ita & persona omnibus separatio fiat, & vnusquisque in locum quem præparauit, dimittetur. Et iusti quidem cum Deo agent, & inter se ipsi quoque, non tamen mutuum se agnoscentes: Nam & hac consolatione destituti sunt. Qualis autem (obsecro) consilio esset, nisi qui confunduntur, noscantur ab omnibus? Tunc enim grauis & maxima erit ignominia, cum quis noscet omnes, & noscetur ab omnibus. Quisquis enim erubescit, ab iis erubescit qui se nouerunt. Equidem notus qui confunditur, inter ignotos non erubescit. Indubitatum igitur & citra controuersiam est, mutuum nos omnes agnituros: & ante oculos cuiusvis patebit,

parebit, quam honestè vnusquisque vixerit.] Vides in iudicio extremo, & actiones omnium, & personas omnes fore cuius peruias, iuxta Damascenum, & Patres quos allegat.

673 Optimè idem tradit Rupertus lib. 9. de operibus Spiritus sancti cap. 18. [Quæstioni difficilissimè inquit responderi posset, si existimarem sic ibi interrogandum, & sic respondendum, sicut hic interrogamus, & sicut respondemus. Si ita putaremus, risum sapientibus faceremus, consequens esse dicentibus, vt vnus homo apparens in nubibus, sedens in maiestate sua, Rex magnus, ore grandi, vocem suam clementarem sic magnam faceret, vt eam in toto mundo, vel de toto mundo congregata audirent & intelligerent omnes gentes. Nunc autem scimus & scire debemus, quia non verbis aut voce elementari, sed cogitationibus latere non valentibus, & certissimè concurrentibus iudicium omne perficietur; testante Apostolo, cum dicit; *Qui ostendant opus legis, Scriptum in Cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die cum indicabit Deus occulta hominum secundum Euangelium meum, per Iesum Christum.* Ergo interrogatio illa dicentium, *Domine quando te vidimus esurientem, & pauperem; sitientem, & ædificum sibi posum &c.* Cogitatio erit & conscientia tripudians in manifesto cordis, attoniti, atque admirantis, quid si quod videt & audit.] Idem subdit de audicione mala.

Hi ergo apparebunt stigmate Satanæ notati, vt pulchrè prosequitur Eucherius hom. 10. de Palchate. Alij gloriose nitentes operibus bonis; vnde summa exister malorum confusio, & bonorum gloria, quando vtrique in conspectu tantæ multitudinis, & in tam amplo Concilio retergentur palam. Egregiè id attingit idem mellifluis scriptor hom. 1. de Ascensione, his verbis. [*Quamvis in hoc corpufculo positi sumus, conceditur nobis scilla redintegrare, maculata diluere, vulnereta sanare. Quicquid autem hic non redemerimus mortifera securitate decipi, integrum nobiscum insanabili cum dolore reportabimus, ad sanctorum presentiam, atque ad ipsam tremendi iudicis maiestatem. Et quid de nobis erit, si cum talibus ornamentis processuri sumus in illum conuentum omnium Sanctorum? Qui dies ille: quæ trepidatio; quæ terrore & cæli spectatio erit, cum inter aliorum præclara gesta, & illustria merita, aliorum probra & dedecora perferentur? Et quid grauius? quid intolerabilius? quam si illo tempore malorum ignominia reueletur, quo bona gloria manifestabitur? Multo enim inuidiosior & damabilius erit causa criminum, sub assistentium comparatione virtutum. Quid erit terroris? quid miseræ? quid maroris, quando sub illo admirabili Apostolorum Martyrumque Concilio, sub illo Angelorum sydereo ac præfulgente confessu, cum robore, veterum delictorum diuersis tetra maculis anima producet? Quando latissimam iniquitatum suarum, confutabilèque vite totius historiam ante oculos suos videbit exponi, vt illam inaudita clamantium vox, malorum conscientia obmutescente & deficiente condemnet?]*

674 Breuiter S. Chrysostomus hom. 10. in primam Corinth. [*Christi tribunal censeat*

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi

mus adesse, vt vnusquisque suam conscientiam diiudicet, & iam cogitet adesse iudicem, omniaque reuelari, & in medium adduci. Non enim solum nos assistere oportet, sed & reuelari. Numquid obstupuitis? Si autem nunc, cum nondum res agitur, sed solum proponitur, & in cogitatione effigiat, a conscientia perimus, quid faciemus quando aderit.] Plurima in hanc rem ex variis Patribus protuli in Morali, Distinctione 4. num. 429. ibi legenda. Videndus quoque S. Ephrem Tomo 1. tractatu 70. & duobus sequentibus perbreuitibus; sunt enim potius responsa ad quædam quæ sita de iudicio extremo.

Aliam malorum confusionem, & è contrario seruata proportione, aliam bonorum gloriam, inde etuere possumus, quod Sancti ita omnibus patentes erunt honori Christo Domino, qui de eis multo potiore iure, quam S. Paulus de iis quos Christo pepererat gloriari poterit, tamquam de gaudio & corona sua. Ex impiis autem & eorum apud omnes prostantibus iniquitatibus, quantum in ipsis fuit, opprobrium in Christum refundetur, & ingens gaudium Diabolo creabitur. Egregiè omnino id prosequitur S. Basilus in regulis fustis disputatis ad quæst. 2. *sub finem*, vbi recensitis insignibus Dei in hominem beneficiis; iis præsertim quibus Verbum in carne prodiens, hominem oneravit, concludit; [*Quæ omnia quando cum mecum ipse considero, (vt planè quod euenit mihi in animo sentio, apud vos etiam enunciem)* terribilis me quidam cum mentis consternatione horror inuadit, metuentem videlicet, ne si aliud agendo in rebus futilibus ac vanis animum occupauero, à Dei charitate deiectus, Christo dedecori sim. Qui enim assidue nunc suis nos artificis circumuenire, & mundialis istius vitæ illecebris inescans, omnino conatu efficere studet vt datorum nobis à Deo beneficiorum Deique ipsius memoriam ex animis nostris reuclat, is vbi hinc migrauerimus, cum animarum nostrarum exitio nobis insultans, vehementissimèque insectans, contempionem Domino nostram contumeliosè exprobat, contumaciæque ac defectione ab iplo nostra, gloriandi materia aduersus illum veteris, quod videlicet cum nos ipse neque crearet, neque pro nobis mortem subierit, sibi tamen spretis, contemptisque Dei præceptis, obsequentes habuerit. Equidem istam ego futuram aduersus Dominum contumeliosam opprobriationem ac dedecus, & insolentem hostis gloriationem, grauiora longè esse statuo, quam ea quæ sunt in gehenna supplicia; materiam videlicet nos aduersario Christi, gloriosius sese aduersus illum offerendi extitisse, qui concilianda nobis causa salutis, & mortuus sit, & resurrexerit; cui etiam vel hac gratia, maiorem in modum debitores sumus.]

Omnium ad omnes manifestatio, scrutatio in lucernis

675 Et bonorum igitur & malorum opera, dicta, & cogitata libera omnia, nuda & aperta omnibus erunt, scrutante iudice in lucernis facta vnus cuiusque. Ea enim metaphora, Scripturæ exquisitam materiæ discussionem designant. Et hic quidem, omnia propè sum in abscondito,

T c 2 abscondito,

abscondito, & cœcis conduntur tenebris; vnde plerique videntur pij ac probi, qui reuera sunt impij. Tunc autem accenso lumine, omnia patebunt. Prosequitur perelegantem eam Metaphoram Ricardus Victorinus tract. de iudiciaria potestate; Tum concludit. [De his lucernis Dominus minatur, vbi per Prophetam loquitur. *In tempore illo, scrutabor domos Hierusalem in lucernis. Hierusalem idem sonat quod visio pacis.* Domus itaque Hierusalem, sunt conscientie securæ; nam hæ sunt quæ videntur internam pacem habere. Quid igitur fiet de domibus Babylonis, quando domus etiam Hierusalem scrutandæ sunt cum lucernis: Quid erit de conscientis turpibus & desperatis, si conscientie præsumptio tollitur etiam male securis: Domus itaque Hierusalem à Domino perferendæ perhibentur, quia in illis etiam conscientis quæ securæ sibi videbantur, nihil occultum, nihil indiscussum relinquetur, quod à veritatis lumine non arguatur. Hoc autem domorum scrutinium cum lucernis, se Dominus facturum perhibet, quia latebrosarum etiam cogitationum vel voluntatum iudicium, illorum utique ministerio faciet, quos summa veritatis intelligentia ad omnis iudicii examen intimè illuminavit. Splendor ergo quidam diuini luminis, de perfectiorum cordibus radiabit; qui vnicuique vniuersa quæ in corde suo bona vel mala latebant, manifesta visione denudabit. Cogitatio quomodo nunc ad huius corporeæ lucis infusionem eorum quæ in domo sua sunt statim omnia circumspicit, & non solum quantitatem, sed qualitatem rerum, sub vno & simplici aspectu apprehendit. Constat autem lucem illam incorpoream multo præstantiorem multo efficaciorum in genere proprio, quam ista sit vel esse possit in genere suo. Parum itaque est quod dixi, quod radius ille incorporeus plene demonstrat singulos sibi met ipsis; imo & sibi, & aliis.]

Item librorum apertio ac lectio.

676 Id ipsum Scripturæ sæpè tradunt sub metaphora apertionis libri vt Danielis 7. *iudicium sedit, & libri aperti sunt.* Et Apocal. 20. *vidi mortuos, qui scilicet mortui fuerant, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est qui est vita, & iudicati sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Quem locum S. Augustinus 20. Ciuit. cap. 14. Egregiè in hunc modum enucleauit. [*Libros dixit esse apertos, & librum.* Sed librum cuiusmodi sit non tacuit; qui est (inquit) *vita vniuscuiusque.* Ergo illi libri, quos priore loco posuit, intelligendi sunt sancti, & veteres & noui, vt in illis ostenderetur, quæ Deus fieri sua mandata iussisset. In illo autem qui est vitæ vniuscuiusque; quid horum quisque non fecisset, siue fecisset. Qui liber si carnaliter cogitetur, quis eius magnitudinem aut longitudinem valeat æstimare? Aut quanto tempore legi poterit, liber in quo scripta sunt vniuersa vitæ vniuersorum? An tantus Angelorum numerus adit, quantus hominum erit; vt & vitam suam quisque ab Angelo sibi adhibito audiat recitari? Non ergo vnus liber erit omnium, sed singuli singulorum. Scripturæ vetè ista vnum valens intelli-

git & alius (inquit) *liber apertus est.* Quædam igitur vis est intelligenda diuina, qua fiet, vt cuique bona opera sua, vel bona vel mala cuncta, in memoriam reuocentur; & mentis intuitu, mira celeritate cernantur: vt accuset, vel excuset scientia, conscientiam: atque ita simul, & omnes, & singuli iudicentur. Quæ nimirum vis diuina, *libri* nomen accepit. In ea quippe, quodammodo legitur, quicquid à faciente recolitur. Complexus his paucis est sapientissimus Pater, quæ diffuse alij de his libri scriptore; siue absolute tractantes libros hos iudicales, vt Thyraus lib. de iudicio vniuersali cap. 17. Pererius lib. 15. in Daniel. Sæctus in cap. 7. Danielis num. 85. Siue conferentes eos cum libro vitæ seu catalogo electorum Dei de quo libro, fuscè Theologi. 1. parte, tractando prædestinationem, & Riberia cap. 4. Apocal. ad vers. 5. ac ibidem Alcazar & Pererius: & qui de quintuplici vitæ libro multa promiscuè tradit. Sixtus lib. 2. Biblioth. V. *vita liber.*

Eam porro confusionem, quam impijs ex contraria sanctorum vita obtenturam dicebam, librorum quoque apertione & lectione expressam censuit S. Gregorius 24. Moral. tractans illud, *respiciet homines, & dicit peccati,* quod sic Glossat. [*Vita lectio est vita bonorum: vnde & non immerito idem iustis in sacro eloquio libri nominantur, sicut scriptum est, Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vita & iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris.* Liber namque vitæ, est ipsa visio aduenientis iudicis. In quo quasi scriptum est omne mandatum, quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia, quicquid non fecit intelligit. *Libri etiam aperti testantur, quia iustorum tunc vita conspiciunt, in quibus mandata cælestia, opere impetita cernuntur. Et iudicati sunt mortui, ex his quæ scripta erant in libris,* quia in ostensa vitæ sanctorum, quasi in expansione librorum, legunt bonum quod agere ipsi noluerunt; atque ex eorum qui fecerunt comparatione, damnantur.]

Nullus inde rubor sanctorum, aliquando iniquorum.

677 Quamquam autem in his libris, legentur quoque probra anteriorum sanctorum, etiam si malè id negent Magister in 4. diu. 43. Viguierius in Instit. cap. 21. §. 3. ver. 8. Somniius Tractatu de extremo iudicio cap. 6. (Nam Scripturæ apertè ferunt omnia esse tunc pandenda, & omnia adducenda tunc esse in iudicium, nec repugnat D. August. 17. Ciuitatis cap. 4. in fine, cum sola extrema tetra iudicanda ait, id est extremum vitæ hominis statum, fore salutis vel damnationis causam pronuntiat: Id enim rectè coheret cum detectione anteriorum, iamque ante abolitorum proborum:) Tamen id nullo modo erit rubori electis, siue tunc in iudicio, siue per totam æternitatem: qua idem proprie & alienæ anteriorum meritorum ac demeritorum conspectus patebit, quod S. Anselmus egregiè plane expressit, serm. de beatitudine, ex quo placet aliqua adscribere. Dixerat; [*Ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur*

nec quemquam omnino latebit, qua patria, qua gente, qua stirpe, quis editus fuerit, vel quid in vita fecerit. Aduersus hoc, obicit sibi S. Anselmus. [Hic fortassis ait aliquis, quid est hoc peccata quae feci, scient omnes? Ad hoc ea confessus sum vt deolerentur, vt obliuiscerentur, vt nulli amplius panderentur.]

Diluit eam obiectionem in hunc modum. [Benè; sed cum tu illa gloria ab omni criminis sorde purgatus, vultui Dei praesens asiteris, ingratusnè ei esse poteris pro tanta misericordia, quam tibi fecit, remissis illis delictis tuis? Et vnde gratias ages, si nihil eorum, vnde illas iure debeas, in tua memoria habes? Vt igitur in illius laudibus aeternaliter iucundaris, semper de quanta sis miseria erutus, (vt puto,) coram habebis. Cum ergo singulorum conscientia singulis pateant, fateri audeo, ea quoque cunctis patere, pro quorum curatione, in Deo iugiter gratiosus existes; non ad tuam confusionem, sed ad magnam Dei glorificationem, tuamque gratulationem. Nec enim tunc pro peccatis suis te maior cordis angustia premet, scelerumque tuorum magis pudebit, quam aliquem inagnis olim vulneribus faucium, iamque omni ex parte sanatum, aboliti languoris molestia premit, vel eorum quae in vita positus infans egerat, nunc grandaeuum pudet. Tunc quippè, cum integra sanitas, perfecta munditia, plena remissio, secuta omnium offensionum impunitas tibi certè artiserit, cognitio eorum qui magis horrori tibi valebit, quam est modò beatissimo Apostolorum Principi Petro, quia Christum negavit, abiuratio sua, Beato Paulo qua persecutus est immanitas sua; Beatae Mariae Magdalenae, peccata sua, & multis aliis, multa quae sciuntur iam donata, crimina sua? verùm super hoc agnitis delictis, velut enormi & fœda infirmitate tua pietas, virtus, ac sapientia medicum qui te sanauit, sublimius à cunctis admirabitur, laudabitur, magnificabitur. Laus autem & magnificentia; Deo gloriae, tua si benè aduertis, gloria est. Sed dicēs; Equidem consentio, laudem Dei, gloriam meam esse. Verum cum hinc inde, tot & tot ad comparationem mei innocentes prodeant, qui consideratis vitæ meae obœcitatibus, me omnino, sicut equum erit, horroci habendum iudicent, quid dicam? Iustitia nempe suam, & suam iniustitia præmium exigit. In his frater, nolo timeas, aliter erit quam existimas. Illum siquidem quem tu tibi comparatum, iudicas penitus innocentem, non ibi reperies, de te quemadmodum æstimas sentientem. Namque videns te ille, quo de agis, planè intelligit te nequaquam se sed Deum quæ lo peccasti offendisse. Cum ergo viderit Deum tibi sua debita funditus dimissile, nec in cor sibi ascendet, vt te deinde aliquatenus iudicet. In hoc enim ipso Deum se offendere cognosceret, si te Deo per omnia reconciliatum, pro illis quæ olim feceras, vllatenus contemnendum cogitaret. Magis autem gratiosus admirabitur ineffabilem Dei clementiam, non solum in te, sed & in se. In te, quia de tam profundo iniquitatis eripuit te. In se, quia sola gratia eius, ne in idem profundum rueres, tenuit. Te laudando igitur magnificabit, in te post gratiam Dei, vim atque constantiam, quibus emittens voraginem tanti mali viriliter euasisti quam iuxta quod ipse considerabit, si

derelictus à Deo simili modo incurrisset, non ita forsitan euasisset. Vides igitur quam nihil in prosperij, vulgata cognitio peccati tui, immo quam multum laudis, & gratiarum, cognita remissio sui generabit.] Subscribunt huic doctrinæ, Scholastici in 4. dist. 43. vbi D. Thomas, & Bonauentura, passimque alij. Item Soto in 4. dist. 47. quæst. 2. art. 3. Suarez Tomo 2. 3. Partis disp. 57. sect. 7. Ioannes Sanchez disp. 7. num. 7.

Propalanda quoque, iusta Dei iudicia.

678 Porro non modò merita & demerita singulorum fore tunc manifestanda, sed etiam rectitudinem antea incertorum & oculorum iudiciorum Dei propalandam fore omnibus, S. August. 20. Ciuit. c. 2. in fine, his verbis doct. [Cum ad illud Dei iudicium venimus, cuius tempus iam propriè dies iudicij, & aliquando dies Domini nuncupatur, non solum quæcumque tunc iudicabuntur, verum etiam quæcumque ab initio iudicata, & quæcumque vsque ad illud tempus adhuc iudicanda sunt, apparebunt esse iustissima. Vbi hoc quoque manifestabitur, quam iusto iudicio Dei fiat, vt nunc tam multa, ac penè omnia iusta iudicia Dei, sensus mentesque mortalium lateant, cum tamen in hac re, piorum fidem non debeat iustum esse quod latet.] Electis tamen Dei, multa, & dilucidius monstrabuntur hac in parte. Quod pulchre tradit apud D. Augustinum Auctor libri de triplici habitaculo c. 4. quem S. Bonauentura citat nomine S. Fulgentij; iuxta quem. [Dabitur iustis omnibus assidua lectio libri vitæ, id est æternæ veritatis & summae sapientiae, & Verbi Dei, quæ est Christi Iesu visio; vbi quicquid nos nunc latet, manifestum erit. Vbi ratio manifesta est, cur hic electus est, & iste reprobatus; cur hic in regnum assumptus, & ille in seruitutem redactus; cur alius in vtero moritur, alius in infantia, alius in iuuentute, alius in senectute. Cur alius pauper, & alius diues. Cur filius adulteræ baptizatur, & aliquando filius legitime coniugis, ante baptismum moritur; Cur qui benè incipit viuere, aliquando malè finit, & qui malè incipit, sapè benè finit. Hæc omnia, & huiusmodi multa, in libro vitæ, plana & aperta omnibus erunt.]

Discussio, & manifestatio prædictæ aut momentanea, aut perbreuis.

679 Hæc omnia, tamen adèd vastam & propè inmensam, attenta iudicandorum multitudinem, materiam complectuntur; tamen breuissimo tempore, aut in momento manifestabuntur, roborante Deo singulorum vires intellectiuas, vt ad tam amplum obiectum simul & semel perspiciendum, possit assurgere. Fateor incertum Diuo Augustino visum, lib. 20. Ciuit. cap. 1. quamdiu protendendum sit iudicium. Sic enim scribit. [Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei veri, Christum de cælo esse venturum ad viuos ac mortuos iudicandos hunc diuini iudicij vltimum diem dicimus, id est nouissimum tempus. Nam

per quot dies hoc iudicium tendatur, incertum est. Sed scripturarum more sanctatum, *diem* poni solere pro *tempore*, nemo qui illas literas quamlibet negligenter legerit, nescit. Sic igitur D. Augustinus. Tamen breui admodum tempore perficiendum esse iudicium, receptissima est Doctorum sententia, à Richardo Victorino Tractatu de iudiciaria potestate *sub finem*, late illustrata. Eamque Thyraeus lib. de vniuersali iudicio cap. 19. num. 56. quibusdam Scripturis confirmat, quæ non videntur ad rem facere: cuiusmodi est, quod 1. Thessal. 5. aduentus Domini comparatur furi. Et quod Matth. 24. confertur cum fulgure, quod vno momento ab Oriente in Occidentem relucet. Verùm hæc omnia, ad improuifum potiùs & inexpectatum Christi aduentum definitum ac certum diem pertinent, quam ad tempus intra quod iudicium est peragendum.

Ex eo tamen quod Scripturæ toties prodant, confirmantque Patres, tempore iudicij Christum exactum esse rationem etiam de otiosis verbis, & scrutaturum omnes in lucernis, ac positurum rationem cum eis, quæ constat si successiue & pedetentim peragerentur, vix multis seculis esse perficienda, rectè colligitur, omnem illam discussionem caularum, & omnia ad sententiæ prolationem prauia, vel momento, vel per breui admodum tempore esse consummanda. Audi Origenem Tractatu 7. in Matth. Omnes nos, presentari oportet ante tribunal Christi vt reportet vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum: & adducetur ad rationem etiam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, vel si quis aliquando potauerit aliquem calice aquæ frigidæ, tantum in nomine discipuli. Hæc autem non sic dici putamus, quasi opus habentia multo tempore, vt ponatur nobis ratio de omnibus actibus vitæ nostræ: vt suspicio sit Rege ponente singulis in tanta seruatorum multitudine rationem, ne forte res ipsa necessariam habeat longum tempus, quoad vsque ad finem perueniant omnia, quæ ab initio mundi vsque ad consummationem seculi, non vnus, sed multorum seculorum sunt gesta ab omnibus. Sed non est ita. Volens enim Deus ventilare omnium mentes, vt vnusquisque sentiat proprios actus bonos vel malos, citò omnia ab omnibus omni tempore gesta, singulis quibusque facier in mente ineffabili quadam virtute. Nec enim sicut nos volentes in mente facere alicui ea quæ fecit, opus habemus tempore sufficienti ad consummationem eorum quæ dicuntur à nobis, & in memoriam rediguntur; Sic & Deus opus habet tempus, volens nobis in mente facere omnia quæ gessimus in vita, & cognoscentes vniuersa quæ fecimus, intelligamus propter quæ, aut punimur aut honoramur. Si quis autem celeritati diuinæ virtutis, circa hæc omnia consummanda non credit, hic nondum intellexit Deum, qui omnia fecit, & non indiguit spatio temporis alicuius ad faciendam, cæli, & terræ, & omnium quæ in eis sunt, creaturam. Nam et si videtur in sex diebus fecisse omnia Deus, maximè quia dicit, *hic est liber generationis cæli & terre qua die facta sunt cælum & terra*; audendum est tamen & dicendum, quoniam tempus futuri iudicij non opus habebit spatio temporis; sed sicut resurrectio dicitur

futura *in momento, in illu oculi*, sic puto & iudicium fore.]

Ex tanta discussionis claritate, omnium excusationum, & subterfugiorum præclusio.

680 Quia autem visio meritum & demeritorum, erit intuitiua & clara, agnoscentibus omnibus distinctissime, quid ipsi quid aliique, liberè fecerint, dixerint, cogitarint; non patebit locus, vel excusationi peccatorum, vel calumniæ bonorum. In hac enim vita, peruertuntur sæpè iudicia, tergiversante reo, & negante malum quod fecit: eo quod obleratis hominum peccatoribus, non liceat iudicis, demittere oculos, nec conuinci possit reus apud iudicem, & eos quos iudici conscios esse oportet. Et è contrario boni actus, quia latet intentio qua fiunt, vocantur plerumque in inuidiam, & criminationi patent. Nihil horum in Christi extremo iudicio habebit locum; quia Deus perspicue & clarè manifestabit consilia cordium, & illuminabit abscondita tenebrarum, statuerit reum ante faciem suam; quod à D. Bernardo ferm. de conuersione ad clericos cap. 2. de iudicio huius vitæ insigniter expressum, multo magis valet pro futuro iudicio. [*Finium* (inquit), *loquendi Domino*: & hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor præcessisse videtur, & non modò reuocans eos; sed reducens & statuens contra faciem suam. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis; annuncians pariter hominibus peccata eorum, & illuminans abscondita tenebrarum. Nec verò vlla interna huius vocis ac lucis differentia est, cum vnus idemque sit Dei Filius, & Verbum Patris & splendor Spiritus; sed & anime quoque substantia, in suo quidem genere etiam ipsa spiritualis & simplex, sine vlla distinctione sensuum, sic tota, si tamen tota dicenda est, vt & videns pariter & audiens videatur. Quid enim illo agitur siue radio, siue verbo, nisi vt nouerit semetipsam? Aperitur siquidem conscientie liber reuoluitur misera vitæ series, tristis quædam historia replicatur, illuminatur ratio, & enolatur memoria, velut quibusdam eius oculis exhibetur. Vtraque verò non tam ipse est anime, quam anima ipsa; vt eadem sit & inspicens & inspecta: contra suam statuta faciem, & à violentis quibusdam apparitoribus immixtarum vique cogitationum, coacta proprio interitum iudicanda assistere tribunali.]

Et ad hoc quoque, Scripturæ librorum metaphoram adhibent. Sicut enim erunt libri iudicandorum, qui tunc omnibus patebunt, ita aperientur libri iudicij, qui erunt velut libri decretorum & canonum, vnde omnes iudicentur. Confert scitè omnino vtroque illos libros, & quomodò sint aperiendi egregie explicat, Richardus Victorinus Tractatu de iudiciaria potestate, his præter cætera. [Quid itaque sunt iudicandorum conscientie, nisi quædam (vt sic dicam), actiones scriptæ? Quid verò sunt iudicantium corda diuinitus in omnem veritatem edocta, nisi quædam quasi canonum decretorum? Ex hac gemina Scriptura, omnis sententia trahitur, vnde iudicandorum quilibet damnetur vel absoluitur. Iudicandos itaque, nihil aliud est

est actionum suarum libros coram iudicibus aperire, quam conscientias illis non posse abscondere. Nihil verò aliud est, iudices in huiusmodi codicibus legere, quam conscientiarum occulta, manifesta visione penetrare, & quo quisque merito polleat, vel fordescat, indubitanter agnoscere. Iudices autem coram iudicandis decretorum suorum libros aperire, est ad cordium suorum inspectionem, inferiorum quorumlibet visum admittere, sensumque suum in his quæ ad iudicij rationem spectant, reuelare. Iudicandi verò dum in huiusmodi quasi canonum decretis legunt retributionis sententiam, sententiaque rationem quam quisque meretur inveniunt. Huiusmodi itaque Scripturam legere, hoc erit eis, iudicij sententiam accepisse.]

Sententia Iudiciaria, per Christum, & eius Assessores, Apostolos, ac Apostolicos viros.

681 Præmissam operum manifestationem, excipiet iudicis Christi sententiam, quam Iustus Iudex vocali pronuntiatione adhibita ferret, assidentibus Apostolis, & aliis Apostolorum exemplo Evangelica consilia amplexis; & idcirco ex Christi promisso, potentibus speciali participatione honoraria, auctoritatis iudiciaria. Omnibus quidem sanctis commune erit, ut exemplo, & vitæ suæ contrapositione condemnent impios; ad eum modum quo Regina Austrii condemnata dicitur Iudæos, & omnes, quoque sancti iudicabunt nationes approbando latam à Christo sententiam, & contestantes quia vera & iusta sunt Christi iudicia. Eoque saltem modo, *in iustitia conuertetur in iudicium*, ut S. Augustinus egregie dixerit 13. Trinit. cap. item 13. Tamen non his duntaxat modis, Apostoli & amulatores consiliorum Evangelicorum iudicabunt cum Christo; tametsi primo duntaxat modo, hoc iudicandi participium Apostolis à Christo tributum exponit S. Chryostomus hom. 65. in Matth. Nec nisi secundo modo, S. Ambrosius. Sed reuera plus voluit Christus, & peculiare ac præcipuum quod promissit Apostolis, & eorum imitatoribus Evangelica consilia professis; ut aperit liquet ex Matth. 19. & Luca 22. Hoc de Apostolis communi ferè suffragio recipitur, & à S. Machario hom. 6. in fine egregie exponitur per iudiciariam potestatem Apostolis concessam in Ecclesiam militantem. Interrogationem enim proposita, quomodo Apostoli essent orbem iudicaturi, respondet; [Hoc inuenimus impletum esse in terris, quando Dominus assumptus est in celos. Misit enim spiritum præclarum in duodecem Apostolos, & virtutem sanctam: quæ adueniens tentoria posuit, & sedit in thronis mentis ipsorum. Quia autem qui assiterunt, dicebant, multo expletos esse, tunc cepit Petrus iudicare eos dicens de Iesu, *virum, potentem & verbis & prodigiis, vox crucifixi illi suspendentes de ligno. Et ecce illic mirabilia facit, dirumpit lapides monumentorum, & suscitavit mortuos. Scriptum enim est, in novissimis diebus, effundam de Spiritu meo semper omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & sicut vestra.* Quo circa multi à Petro instructi, ad penitentiam redierunt, ut fieret

mundus novus, & electus à Deo. Vides ergo quomodo apparuit initium iudicij: illic enim apparuit mundus novus. Sic enim illis data est potestas sedendi in hoc mundo & iudicandi. Et licet futurum sit, ut sedent & faciant iudicium in adventu Domini in resurrectione mortuorum; tamen sic quoque id fit Spiritu sancto sedente in thronis mentis ipsorum.]

682 Immensum potè honorem Apostolorum, qui in iudicio assistantibus Angelis assidentibus iudicij, prosequitur egregie S. Chryostomus hom. in Psal. 100. tractans illud. *Oculi mei ad fideles terra, ut sedent mecum.* Quod autem nonnullis quos refert (eis ut videtur subscribens, certè plurimum fauens,) Tyræus lib. de iudicio vniuersali cap. 13. à num. 93. solos Apostolos iudicatuos contendunt, non est consonum prædictis Scripturis proptè exponitur à SS. Patribus, quos inter Augustinus epist. 8. quæst. 4. & Petrus Damiani Opusc. 12. cap. 3. ac Beda in illud *sedebitis & vos.* Et S. Bernardus declamatione in illud *ecce nos relinquimus omnia, qui insigniter hoc decus suscipit, post medium opusculi.* Pulchrè S. Gregor. 6. moral. cap. 3. ad illud, *conterentur in porta, sic scribit.* [Sicut vrbis aditus, porta dicitur: ita est dies iudicij, porta regni: quia per eam, ab electis omnibus ad cælestis patriæ gloriam intratur. Vnde & hunc diem cum ad retributionem sanctæ Ecclesiæ Salomon appropinquare conspiceret, dixit; *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terra.* Vir quippe est Ecclesiæ, humani generis redemptor, qui in portis se nobilem offendit; qui despectus prius in contumeliis extitit, sed in ingressu regni sublimis apparebit. Qui cum terræ Senatoribus residet; quia iudicij sententiam cum sanctis eiusdem Ecclesiæ prædicatoribus decerneret; & sicut ipse in Evangelio dicit; *Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Quod Esaias quoque longè ante prænunciavit, ait; *Dominus ad iudicium veniet, cum senatoribus populi sui.*] Et 11. moral. cap. 29. in fine [Statutum contemptræ lampadis tempus, est extremi iudicij prædestinatus dies; quo iustus quisque qui nunc despiciunt, quanta potestate fulgeat, demonstratur. Tunc enim cum Deo indices veniunt, qui nunc pro Deo iniuste iudicantur. Tunc eorum lux tanto latius emicat, quanto eos nunc manus persequentium durius angustat. Tunc reproborum oculis patefecerit, quod cælesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Vnde electis veritas dicit; *Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes, duodecim tribus Israël.* Neque enim plusquam duodecim Iudices, illa interni consensu curia non habebit. Sed nimirum duodenario numero, quantitas vniuersitatis exprimitur, quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ potestatis obtinebit; ut simul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc consideratione iudicij, sese spontanea paupertate castigant. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur; *Nobilis in portis vir eius, quando*

quando sederit cum Senatoribus terra. Hinc Elias ait; *Dominus ad iudicium venit, cum senioribus populi sui.* Hinc eisdem seniores, veritas non iam famulos, sed amicos denunciat, dicens: *Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos.* Quos nimirum Psalmista intueus, ait: *Mibi autem nimis honorati sum amici tui Deus.* Quorum dum celsitudinem cordis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus addidit: *Nimis confortans est Principatu eorum.* Ac ne paucos esse crederemus quos proficere usque ad summam tantæ perfectionis agnoscerimus, illico adiunxit: *Dinumerabo eos; & super arenam multiplicabuntur.* Quot itaque nunc pro amore veritatis sese libenter humiliant, tot tunc in iudicio lampades cutescant. Philippus Abbas pulchrè lib. de Iustitia Clericorum cap. 43. & Ioannes Nider lib. 3. de reformat. Relig. cap. 14. tractans duodecimum Religionis fructum, idem affirmant. vj. vj. plures apud Hieronymum Platum luculenter id tractantem pro more lib. 2. de bono status religiosi cap. 17. Nec pauciora suffragati, pro hac prerogativa tribuenda Martyribus monstravi in opere de Martyrio parte 4. cap. 6. à num. 23. & addendus est insignis locus ex Actis S. Timothei Martyris Remensis apud Flodoardum lib. 1. histor. Eccles. Remens. cap. 4.

Quod ergo, & Apostolis, & animi Apostolici personis concessum à Christo est, nisi Christi verba detorquere, & aliter quam abque abstrudite sonant, accipere gratis velimus, minuentes vel etiam tollentes datum à Principe privilegium; faceri cogimur esse honorarii participationem iudicariæ Christi potestatis, qua personæ ille à Christo assumantur ad simul ferendam sententiam; ita ut intelligant in quod fertur, sibi talem sortem, cum iudicis Christi decreto, tum cæterorum prædictorum eius assessorum suffragatione atque sententia, obtingere.

Affidebunt ad eandem cum Christo causas.

683. Hic priusquam ulterius progrediamur, monendum est, labi Origenem hom. 11. in Exod. *sub finem*, inter exponendum quod Moyses minora iudicia commisit aliis, quos sibi subdelegavit, maiores causas sibi referans. [Puto autem (inquit Origenes,) hanc ipsam figuram, non solum in præsentis seculo Ecclesiæ datam, verum etiam in futuro seruandam. Audi denique quid Dominus dicat in Evangelio; *eum sederit (inquit) filius hominis super thronum gloriae suæ, sedebitis & vos super duodecim thronos, indicantes duodecim tribus Israel.* Vides ergo quia non solum Dominus indicat, cui omne iudicium Pater dedit, sed & constituit sibi & alios Principes qui iudicent populum de minoribus causis; Verbum autem quod grauius fuerit, referant ad ipsum. Idcirco dicebat & Dominus de quodam quidem, *quia reus erit concilio;* de alio autem, *reus erit iudicio;* & de alio *reus erit gehennæ ignis.* Sed & de omni verbo otioso, dicimus præstituram rationem; sicut de periurio dicit; *Reddes autem Domino iuramentum.*] Hanc Origenis opinionem, vides ex dictis conecidere. Non enim Apostoli, & alij qui Christo affidebunt, de minoribus tantum causis iu-

dicantur: sed easdem causas approbando decident, quas Christus attinget. Reticule autem ad rem præsentem trahitur factum Mofus, quam longè dispar sit causa; nec non dictum Christi de reis concilio, vel iudicio, vel gehennæ, pro criminis varietate, quam solum designare Christus volebat. De verbis denique otiosis, non Deo, sed alteri cuiuspiam reddendam rationem, frustra comminiscitur Origenes; iuramenta verò Deo reddenda accipit de iisdem discutiendis per Christum. Quæ omnia, friuola & planè inania sunt. Quare ratum esto, iudices assessores, de iisdem de quibus Christus iussit, esse iudicatos.

Resistissima, & omnino ineuitabilis, Christi, & assessorum eius sententia.

684. Ex horum assessorum Iudicium fragile, primarius Iudex Christus, sententiam in omnes congregatos feret. Et quidem sententiam iustissimam, quia ex perfecta cognitione causæ & cum potestate legitima feretur. *Non sunt tenebræ;* (aiebat Iob interpretare S. Gregorio 25. Moral. cap. 4.) *& non est umbra mortis, ut abscondantur tibi qui operantur iniquitatem.* Quid per tenebras, nisi ignorantiam, & quid per ymbra mortis, nisi obliuionem studuit designare? De quorundam quippe ignorantia dicitur; *Tenebris obscuratum habentes intellectum.* Et rursum de obliuione quæ in morte contingit, scriptum est; *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quia ergo per mortem funditis obliuioni traditur quicquid viuendo cogitatum, quasi quædam umbra mortis obliuio est. Sicut enim agit mors interueniens non esse quod fuit in vita, ita interueniens agit obliuio, non esse quod fuit in memoria. Rectè itaque umbra eius dicitur, quia velut de ipsa exprimitur, dum vni illius, sopiendo sensus imitatur. Deus autem quia mala hominum nec cogitata ignorat, nec perpetrata obliuiscitur, nisi ab eius oculis penitendo deleantur, congruè dictum est; *Non sunt tenebræ, & non est umbra mortis, ut abscondantur tibi qui operantur iniquitatem.* Ac si diceret; *idecirco eius iudicio nullus absconditur,* quia nullatenus potest, aut non videre quod facimus, aut obliuisci quod videt. [Confert hanc ob causam S. Bernardus serm. 55. in Cantica Christi capteæ, cuius est acies perspicacissima. [Tu (inquit) qui aduentum desideras Saluatoris, hinc scrutinium iudicis, hinc oculos capteæ, hinc illum qui per Prophetam dicit; *& erit in die illa; & ego scrutabor Hierusalem in lucernis.* Acuto visu est, nihil interratum relinquet oculus eius. Scrutabitur renes, & corda, ipsaque cogitatio hominis confitebitur illi.]

Non quod in humanis iudiciis frequens est, sententia defectu probationum, aut purgationis sufficientis, ferret innoxium à calumniatore oppressum; sed in tantum ferietur, qui peccauerit. Quod sanctus Gregorius 24. Moral. cap. 3. aptat illud Iobi 40. *mittet contra eum fulmina, & ad locum alium non ferentur.* Oculos capteæ, hanc rursum ob causam tributos iudici Christo, ait S. Bernardus serm. 73. in Cantica. [Quid ergo Dominus? (inquit) Ecce ego iudico inter

quem & ouem, & hircos & arietes. Ecce ego iudico. Magna securitas. Ipse iudicat, securi sunt boni. Iudicem ipsorum, nullus aduersarius corrumpit, nullus Aduocatus circumuenit, nullus testis illudit. Sed quantum securi sunt boni, tantum timeant mali, non talis iudicat, cui aliquid absconditur, nunquid enim Deus iudicans quaeritur est testes, per quos discat quis sis? Vnde potest falli quis sis, qui nouerat quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus* (inquit) *interrogat iustum & impium*. Interrogat autem te, non ut discat a te, sed ut confundat te. Haberes verò talem Iudicem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut eius iudicium venturum non timeamus, sed expectemus & desideremus.]

685 Frustra ibi testaret quis Iudicem insectere. Non enim accipit personam supplicis. Idque à Dauide prænuntiatum Psal. 94. tradit S. Chrysostomus hom. 5. de Pœnitentia verbis illis. [Luge peccatum, ne poenam desinas. Responde Iudici, priusquam in prætorium veniat. Aut ignora eos qui Iudicem mitigare volunt, non ipso in examine causæ, sed priusquam iudicij ingrediatur locum, beneuolum sibi faciunt, vel amico mediatore, vel Præsule, aut modo alio sibi iudicem conciliant: Igitur & Deo, non sessionis tempore suadendum erit iudici; ante verò iudicij tempus, mitigabilis est iudex. Quare dicit David, *praecipuum faciem eius*. Illic magnum Iudicem ars Rhetoris nulla decipit, & nullius potentia mitigatur, dignitati non condescendit, non veneratur personam, sed tremendum & implacabile iusti iudicium. Hic verò iudicem exorabimus, & placabimus: non pecunia, magis autem (si verum dicere oportet,) clemens ipse piusque, pecunia suaderetur: non ipse manu, sed per inopes accipiens. Da inopi pecuniam, & iudicem mitigaueris.] Ibi nihil tale, vilius operis, vel precum interuentu sperandum. Nulla tunc sanctorum inuocatio, poterit esse auxilio. Idque ex humanis iudiciis, cum videret excludi suffragationem cuiusque, pro hoc iudicio à se notatum ait S. Chrysostomus hom. 13. ad Populum *sub medium*. Vnde meritò Clichtoueus ad 7. Symboli articulum, reprehendit picturas iudicij, quibus Deipara, & Baptista pinguntur ante Christum genuflexi: quas etiam si vtrumque conatur exponere Molanus lib. 4. de Imag. c. 24. Fateatur tamen minus sibi aridire quam alias quibus sancti non pinguntur genuflexi, quasi deprecantes. Nouum ea in parte errorem, confutauit lib. de Martyrio parte 4. c. 6. à num. 25. Non ergo SS. opitulabuntur. Quin potius sancti, quod notauit Auctor sermonum ad fratres in Eremito serm. 16. insurgent in peccatores, & stabunt contra eos. Abraham in inobedientes, Iacob in leges, & sic de ceteris.

Multò minus proderit humana suffragatio, & fama bona apud homines. Quod D. Gregorius 8. Moral. c. 31. & 32. multis confirmat. Et c. 33. idem illustrat exemplo scirpi, quem Iob ait humectum videri, antequam veniat sol. [Ante solem igitur scirpus humidus cernitur, quia priusquam diuina districtio in iudicio cadat, omnis hypocrita insulum se sanctitatis gratia ostentat: quasi virens aspiciatur, quia iustus aestimatur: honoris locum obtinet, de gloria sanctitatis pollet; à cunctis ei veneratio defer-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

tur, opinio laudis extenditur: Scirpus itaque iste in nocte humidus est, Sole autem veniente siccat; quia nimirum hypocrita in tenebris vitæ præsentis, sanctus ab omnibus creditur, sed cum districtus Iudex venerit, quam sit iniquus apparebit. Dicit ergo, *humectum videretur, antequam veniat Sol*, quia virentem se nunc humanis oculis exhibet, sed in calore tunc diuini iudicij arefcet. Et lib. 33. c. 9. huc aptat illud Amos 7. *vocauit Dominus iudicium ad ignem, & deuorauit abyssum multam*; Id est multitudinem vulgarem, & comedet partem domus Domini, id est aliquos qui Sancti videntur, & habentur, nec sunt reuera sancti. Idem optime sic habet Bernardus serm. 53. in Cantica. [Quid tatum in Babylone, si Hierusalem manet scrutinium? Puto enim hoc loco Prophetam, *Hierusalem* nomine, designasse illos qui in hoc seculo vitam ducant religiosam, mores supremæ illius Hierusalem conuersatione honesta & ordinata pro vicibus imitantes: & non veluti hi qui de Babylone sunt, vitam in perturbatione vitiorum, scelerumque confusione vastantes. Denique illorum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, & non egent scrutinio, sed supplicio. Mea autem, (qui videor Monachus & Hierosolymita,) peccata, certè occulta sunt, nomine & habitu Monachi adumbrata: & idcirco necesse erit subtili ea inuestigare discussione, & quasi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. Possumus asserere aliquid & de Psalmo, ad confirmandum id quod dicitur de scrutanda Hierusalem. Ait namque sub persona Domini; *Cum accepero tempus, ego iustitiam iudicabo*. Vias iustorum (ni fallor,) & actus eorum discussurum se & examinaturum dicit. Verendum valde cum ad hoc verum fuerit, ne sub tam subtili examine, multæ nostræ iniquitæ (ut putantur,) peccata appareant.]

686 Rectissima igitur & inuitabilis erit Christi Iudicis & assessorum eius sententia, qua bonis & electis gloriam, impiis ac reprobis supplicium æternum decernet. Vel potius ante particulariter decreta, in conspectu omnium confirmabit, & promulgabit; benedictos Patris ad percipiendum regnum aduocans; maledictos verò non à Patre, sed suo vitio ablegans in ignem æternum. Notauit hoc egregiè Auctor latinus homiliæ Origeni tributa numero nona in diuersos. [Considerandum est (inquit,) quoniam in Sanctis, non solum dictum est *benedicti*, sed cum additamento *Patris mei*: non qualemcumque honorem habentes: id est *benedicti*, non cuius alterius nisi Dei Patris. E contra autem quibus dicitur *maledicti*, non dicitur *maledicti Patris mei*. Nam benedictionis quidem ministrator est, maledictionis autem vnusquisque sibi est author, qui maledictionis dignam operationem habemus.] Idem aliis verbis egregiè dixit S. Bernardus serm. de Natiuitate Domini, sic scribens. [Non minus iustus quam misericors est, cui misericordia & iudicium decantatur. Verum id quidem: *cui vult miseretur, & quem vult indurat*: sed quod miseretur, proprium illi est; ex se enim sumit materiam, & velut quoddam seminarium miserendi. Nam quod iudicat & condemnat, nos cum quodammodo cogimus, ut longè aliter de corde ipsius miseratio, quam animaduersio procedere videatur. Ipsum audi dicentem; *Nunquid voluntatis meæ est*

est mors impij, dicit dominus, & non magis ut conuertiatur & uiuat? Rectè igitur non Pater iudiciorum, vel ultionum dicitur, sed Pater misericordiarum: non modò quod Pater videatur misereri potius quàm indignari; & quemadmodùm Pater filiorum miseretur timentium se: sed eo magis, quod miserendi causam & originem, summat ex proprio iudicandi vel uiscerandi, magis ex nostro.] Optimè item S. Greg. 5. Mor. c. 15. Christi sententiam flatui, (de quo Iobus, emisso componens; quod aër per flatum emissus deforis hauriatur, & qui deforis admissus est, intus concalescitur extrudatur: Ita & sententia in nos vel pro nobis, concipitur in nobis, & in nos regetur. Et ita quidem ut ex furore in impios non turbetur Christus, ut idem S. Greg. præclare differt l. 3. 2. Moral. c. 6.

Consequentia sententiam, lux iustorum & vox laudis, tenebrae, ac rugitus damnatorum.

687 Beatam iustorum sortem ex hac sententia, summam lætitiã, & uocem laudis ex tunc inchoatam, & in omnia secula protendendam, Dauid reliqui psalmi aliquot uersiculis complexus est, sic concinens. *Custodit Dominus animas sanctorum suorum, de manu peccatoris liberabit eos. Lux orta est iusto, & relictis corde lætitia. Letamini iusti in Domino, & confiteamini memoria sanctificationis eius.* Probabit plane tunc Christus, se ouium, idest electorum in manu sua à Patre positurum, summam curam egisse, easque diligentissimè custodisse, nec rapuisse eas quemquam de manu eius. Tunc quoque liberabit eas perfectissime de manu Peccatoris; siue Satanae qui aliquoties in Scriptura peccator antonomastice dicitur: siue emissariorum eius, à quibus nihil ultra timebunt; & nullas vexationes vel angustias, quibuscum rugiter hinc conflictandum est uerebuntur. Pro tenebris angustiarum & calamitatum huius uitæ, luce magna perfunderentur: pro tristitia & mœrore cumulabuntur gaudio, & memoria sanctificationis eius in æternum confitebuntur. Nulla unquam obliuioni beneficij pro quo affecti sunt, accepta per Christum sanctificatione, quæ illis tantæ lætitiæ origo, & radix prima. Sed in primis ad completam sententiæ pronuntiationem, nemo prudens dubitabit, quo illi securæ in æternum mentis affectu, custodi & liberatori suo pangant hymnum exultationis, & uocem laudis depromant; accidentes humillimè, & quod est in Apocalypsi, abiicientes coronas quæ donari se uident, ad Agni pedes, contestati multo iustius & sanctius quàm illi olim apud Tertullianum Mithræ milites, *Deum esse coronam suam*; Agno se omnia debere, merita, gratiam, perseverantiam, & hanc gloriam, hoc sublatum, in quod se post operum dies translato à Christo agnoscunt, ut pulchre meditatur Rupertus l. 9. de operib. Spiritus sancti c. 13.

Tacuit hoc loco Psalter, reproborum sortem: fortassis refugiens uerecundè, horrendas uoces damnatorum, quas vibrationi sententiæ rependunt, è diametro gratiarum actionis & laudis repenti Christo à iustis. Nam & apud Iobum, (quod ibi hom. 4. notat Chrysostomus,) maledictionem, uidemus non nominari, sed lau-

sta benedictionis appellatione donari, per anaphoram. In libro autem Iudicum (quod D. Ambrosius 3. de Virg. obseruauit Scriptor facer parricidij Iephthe mentionem quam exhorruit, honesta uocis commutatione declinauit. Quid si ergo id ipsum hoc loco factum à Dauid, blasphemiarum & horrificarum uocem in Deum & Christum, ferale uulatus exhorrente? Ut sit, coniectandam sanè permittit à contrario sensu sorte impiorum, quos eo silentio, permittit ab attento lectore cogitandos in æternum abiectos à Deo, & peccatorum plene & in æternum mancipatos à iudice, tanquam carnifici, ut eum sæpè uocant Pates; ac nominatim Chrysostomus hom. 3. de patientia Iob. tenebris quoque externis damnatos, & mœrore ac cruciatibus nulla unquam suauitatis quælibet admittione diluendis, oppreffos perpetuis cælos, imo carceris horrendi formicem, terram è qua dehiscente, pluuia & grandine cadente uelocius aut in similitudinem fulguris, (ait Rupertus l. 9. de operibus Spiritus sancti c. 23.) detruentur in abyssum, Dei blasphemis, & horrendissimis parentum à quibus progeniti fuerint execrationibus pulsauros. Breuiter id complexus est uniuersè Autor sermonis de Ascensione apud Cyprianum, uerbis istis. *Quanta illud edictum sequentur lamenta! Illius uitæ tubæ clangor quàm horribilis erit: Continuus erit & superfluous illarum lachrymarum decursus: frigidum illum dentium, flammæ inextinguibiles agitantur. Immortales mileri uiuent; incendia, in proprio adipe, fixæ libidines bullient; & inter fatigines flammæ miserabilia corpora cremabuntur: & omni tormento atrocius, desperatio condemnatos affliget. Non miserebitur ultra Deus, neque tunc audiet penitentes, sera erit illa confessio: & cum clausa fuerit ianua, frustra carentes oleo, accedant exclusi. Nullum ibi refrigerium, nullum remedium. Semel Christus descendit ad inferos, ulterius non descendet. Non ultra uidebunt Deum, in tenebris sigillati: irreuersibilis erit illa sententia, & immutabile iudicium & stabit damnationis huius immobile constitutum.]*

688 Pro ea uerò uoce laudis, & gratiarum actionis, inquam ad completam sententiæ additionem erupturos diximus iustos, in Deum, & Christum eius; desperatio ad completam decreti omnibus his malis grauidi vibrationem, initium malorum sempiternorum facient, ab horrendis desperationis & blasphemiar, (horresco referens,) Dei, & Christi, sacrarumque omnium detestationis, rugitibus siquæ rugitibus & uulatus quos utrumque expressit S. Ephrem. Orat. de diuina retribuit, ad animam, uerbis illis.

Tunc profectò lacerata atque dilaniata, simul amaro cum fletu dices: *Hei quid mihi miseræ contigit? Et uæ mihi quia deprehenderunt me mala hæc, nec est dentibus uilla requies, nullumque intoleranda necessitatis est laxam. uia. Ad cuius me genia pronoluam: Quem implorabo: quis pro me deprecaturus est? Non est hic manentibus, qui uota ac preces meas excipiant? Non est qui miseretur calamitatis meæ.* faciam?

faciam? quid agam? Hei mihi, quod nulla via
queam relaxatione potiri. Recessit tempus exor-
tandi. Quis mihi indulget exoptatam vni-
us diei penitentiam, quo possim flendo, ad mis-
ericordiam Christum mouere? Iustus Deus nos-
ter, & rectum iudicium eius. Merito pecca-
tores affligimur. Sacris enim litteris, hanc olim
debitam nobis mercedem manifeste attestanti-
bus non accommodauimus aures nostras, neque
attentos præbuiimus animos, viam salutis nos
docentibus: sed totam nostram aetatem volup-
tati mancipauimus, licet Christus Saluator nos-
ter prædixerit, asserueritque, aeterna esse sup-
plicia, tribulationes, & cruciatus. Nec credeba-
bamus, neque audiebamus diuitem illum deli-
tias in vita sectatum, & pauperi Lazaro impie
aduersatum, huius inextinguibilis ignis pericu-
lum fecisse, atque ab Abraham aqua guttam
expetitam non impetrasse, æquissima data res-
pensione; Iudicium enim sine misericordia, ei
qui non fecit misericordiam. Quin & per do-
cumenta sua omnia, Dominus prædicare nobis
peccatoribus non cessauit, inexplicabilis sup-
plicij præparationem; nec tamen animaduerte-
bamus, neque aures ad auscultandum arrige-
bamus: sed variis vitæ erroribus implicabamur,
corporis voluptatibus seruientes, & animi nos-
tri vanitates infestantes, neque resurrectionem,
aut malorum bonarumque actionum præmia
fore credebamus. At verò nunc, ecce fructus per-
cipimus incredulitatis: quippe nec inopinata
nos punitio præuenit.]

*Diuisio reproborum, & à Deo, &
ab Electis.*

689 Intorsionem ac vibrationem senten-
tiarum, eique comitatum, huius lætitiæ, inde tristitiæ
diluium, quod Dominus inhabitare faciet,
nec non desperationem quam dilaniantes ac
discerpentes sese reprobi, summa cum acerbitate
adjuungent; consequetur, diuisio impiorum,
que duplex intelligi potest; vna à Deo, altera ab
electis. Priorem ferunt Scripturæ illa quibus
reprobi absoluitur & simpliciter dicuntur diui-
dendi, iuxta insignem S. Basilij interpretatio-
nem lib. de Spiritu sancto cap. 16. vbi post præ-
missam fortem bonorum in mundi meta, sub-
dit e contrario de impijs. [Similiter & qui con-
tristauerint Spiritum sanctum malitia studio-
rum suorum; aut qui non fecerint lucrum e for-
te data, spoliabuntur eo, quod acceptant, bene-
ficio in alios translato, aut iuxta Euangelistam,
omnino discendentur. Dissectio autem, omnino
intelligenda est in hoc, quod prorsus & à Spi-
ritu sancto alienabuntur. Neque enim corpus
diuiditur, vt vna pars tradatur supplicio, altera
absolatur. Nam id quidem fabulosum, nec eo
dignum iudice; cum totus homo peccauerit
dimidium illius addici pœna. Nec anima in
duas partes secatur, cum tota per totum homi-
nem peccandi affectum habeat, simulque cum
corpore malum operetur. Sed quemadmodum
dixi, dissectio est animæ perpetua à Spiritu san-
cto alienatio. Nunc enim tamen non admissetur
in ignis, attamen aliquo pacto videtur ad se-
se semel consignatis, expectans vt ad salutem
conuertatur. Tum verò in totum ab anima que
gratiam ipsius prophanauerit, resecabitur. Eo-
que non est in inferno qui confiteatur, neque

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi

in morte sit memor Dei, quod iam non ad se
sancti Spiritus adiutorium.] Huc aptare licet
eum Giselberto in Altercatione c. 1; duas turmas,
benedicentium vnam, maledicentium alteram,
in Garizin & Gebal; de Mosis mandato. [Gar-
izin (inquit) interpretatur diuisio: Gebal verò
disciens, huc asserminans, vel vorago vetus in-
terpretatur. Illic sex opera misericordiæ dextris
ad benedicendum, & sex impietatis ad maledi-
cendum; quæ maledictiones super illum infec-
licem populum venerunt, eumque manifestè
comprehenderunt.]

690 Diuisio altera, est dissociatio atque di-
rempcio ouium ab hædis, in qua bonis & iustis
immenta lætitiæ reges existet, dum se à zizanij,
ventilabro Christi planè secretos, & omnino
nitentes absque vlla mali admisione contue-
buntur: malis autem eorum dirempcio cumulum an-
goris inferet, vt rectè ratiocinatur Amedeus
Lautanensis hom. 6. de Deipara & Egregij S.
Bernardus sem. 8. in Plal. 90. ad illud & vari-
butionem peccatorum videbis. Copiosè verò &
flebiliter admodum in eo argumento versatur
S. Ephrem Opusc. de varijs quaesitis, quod ha-
betur Tomo 1. ibi interrogatio vltima, post
varia de nouissimis calamitatibus adducta, ag-
rediens ad angorem malorum, ex separatione à
bonis post latam sententiam, sic auspicatur.
[Quicumque lachrymas atque compunctionem
habetis, plorate mecum. Etenim recordatus
sum fratres mei benedicti, separationis illius
miseranda, & suffere nequeo. Hora siquidem
illa tremenda, separabuntur ab inuicem separa-
tione vltima, eaque tristissima; ingredienturque
inter omni reversionis spe destitutum. Quis ita
lapideo est corde, qui vel hinc non deplangat
horam illam? Quando Episcopi separabuntur
à Coepiscopis, Duces à Ducibus, Principes à
Principibus, Presbyteri ab alijs Presbyteris, Dia-
conis, Hypodiaconi atque Lectores à suis so-
cijs. Tunc separabuntur, qui aliquando Reges
extiterunt, & plorabunt velut infantes, abigen-
taturque vt mancipia. Tunc ingemiscunt Prin-
cipes & diuites immisericordes; & huc illæque
respicient, vndeque angustijs pressi; & nullus ibi
reperietur adiutor. Tunc separabuntur, dolenter
abituri ad supplicia, velut captiui. Vbi neque
diuitiæ apparebunt, neque silentatores adsi-
stent, neque misericordiæ tunc iis erit locus,
quod aliorum ipsi misereri noluerint, neque mi-
sericordiam illuc præmiserint, vt inuenirent,
quemadmodum & Propheta de similibus ait;
*Quia dormierunt somnum suum, & nihil inuen-
erunt.* Tunc separabuntur à parentibus filij, & ab
amicis amici. Tunc cum dolore coniux separa-
bitur à coniuge, ob connubij sui thorum non
seruatum immaculatum. Tunc separabuntur &
ij qui corpore quidem Virgines, at moribus im-
misericordes, crudelèsque fuerunt. Quoniam
iudicium absque misericordia erit, his qui non se-
cerunt misericordiam. Verum multa hæc dicere
omitam, quia timore atque tremore ab eorum-
dem narratione præpedior. Et vt breuiter di-
cam; tunc demum propellentur à tribunali, ab-
ducenturque à truculentis Angelis profligari,
ac cæsi, dentibus stridentes, crebriusque post
tergum respicientes, si quomodo iustos & gau-
dium illud, vnde segregati sunt, videre possint.
Adspiciuntque lucem illam ineffabilem. Vi-
dent pulchritudinem Paradisi. Contuentur, ibi

V u 2 sibi

sibi notos, atque familiares in gaudio illo. Certant magna & praestantia illa munera, quae accipiunt à Rege gloriae hi qui legitime decertant. Deinde paulatim abducuntur, sequestranturque ab omnibus iustis, ac notis: quin & à conspectu ipsius Dei absconduntur, ne amplius valeant gaudium & lucem illam veram contemplari. Iam verò appropinquant ad proposita supplicia, in iis ab invicem variè disseminandi atque dispergendi, cernentesque tunc se vndique derelictos, omnique spe atque auxilio, & intercessione aliorum pro ipsis profusè destitutos. Iudicia enim Dei, iusta sunt. Tunc amarissimè lacrymantes eiulantesque dicent: ô quo pacto in negligentia atque torpore tempus nostrum transegerimus? O quomodò illi sumus? O quomodò diuinam Scripturam audientes, irridentesque nos ipsos irrisimus? Ibi Deus loquebatur nobis per Scripturas, & non attendebamus, hic nos iam clamamus, & ipse suam à nobis faciem auertit. Quid nobis proderunt fines mundi? Vbinam qui nos genuit pater? Vbi quae nos peperit mater? Vbi filij? Vbi amici? Vbi diuitiae? Vbi substantiae atque possessiones? Vbi tui? Vbi conuiuia? Vbi varij & intempestiui cursus? Vbi Reges atque Potentes? Quomodò à nullo eorum saluari modo possumus? Neque verò nobis ipsi opem ferre? At penitus derelicti sumus, & à Deo, & à sanctis eius. Quid faciemus? non enim est amplius poenitentiae locus: non valet amplius deprecatio atque intercessio: nulla amplius lacrymarum utilitas. Non amplius qui oleum nobis vendant, apparent pauperes atque mendici: soluta enim iam est omnis celebritas. Dum nobis erat tempus, suppeterentque facultates, ipsique venditores olei clamitarent (*emite*), obrutatis nostris auribus, nec audire, nec emere oleum volumus; modò autem querimus, & non inuenimus. Nulla amplius nobis miserabilibus reliqua est redemptio; nulla amplius misericordia: neque enim sumus digni. Iustum est Dei iudicium. Non iam amplius sanctorum adspiciemus ordines, non amplius lucem illam veram contuebitur: orbati sequestratique sumus ab omnibus. Dicendum quid restabit? Valete iusti vniuersi. Valete Apostoli, Prophetae, & Martyres. Vale cætus Patriarcharum. Vale Monachorum agmen. Vale Crux pretiosa atque viuifica. Vale Cælorum regnum omni fine carens. Vale superna Hierusalem, primitiuorum mater. Vale Paradise voluptatis. Vale etiam tu Domina Dei Genitrix, mater amatoris hominum Dei. Valete patres ac matres, filij atque filiae, nullum siquidem vestrum, visuri sumus vltra.]

Non tangantur Sancti, flebilibus hisce modis, & quantumuis horrificis eiulatibus, etiam si suorum, v.g. filij, aut patris, aut matris, aut uxoris, vel mariti: sed electus visa damnatione iustissima cognati vel affinis sui, *lauabit manus suas in sanguine peccatoris*. [Non est sicut hic, videre ingredientem alios qui afferant vel pecuniam, vel cibos, vel sermones consolatione plenos, vt consolationem assequamur: sed omnia illic veniam negant. Etiam si Noë, siue Iob, siue Daniel affuerit, & suos viderit puniri, non audeat patrocinari. Futurum enim tunc est, vt & naturalis compassio tollatur, (quoniam contingit malorum filiorum patres, & patrum filios esse iustos,) ita vt pura sit voluptas, & fruenter

bonis, compassionis necessitate, gaudio nulla in parte destituantur. Dico & hanc compassionem extingui, & illos contra sua viscera cum Domino suo indignari. Etenim cum communiter homines vbi viderint filios suos inprobos exhereditant, & à cognatione eiciunt, multo magis iusti, tunc idem facient. Verba sunt sancti Chrysostomi homil. 10. in 2. ad Corinthios *moral.*

Antitheses sortium utrorumque, vniuersæ.

691 Sic dirempti, & mutuis conspectibus corporeis subducti, transcribentur quique in sententiae Christi Iudicis, in sortes suas, quas per antistes bene multas, complexus egregie est S. Cyrillus Orat. de excessu animæ, tractans executionem sententiae supremæ Iudicis Christi. [Væ fontibus (inquit), cum infontes ad terram stabunt, & illi vexabuntur: Cum fontes stabunt, & infontes gaudebunt: cum in fontes letitiam agitantur, & fontes lamentabuntur: cum infontes in tranquillitate, & fontes in tempestate, ac calamitate versabuntur. Væ fontibus, cum infontes gloria afficiuntur, & illi condemnabuntur: væ fontibus, cum in fontes omnino satiabuntur, & fontes eo carentes ingentent: væ fontibus, cum infontes gloria, & illi ignominia afficiuntur: infontes sanctitate, fontes flammis. Infontes laudibus effertentur, fontes miseri ferentur: infontes in sanctorum mansionibus, fontes in exilio sempiterno. Infontes audient; *venite benedicti, Patris mei, posside paratum vobis ab ore condito regnum*. Sortes autem audient illud; *Facite à me desistite in ignem æternum, Diabolo eiusque Geniis damnatum*. Infontes in paradysum, fontes in ignem inextinctum: Infontes deliciaebuntur, fontes afficiabuntur. Infontes saltabunt, fontes vincientur. Infontes cantabunt, fontes loquebunt. Infontes ter sanctum, fontes ter miserum. Infontes cantum, fontes voragineum. Infontes in fons Abrahæ, fontes in Belialis torrentes. Infontes in requietem, fontes in supplicium. Infontes rote, fontes flamma conpergentur. Infontes delectabuntur, fontes merore consenscent. Infontes extollentur, fontes tabescent; Infontes effertentur, fontes deprimentur. Infontes fontebuntur, fontes denigrabuntur. Infontes bonis saturabuntur, fontes diuexabuntur. Infontes aspectus aber Dei, fontes torquetur ignis a peccatis. Infontes vas sunt electionis, fontes vas gehennæ. Infontes auram igne probatum, & argentum probum, & lapides pretiosi; fontes ligna, cultus, scenum, ignis alimentum. Infontes frumentum regni, fontes peidena palea. Infontes semen electum, fontes ignis viciati. Infontes sal diuinum, fontes virus atque fetor. Infontes intemperata templa Dei, fontes polluta templa Dæmonum. Infontes in aula nuptiali, fontes in chaos infinitum. Infontes in splendore lucis, fontes in procellæ caligine. Infontes cum Geniis beatis, fontes cum Dæmonibus. Infontes cum Geniis saltantibus, fontes cum Dæmonibus lugentibus. Infontes lucis, fontes tenebrarum medium tenebunt. Infontes consolator solabitur, fontes cum Dæmonibus plebentur. Infontes Dominico folio affant, fontes pœnali caliginis. Infontes Domini faciem semper

per aspiciunt, fontes in Diaboli semper astant aspectu. Infontes Geniis sanctis, fontes Dæmonibus initiatur. Infontes supplicationem, fontes ploratum libant sempiternum. Infontes supra, fontes infra. Infontes in cælo, fontes in profundo. Infontes in vitam æternam, fontes in mortem exitiabilem. Infontes in manu Dei, fontes in loco Diaboli. Infontes cum Deo, fontes cum Satana.] Plus satis de virtutumque sorte, vniuersè. Addamus seorsim de vtraque sorte, & iudicij effectu nonnulla.

Sigillatim de bonorum sorte, consequente sententiam.

692. Electi & benedicti Patris, post latam sententiam, deducuntur percepturi regnum, & omni beatitate cumulandi. Quod Auctor sermonis de Ascensione apud Cyprinum describens suprema & (vt vocat,) inregressibilis Christi circa vtroque iudicandos lata sententia constitutum; ita vt cumque exponit.] Exultabunt sancti sancti in gloria, videbunt Deum & gaudebunt, lætabuntur & delectabuntur, & fruuntur gloria, & in felicitate incedabuntur æternam. Ibi non gustabunt quàm suavis; sit Deus, sed implebuntur & satiabuntur dulcedine misericordie. Nihil eis deerit, nihil oberit, omne desiderium eorum Christus præfens implebit. Non fescient, non tabescant, non patrescent amplius. Perpetua sanitas, felix æternitas, beatitudinis illi sufficientiam confirmabunt. Non erit concupiscentia in membris, non vltra vlla exsurgat rebellio carnis, sed totus hominis status pudicus, & pacificus, sana ex integro natura, sine omni macula & ruga deinceps permanebit. Erit denique Deus omnia in omnibus, & illius præsentia, omnes animæ & corporis implebit appetitus, cessabuntque de cætero consummatis omnibus ministratorij Angelicarum virtutum discussus; & impleta ordinataque omnino civitate Dei, nec inuonabitur, nec mutabitur vltra fixa & consummata beatitudinis status.]

Optimè verò S. Chrysostr. hom. 23. in ad Hebræos, negat hæc vel cogitatione pingi à nobis posse. [Qualis enim sermo exprimeret potest, qualis mens illam beatitudinem, illamque virtutem, illam delectationem, illam gloriam, illam inuentionem, illam claritatem? *Quæ oculis (inquit) non vidit nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit. Non dixit quia transcendit cor hominis, sed quia neque intellexit quisquam aliquando, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quorum honorum præparator & opifex Deus est, qualia esse possunt? Si enim faciens statim adhuc nobis nihil agentibus tanta bona largitus, Paradisum, confabulationem suam, immortalitatem; promisit vitam beatam, & à curis liberam: eis qui tanta fecerint, & qui certauerint, & qui pro eo sustinuerint, quid non præstiturus est? Vni genito Filio suo non perperit propter nos, filium suum proprium in mortem tradidit propter nos, dum inimici essemus: quibus rebus non dignabitur, amicos iam effectos? Quid nobis non tribuet? Est enim diues & infinitus.]*

Omitto hoc loco, quæ de electorum in duplicibus vestimentis subitione in Regiam cælestem, præsentationeque eorum & regni

traditione Patri per Christum tunc faciendæ, producit Scripturæ, quia infra locum suum habebunt, agendo de Christo triumphatore. Hæc electorum in cælos transcriptio iuxta S. Bernardum serm. 8. in Psal. 90. prius fiet quàm reproborum in Tartara delectio; vt reprobi magis erudientur, videntes quid amiserint. Subuehantur ergo sancti, & subducantur impiorum oculis.

Sigillatim de impiorum æterna sorte, consequente sententiam.

693. Reprobi è contratio, vt sententia Christi iudicis, abripientur in carcerem horridissimum. Quantum poterit dolor oppressurus sit reprobos in eo puncto, & in ipsa abreptione ad Tartara, Auctor libri de malis Doctoribus, falsò creditus Sixtus Papa, sub finem, sic exponit post propositam Christi in reprobos sententiam.] *Discedite à me, nescio vos, operari iniquitatis. Quæ tunc vobis peccatoribus anxietas erit: quæ animorum maestas? qui lamentationis gemitus? qui fletus oculorum? Videre iustos speciebus & præmiis cælestibus munerari, & nos eiusdem beatitudinis perceptione indignos haberi quàm nostri similes natura sortita sit. Quantum dolor sit, nihilum desideranda conspiciere; & cum conspexeris, non tenere. Mirari tantum in aliis, quod in te mirabile esse poterit; non possidere quod cupias, & quod abhorreas sustinere. Videre alios ab Archangelis, Angelis, cæterisque diuinis ministris, ad regnum sibi præparatum cælestis pompæ dignitate deduci, & te pœnalibus ministris ad Tartara rapi supplicia? Quo tunc animo miserandè erimus, vel qua faciei confusione ante tantæ maiestatis gloriam stabimus, cum horum dissimiles inueni fuerimus in meritis, quorum videbamur esse in religione conformes? Quo igitur mœore cordis, quò uementis angore, à Dei facie sanctorumque omnium præsentia, & ab illis diuinis immortalibus quæ deliciis auerti, cum Diabolo atque Angelis eius abibimus deputari? Quibus uocibus, quibusque lachrymis, cælesti regno cum suis dicemus, vale? Tardè iam poenitebit: illa quæ nunc pluribus placet, displicebit. Tardè dolebit abiectos & pauperes fuisse contemptos, & humanis magis consensum præbuisse sermonibus, quàm diuinis. Tardè illius doctrinæ, cuius quondam acerbitas abhorreteretur, agnosceretur utilitas. Tardè spes illa quæ illud ita nunc plerisque, deflebitur; sed pigebit humanis inhiasse opibus; & temporalibus, quàm æternis uti honoribus maluisse. Alij interitus sui causam intellectui proprio, alij extraneis magistris imputabunt. Sed nihil iam poenitentia dolor proderit, ubi poenitentia tempus effluerit.]*

694. Completa abductione & intrusione infelicitum hædorum in macellum, per abyssi puteum, ostio obstructo, non dabitur regressus reuocatio. [Ardens inferni puteus (ait Eucherius homil. 3. de Epiph.) aperietur; descensus erit, reuocatio non erit. Illic denudati & capitaliter mortui in perpetuum demergentur, deiciendi in tenebras exteriores, infelicitè exclusi, infelicitè excludendi. De hoc puteo Propheeta commemorat, *neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Ideo*

autem dixit, *neque urgeat super me os suum*: quia cum suscepit reos, claudetur sursum, & aperietur deorsum, dilatabitur in profundum: nullum spiramen, nullus liber anhelitus, claustris desuper vrgentibus, relinquetur: detrudetur illuc valedicentes rerum natura, vltra neficientur à Deo qui Deum scire noluerunt; morturi vitæ, & morti sine fine victuri.]

Nolo hic in tristi argumento expatiari. Tantum attingo breuissimè tria illa capita maledictionis per Christi sententiam in reprobos intorta, contraria triplici bonorum cumulo, sortem electorum constanti, vt ex Psalme memorabam; mancipationem inquam ad teterrimum carceratum, æternas tenebras, & mætoris abyssum; vt pateat quæ sit executio sententiæ à Christo Iudice in reprobos latæ, & ipsa sententia liquidò perspicatur. Tria illa maledictionis à Christo iudice in reprobos intorta capita, librant varij Partes. Mancipationem quidem carceratio & hosti teterrimo, S. Ephrem frequenter. S. Chrysostomus breuiter. sed neruose hom. 10. in 2. ad Corinth. *in morali*. [Quando adducti trahemur in gehennæ carceres, quales futuri erimus? Non enim vincula illa ex ferro, sed ex igne sunt inquam extinguibili: Neque qui præsumt nobis, eiusdem dignitatis sunt, quos vnquam demulcere poterimus; sed Angeli, in quos neque respicere licet; valde iracundi, propterea quod Dominum tanta contumelia affecimus.]

Tenebræ æternæ, quas in eiusdem maledictionis parte ponebam, egregiè describuntur à S. Basilio in Psal. 28. ad illud, *vox Domini intercedentis flammam ignis*; Et Orat. de futuro iudicio, quam Vossius tomo 1. Sancti Ephrem, inseruit, ex quo loco adscribo plagulam. [Ignis ille qui in supplicium Diabolo paratus est, & Angelis eius, dissecabitur voce Domini: vt cum duplex insit igni facultas, adustiva vna, & illuminatiua altera; acris quidem vis ignis & punitoria reposita est iis qui vltione sunt digni; illustratiua verò huius, qui charitate perennis gaudij perfruuntur sunt succedet, ita vt obscuro quidem sit ignis supplicij, vtendi autem vi careat lux illa refocillationis atque quietis. Nec est quod de eo ambigas: siquidem in retributionibus eorum quæ in vita à nobis erunt gesta, natura ignis diuidetur; & lux quidem ad fruiionem & oblectamentum iustis, vtendi autem vis, ac dolor, iis quibus tormenta irrogabuntur, constituetur.]

695 Sed & S. Gregorius 9. Moral. c. 46. tractans illud, *terram miseriam & tenebrarum*, sic scribit. [Miseria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Ea ergo quæ à conspectu districti iudicis expulsos tenet, miseriam & tenebrarum terra perhibetur: quia foris dolor cruciat, quos diuisos à vero lumine, intus cæcitas obscurat. Quamuis miseriam & tenebrarum terra, intelligi & aliter potest. Nam hæc quoque terra in qua nascimur, est quidem miseriam, sed tenebrarum non est: quia multa hæc corruptionis nostræ mala patimur, sed tamen adhuc in ea per conuersionis gratiam ad lucem redimus: veritate suadente, quæ ait, *ambulate dum lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant*. Illa verò simul miseriam & tenebrarum terra est, quia quisquis ad toleranda eius mala descenderit, nequaquam vterius ad lucem redit. In cuius adhuc descri-

ptione subiungitur; *ubi umbra mortis, & nullus ordo*. Sicut mors exterior ab anima diuisa carnem; ita mors interior à Deo separat animam. Umbra ergo mortis, est obscuritas diuisionis, quia damnatus quisque, cum æterno igne succenditur, ab interno lumine tenebratur. Natura verò ignis est, vt ex se ipso, & lucem exhibeat & concremationem. Sed transactorem vltix illa flamma, vitiorum concremationem habet, & lumen non habet. Hinc est enim quod reprobis veritas dicit: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis eius*. Quorum rursus omnium corpus, in vniuersas personas significans, dicit; *ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores*. Si itaque ignis qui reprobos cruciat, lumen habere potuisset, is qui repellitur, nequam mitti in tenebras diceretur: Hinc etiam Psalmista ait; *super eos cecidit ignis, & non viderunt solem*. Ignis enim super impios cadit, sed Sol igne cadente non cæcitur: quia illos quos gehennæ flamma deuorat, è visione veri luminis cæcat; vt foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitas obtulerit: Quatenus qui auctori suo, corde & corpore deliquerunt, simul corde & corpore puniantur, & vtrouique penas sentiant; qui dum viderent, prauis suis delectationibus ex vtroque quærebant.]

Addo & Chrysostomum hom. 1. in ad Hebræos *in morali*, vbi contestatus nullis verbis nostratibus exponi posse, alterius vite seu bonæ seu malæ, subdit de malis. [Mala appellata quidem sunt nominibus vitiatis. Verbi gratia: Quia ignis (inquit,) ibi est, & tenebræ & vincula, & vermis immortalis; sed non hæc sola istis nominibus, nec talia demonstrantur, sed alia multo peiora, & multo seueriora. Quod vt agnoscas, hoc primum considera: Si enim ignis quomodo tenebræ sunt: Vides quoniam & in hoc facilius est: non enim extinguitur; propter hoc etiam *inextinguibilis* appellatur. Cogitemus igitur, quantum sit malum per omnia secula vitæ, & in tenebris permanere perpetuis, & infinitos gemitus edere, & stridere dentibus, & nequaquam exaudiri. Si enim in hac vita, aliquis eorum qui nobili genere nati sunt, in custodia retrudatur, fetorem ipsum tantum, & tenebrarum caligines non valet sustinere, & cum homicidis vnâ ligati morte peius existimat. Intellige quale sit, si quando cum omnibus totius seculi comburetur homicidis, neque ipsi alios videntes, neque aliorum visibus apparentes, sed in tanta multitudine solitarios nos esse putantes. Siquidem tenebræ, & absentia luminis, non nos sine proximos nostros agnoscere, sed veluti si solitarius vnusquisque nostrum patitur, sic afficietur oppressus caligine tenebræ.]

696 Luctum denique, imo mætoris molem immensam, ex confluxu malorum omnium nemo vel cogitatione assequi possit. Sed ex nullo capite, tantus mætor ac dolor, quantum ex abiectione Dei, propter res nihili. [Horribilior tenebris igneque illo æterno, (ait S. Basilius Oratione illa de iudicio) pudor erit, atque confusio, in qua perpetuò conuersabuntur peccatores,

catores, semper ob oculos retinentes vestigia illa peccati in carne admissi, quasi notæ alicuius tinctæ nec eluibilis vnquam in memoria animæ æternum duraturæ. Paucorum verò est ad lucem veram accedere, & manifestari velle, & post occultorum reuelationem non recedere facie confusa; Dei quippe abalienatio atque auersio, etiam inter omnes pœnas quæ in gehenna expectantur, intolerabilior grauiorque est ei qui patitur, quàm oculo lucis priuatio, etiam si dolore careat. Quod si quis omnem simul facultatem, quæ ab initio generis humani existerit, sermone complectatur, & in vnum colligat, nè minima quidem illorum bonorum parti, illam inueniet parem: imò vniuersa huius bona; amplius à minimo illorum distant, quàm umbra & somnium à rebus veris. Et vt exemplo magis proprio vtantur; quanto anima in omnibus pretiosior est corpore; tanto vtamque hanc inter se vitam differre palam est.]

Videre igitur, se tot bonis in æternum exturbati, ob gaudium volaticum quod flumine rapidissimo celerius defluxit, hoc verò est, quod immanem mortem omnino eloquio superiorem ingenerabit; præter cruciatum, & aliam innumèrabilem dolorum seimentem ex confluge malorum omnium de qua alibi. [Quid faciemus, (ait S. Chrysostomus homil. 10. in 2. ad Corinth.) quando vniuersus orbis terrarum affluer, quando Angeli & Archangeli, quando ordines hinc inde constituti, & cæcus omnium, & raptus in nubes, & acies cursu plena; quando tubæ hinc inde, & continuæ illæ voces? Nam si non esset gehenna, in tanta claritate repellit, & ignominiosum recedere; quantum supplicium? Etenim si nunc Rege cum suis ingrediente, ob paupertatem non accedere audentes, non tantam à spectaculo voluptatem accipiunt; quantum marorem; ex eo quod non sumus Participes eorum quæ apud Regem sunt, & ignominiam putamus, non esse prope illum, quid tunc erit? Num paruam putas esse pœnam in choro ideam constitui? ineffabilem gloriam non assequi? ab illo cæto & ineffabilibus bonis proculabici? Quando autem & tenebræ erunt, & stridor dentium, & vincula insolubilia, & vermis immortalis, & ignis inextinguibilis, & tribulatio & angustia, & linguæ quæ cruciantur, sicut illa diuitis; & ploramus, & nullus audit; & ingemiscimus & rigamur à doloribus, & nullus attendit; & in omnia loca respicimus, & nusquam adest qui consoletur, quo loco ordinabimus qui sic habent? quid animabus illis miserius? quid item miserabilius.]

Hæc est pars impij apud Deum; cuius fors, & ex tumentibus super eum Christi iudicis fluctibus oppresso, tanta est vt iudice S. Chrysostomo hom. 23. in ad Hebræos, nullis lachrymis dignè deseri possit. [Si enim patria quis expulsi, ab hominibus miserabilis iudicatur, & quisquis hereditatem amiserit, videtur omnibus esse dolendus; qui cælo priuatur, qui illis repositis bonis, quantis lachrymis ille plangendus est: imò non plangendus. Plangitur enim quisquam cum passus fuerit aliquid, cuius ipse causa non est: cum autem ex propria voluntate semetipsum quisquam afflictione confixerit, neque lachrymis dignus est, sed lamentationibus, magis autem lætu; nam & Dominus noster Iesus

Christus, Hierosolymam, licet impiè agentem luxit, & lachrymatus est. Reuera decem millibus lachrymis digni sumus, decem millibus lamentationibus. Si omnis habitatio terræ extollat vocem suam, & lapides, & ligna, & arbores, & bestia, & volatilia, & pisces, & vt simul dicam; mundus si vocem extollat ad lamentandum, nos qui ab illis bonis excidimus; nihil dignum lamentabuntur.]

Vsus Doctrina de Christo iudice.

697 Diuersissimam hanc sortem bonorum & malorum, per iudicis Christi sententiam quisquis cogitauerit attentè; nè ille potentissimum habeat fructum quo abducatur à peccatis. Nec in eius lætu fluxa gaudia & infania falsa habebunt locum. Itaque ad hoc iudicium passim prouocant Patres. Vnum aut alterum quo fructum vberimum huius de Christo iudice tractationis ob signem, repræsentato. S. Augustinus serm. 54. de tempore, tractans sacrificium & visionem Abrahami ex Genes. 15. [Cum autem accubisset sol, sapor (inquit) irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus nimis, & apparuit clibanus ardens & fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. Videte Patres quod ignis iste, inter diuisiones illas transiens dicitur, turturum quoque & columbam tetigisse non legitur. Vespera illa, finem mundi significauit: animalia illa, sicut iam diximus, typum omnium gentium in Christo credentium prætulerunt. Quæ tamen gentes (sicut iam dictum est,) quia in se non solum carnales, sed etiam spirituales; id est non solum bonos, sed etiam malos habent; idè animalia illa diuisa sunt, & ignis transiit per ea secundum illud quod dicit Apostolus, dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur. Clibanus ille ardens & fumans, & lampas ignis, diem iudicij figurauit. Et idè super Beatum Abraham timor & horror tenebrosus incubuit. Vnde intelligimus, quod si in die iudicij iustus vix saluabitur, peccator & impius vbi parebunt? Clibanus ergo ardens & fumans significauit diem iudicij, diem inquam iudicij in quo erit fletus & stridor dentium, in quo erit ululatus, & lamentatio, & tanta pœnitentia; quando mouebuntur fundamenta montium, & ardebit terra vsque ad inferos deorsum; quando sicut dicit Beatus Petrus, cæli ardentis soluentur, elementa ignis ardore tabescent; quando sicut Dominus in Euangelio dicit, etiam virtutes cælorum commouebuntur, quando sol obscurabitur, quando & luna non dabit lumen suum, & stella cadent de cælo. Vbi se tunc impij videbunt? vbi adulteri, vbi ebriosi, vbi maledici se recognoscent? vbi amatores luxuriæ, vbi raptores, vbi superbi & inuidi apparebunt? Quid infelices pro sua defensione dicturi sunt, quos toties admonitos, & tamen imparatos dies ille repererit: Cum ad illam Archangeli tubam, omni buccina clatiorem, totus simul cæperit mugire mundus, cum sicut dicit Propheta, venerit Dominus ponere orbem terra desertum; & peccatores perdere ex eo quando sicut dicit Scriptura, peccatores & impij mittentur in stagnum ignis, & fumus tormentorum illorum, ascendet in secula seculorum. Qui tunc tremor, quæ caligo, quæ tenebræ, criminosos quosque, negligentes ac tepidos occupabunt?

bunt: Ne ergo & nos in istum veniamus cruciatum animæ, expurgemur dum corrigendi tempus est & voluntatem Domini nostri tanquam boni serui & viles requiramus; vt cum dies ille iudicij, quem elibanus ille ardens & fumans significauit, tremendus & nimirum etiam bonis expauescendus aduenerit, non cum mortalibus quos illa animalia figurabant, qui per diuersas voluptatum contentiones diuidi possunt flammis vtricibus cruciemur in inferno; sed simplicitatem columbæ, & castitatem torturis præferentes, spiritualibus virtutum penis eleuamur in cælum, secundum illud quod ait Apostolus, *simul (inquit,) rapiemur in nubibus, obuiam Christo in ætra, & sic semper cum Domino erimus.*]

698 Subnecto Saluianum non minus elegantia descriptionis, quam pietate præstantem, iuxta quem præsentissimum est aduersus omnia mala remedium, iudicij & particularis & postremi recogitatio, quia exsulcat sopitam de eo iudicio fidem. Quæ si vigilaret in nobis, attentos nos ad omnia mala cauenda, præstaret. Expostulat ego Saluianus, torporem nostrum, ex infidelitate, & iudicij diuini futuri inficiatione, ortum habere. Si autem præter cætera ratiocinatur lib. 3. ad Eccles. Cathol. [In ipsa hac vita hominum, si iudicandum se aliquis ab humana hac potestate, & rapiendum ad tribunal terrenum esse cognouerit, Aduocatos requirit, Patronos adhibet, Officialium atque Apparitorum gratiam fauoremque mercatur; & hæc omnia metu iudicij futuri agit; cum tamen euentum iudicij comparare non possit, adeo etiam victoriam emere ipsam non valet, spem tamen victoriæ magno eruit. Dic mihi quisquis ille es, qui credere te iudicium Dei dicis, tu si vel supradictorum exemplo hominum, iudicandum te esse à Deo crederes, nonne spem ac salutem tuam, quolibet pretio comparares? sed non credis, vtique non credis: & licet credulitatem tuam verbis velis aduectare, non credis: verbis enim vt ait Apostolus, confiteris sed factis negas.]

Præuariat Origenes hom. 9. in *Leuit. sub medium*, tractans basillum plenam carbonibus. [At hæc (inquit) cum dicuntur, contempui habentur. Quare: quia fides deest. Alioquin si tibi hodie diceretur, quia iudex seculi vult te craftino viuam exurere, & his auditis, esset tibi vnus diei spatium liberum quanta faceres? quomodo & per quos discurreres: quam humilis, quam lugens & sordidus obertares? Nonne effunderes omnem pecuniam tuam, in eos quorum intercessione euadere posse te crederes? Nonne omnia quæ possides, redemptionem faceres animæ tuæ? Quod si etiam aliquis te retardare, aut impedire tentaret nonne diceres, pereant omnia pro salute mea, nec quicquam remaneat, tantum vt ego viuam. Hoc quare faceres? quia inde non dubitares; hinc dubitas. Et ideo benè Dominus dicit: *Putas veniens filius hominis, inueniet fidem super terram?* Et quid ego dico de certis indubitatisque periculis? Tantummodò si causa dicenda sit apud iudicem terrenum, quæ aliquem metum ex legibus habere videatur, nonne omnibus vigiliis excubatur? Aduocato patrono munera præparantur, etiam si anceps periculum sit, aut etiam solius notæ metus, vel damni ratio. Nos quare non credimus,

quod omnes ad stabimus ante tribunal Christi, vt reportet vnusquisque propria corporis, pro vt gessit, siue bona siue mala? Hæc si integrè crederemus, esset nobis secundum quod scriptum est, *Redemptio animæ viri, diuina eius.*]

699 De industria sanè Deus, quam sententiam laturus sit in iudicio, norum nobis esse noluit, vt præoccuparem tempus; & quale de nobis ferri cupimus iudicium, operibus præstemus vt feratur. S. Augustinus lib. de Ouib. cap. 3. id egregie notauit. [Est nunc tempus (inquit) audiendi, quia ille nondum assumpsit tempus iudicandi. Qui loquitur, modò tacet. Loquitur enim modò in præcepto, tacet in iudicio. Ided dicit quodam in loco, *tacui, nunquid semper tacebo?* Quomodo tacuit, cum hoc ipsum loquendo dixerit? Qui dicit, *tacui*, non tacet, quia & hoc ipsum dicere, *tacui*, non tacere est. Audio ergo te loquentem in tot præceptis, in tot sacramentis, in tot paginis, in tot libris. Audio denique in hoc ipso quod dicit *Tacui, nunquid semper tacebo?* Quomodo ergo tacuisti? Quia nondum dico, *venite benedicti Patris mei, percipite regnum*: Et nondum dico aliis, *Ita male dixi in ignem æternum, qui præparatus est Diabolo & Angelis eius*. Et nondum hæc ipsa ita dico, vt iam prædicanti vltimam sententiam quam dicturus est iudex in tabella deferpturus manu sua, vltra quam sententiam, nihil iam iudicaturus est, partes non audiunt. Illis foras exeuntibus scribitur, attonitæ sunt ambæ partes atque suspensæ, contra quam, vel pro qua, sententia illius procedat. Magnum secretum iudicis, vnde *secretarium* nominatur. Magnus timor eorum qui in causa sunt. Quid ille cogitet, & quid scribat ignoratur; Et homo est, & illi de quibus ille iudicat, vtique homines sunt. Ille autem, Deus noscet est, & nos populus pascuæ eius, & oues manuum eius. Et cum sit ille creator, nos creatura; ille immortalis, nos mortales; ille inuisibilis, nos visibiles; noluit nos latere in hac vita, quam vltimam sententiam in fine dicturus sit: Nemo ante dicit, *damno*, qui vult damnare: nemo ante dicit, *feria*, qui vult ferire. Magna ergo leuitas, magna misericordia, magna mansuetudo: sed non abutatur patientia eius ad nostram nequitiam.] Idem serm. 109. de tempore. [Quid ergo facimus fratres, nisi vt dum tempus est, vitam mutemus, & facta nostra, si qua sunt, corrigamus: vt quod sine vlla dubitatione venturum est peccatoribus, nos non inueniat super quos veniat: Non quia non erimus, sed vt non tales inueniat, qualibus venturum esse prædictum est. Propterea se iudex venturum minatur vt non inueniat quos puniat, cum venerit: Propterea illud cantant Propheta, vt corrigamur. Si damnare vellet, taceret. Nemo volens ferire, dicit, *obserua*. Totum fratres quod audiuimus per Scripturas, vox est Dei dicentis, *obserua*. Et totum quod patimur tribulationis in hac vita, flagellum Dei est, corrigere volentis, ne damnet in fine.]

700 Optimum, securitatis in Christi iudicio remedium, subministrat S. Gregorius 25. Moral. c. 6. nempe iudicare hic seipsum. [Nunc ergo dum possumus, à conspectu æterni iudicis & male cogitata & peius perpetrata delinquimus, reuocemus ante oculos eordis, quicquid pernegamus]

egimus per nequitiam presumptionis. Nihil sibi nostra blandiatur infirmitas; atque in his quæ recolit, semetipsam delicate non palpet, sed quanto sibi mali sit conscia, tanto in se benignius sit leuata. Proponat contra se futurum iudicium: & quæque in se sentit distincte ferienda per sententiam iudicis, hæc in se pie feriat per penitentiam conuersionis. Et mox, exponens illud, *neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*, ita scribit. [Hic nimirum non illud iudicium designatur, quod per æternam retributionem punit, sed quod mente conceptum per conuersionem diluit. Ad illud quippe venire non desiderat, quisquis se per illud damnari formidat. Dum ergo dicitur; *Neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*, profecto ostenditur esse quoddam iudicium, quod quandoque etiam à damnatis, ac reprobis desideretur. Et quid est illud, nisi hoc de quo Paulus Apostolus dicit, *Si nosmetipsos diiudicauerimus, non erigere iudicauerimus*; Et de quo per Prophetam dicitur, *non est iudicium in grege filiorum eorum*. Et de quo Dauid ait, *honor regis iudicium diligit*; ut videlicet qui iam Deum honorat ex fide, sollicitè iudicet quid ei debeat in operatione. Unde rursum scriptum est; *Iudicare coram Domino, & expecta eum*. Coram Domino scilicet iudicatur, qui corde Dominum conspiciat, & actus suos sub eius presentia, sollicita, inquisitione discernit. Quem tanto quisquis securus expectat, quanto quotidie vitam suam suspectus examinat. Qui enim ad extremum eius iudicium venit, non iam coram illo, sed ab illo iudicatur.]

Tandem hanc esse Sanctorum praxim, & cogitationes eorum ut dicitur prouerbiorum 12. *esse iudicia* tradit S. Gregorius, his præter cætera. [In hoc secreto interioris iudicij, ipsa mentis suæ executione constricti, penitendo sciunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi namque aduersum se, quicquid se impugnat, enumerant; ibi ante oculos suos omne quod desceant coarctuant; ibi quicquid per iram districti iudicis decerni possit, intuentur; ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc iudicio mente concepto, omne ministerium quod punire reos suos plenius debeat. Nam conscientia accusat, ratio iudicat, timor ligat, dolor extorquet. Quod iudicium eo certius punit, quo interius scuit; quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisque enim cum causam huius examinis contra se aggredi, cæperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus qui exhibetur. Odit se qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit, atque ab ipso homine aduersus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo. Hanc cordis rixam Dominus requirebat, cum per Prophetam diceret: *attendi, & auscultavi, nemo quod bonum est loquitur, nullus est qui se penitentiam super peccato suo, dicent: Quid feci? Ita cordis humani rixa placata est, cum Prophetæ suo de Achab Rege semetipsum reprehendente loqueretur, dicens: *Vidiste Achab humilitatem coram me? Quia igitur humilitas est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Quia ergo nunc in potestate est, interuenientis nostræ contra nos subire iudicium, recognoscendo accusemus nosmetipsam*, recognoscendo accusemus nosmetipsam, & quales fuimus, penitendo torqueamus. Non cessemus dum licet iudicare quod fecimus. Audiamus cautè quod dicitur; *neque enim ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium*.]*

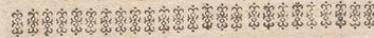
At stipulatur apud Cyprianum Auctor sermonis de Cæna Domini. [Accusatrici conscientia, necesse est coram iudice respondere; nec potest esse vllum diffugium, ubi ipsa testis est quæ accusat, & nihil ei potest esse occultum qui iudicat. Sed ubi cum iudice agit qui iudicatur, & ipse in partem accusatoris transiens etiam in sua proserptione sententiam approbat condemnantis, expectetur clementiam Saluatoris, & letabundus canit, *Domine in voluntate tua, præstitisti decori meo virtutem*.]

701 S. Bernardus id ipsum egregiè confirmat serm. 55. in Cant. cum ait. [Si castitatis diiudicauerimus, non erigere iudicauerimus. Bonum iudicium quod me illi districto diuinitate iudicio subducit, & abscondit. Prorsus horreo incidere in manus Dei viuentis. Volo vului ita, iudicatus presentari, non iudicandus. *Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur*. Iudicabo prouidè mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrymis, punire ieiuniis, ceterisque sanctæ laboribus disciplina. In bonis de me humiliter sentiam, & iuxta præceptum Domini, seruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantum feci. Dabo operam, nec folia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & studia mea: quo is qui scrutator est Hierusalem in lucernis, nihil inferat in me, siue indiscultum inueniat; neque enim iudicaturus est his in idipsum. Quis mihi det, ita ad liquidum prosequi, & persequi vniuersa delicta mea, ut in nullo oporteat vereri oculos capere, in nullo ad lumen contingat erubescere lucernarum.

Quisquis ad eum modum, memor vltoris gladij & iudicij incortrupti, de se in se, lere iudicium, de se tribulationibus, (totam vitam scilicet grauantibus liberabitur; & in septima, non tanget eum malum. Id est interpretare S. Gregorio 6. Moral. cap. 18. in iudicio abibit immunitas, & à flagello linguæ, ac verbo aspero, (id est à sententia feriente,) eripietur; ut idem exponit 8. Moral. cap. 2. Nimirum quia viuet in summa puritate. Nec enim fieri potest ut peccet, qui Deum recogitat iudicem, ut monet S. Clemens Epist. 1. ad Iacobum fratrem Domini. Quare hæc nobis deberet esse perpetua cogitationum ac sermonum materia. Intolerandumque est, quod aliqui tales cogitationes & tales sermones refugiant. Hos fatigat merissimum S. Chrysostomus hom. 2. in 2. ad Theosal. in moralibus, his præter cætera. [Ne fugiamus sermones de gehenna, ut gehennam fugiamus. Ne fugiamus penæ mentionem, ut non puniamur. Si diues ille, illum ignem cogitasset, non peccasset. Quoniam autem eius nunquam meminit, idè in eum incidit. Dic mihi o homo cum silex datus sis ad tribunal Christi, quæuis potius quam de eo loqueris. & cum sit tibi lis apud iudicem, sapè verbis tenus, non nocti, non interditi, non aliquo temporis momento, non hora aliqua aliquid aliud loqueris, sed perpetuo de re illa: De rota autem tua vita rationem redditurus & iudicium subiturus, nè eos quidem toleras,

qui hoc iudicium tibi mentem reuocavit: Propterea ergo omnia perierunt, & sunt perdita ac profligata, quod ad humanum tribunal sistendi, pro rebus quæ ad hanc vitam pertinent, omnia mouemus, quemlibet rogamus, assidue de eo sumus solliciti, omnia pro eo agimus: Ad Christi autem tribunal non multo post venturi, nihil nec per nos, nec per alios agimus. Iudicem non rogamus, quamuis nobis longum det diem praefuturum, & nos non rapiat in mediis peccatis, sed permittat vt ea euamur, & nihil eorum quæ ad ipsam pertinent, prætermittat illa bonitas & benignitas. Sed nihil amplius efficit. Propterea maius est supplicium. Sed ablit, vt sit. Propterea rogo, vt in præsentia respiscamus, gehennam ante oculos habeamus, cogitemus illam inuitabiliter reddendam rationem: vt hæc reputantes, & vitium fugiamus, & virtutem eligamus, & possimus assequi bona, promissa iis qui ipsum diligunt.]

Hoc itaque sapite, hoc cogitate mortales omnes. *Fugite a facie Gladij, quia ultor iniquitatum Gladius est & serote esse iudicium.* Frustra autem impios dum sibi ablandiuntur, in hac fide vacillare, cuius Isidorus Pcluf. lib. 2. Epist. 157.

CAPVT IX.

Christus caput super omnem Ecclesiam.

702 **H**UNC titulum Christo disertè tribuit Apostolus. Et quia Ecclesia non est tantum militans, sed etiam triumphans, siue primitiuorum in caelis scriptorum, quos inter numerantur Angeli, propterea perspicuum est hunc Christi titulum, spectare & homines & Angelos, esseque huius serie proprium. Vt autem liqueat, Christum verè esse caput Ecclesie, ex militante & triumphante compactæ, quod vnum assimo; dimissis damnatis, quorum a què caput Christum statuit Puteanus 3. parte q. 8. dub. 1. nec abhorret Bonacina, disp. 2. de Incarnat. q. 18. puncto 1. n. 3. vt inquam liqueat, Christum esse caput modo proposito, duo sunt præmittenda: Primum est, Ecclesiam vniuersam, esse corpus quoddam. Secundum est, hoc corpus non esse acephalum, sed habere caput mysticum; cuius, natura & ratio aperienda erit. His iactis fundamentis perspicua erit veritas proposita.

Ecclesia, corpus Christi mysticum, cuius anima Deus.

Ecclesiam voco Christi corpus, non quod ex Virgine suscepit, sed pro quo mortuus est, iuxta elegantem Petri Damiani distinctionem, serm. 29. Aliter dicitur, corpus non reale, sed mysticum. Quod ergo Ecclesia, sit corpus quoddam mysticum, seu morale, variis locis inculcat Apostolus. Sed fusè Ephes. 4. & Corinth. 12. & Roman. 12. vbi Interpretes fusè id verfant. Itemque Turrec. lib. 1. summa de Ecclesia cap. 43. & 28. Esse huius veritatis innumera in Scripturis testimonia (ait Concilium Paris. lib. 1. cap. 2. Breuiter dico, cum anima & materia

apta constituent corpus physicum animalis, ad quod fit allusio in ea Ecclesie descriptione sub ratione corporis; dubitari non posse, quin Ecclesia sit verè corpus mysticum, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 12. v. 11. *Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus: siue Iudei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes in vno Spiritu potati sumus. Nam & corpus, non est vnum membrum, sed multa.* His verbis bene introspectantur, Apostolus perspicue tradit, Ecclesiam Christi corpus, atque ad Christum prout vna cum suo corpore persona est; duo continere quæ ad corpus spectant, nempe animam vnam, ac varia membra subordinata. Et eius quidem viuis corporis animam Deum esse, prout principium vitæ supernaturalis; corpus verò ex variis personis tanquam membris exurgere.

703 Quod Deum dico iuxta Apostolum esse Ecclesie animam, vulgatissimum est in Scripturis & Patribus. S. Augustinus optimè serm. 186. de temp. [Spiritus noster quo vivit omnis homo, anima vocatur, Spiritus noster quo vivit singulus quisque homo, anima vocatur. Et videtis quid faciat anima in corpore. Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per pedes ambulat, omnibus simul ad eam membris vt viuunt, vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt aures, non videt lingua, nec loquitur aures & oculus, sed tamen viuunt, viuunt, aures, viuunt lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei; in alii. Sanctis facit miracula, in aliis Sanctis loquitur veritatem, in aliis Sanctis custodit virginitatem; in aliis sanctis custodit pudicitiam conjugalem; in aliis hoc, in aliis illud singuli propria operantur, sed pariter viuunt. Quod autem est anima corporis hominis, hoc est Spiritus sanctus corporis Christi quod est Ecclesia. Hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnius corporis.]

Sanctus Gregorius ad vers. 1. Psalmi 4. Pernit. [Sicut est vna anima quæ diuersa corporis membra viuificauit, ita totam simul Ecclesiam, vnus Spiritus sanctus vegetat & illustrat. Sicut namque Christus qui est caput Ecclesie, de Spiritu sancto conceptus est; sic sancta Ecclesia quæ corpus eius est, eodem Spiritu sancto repletur vt viuat; eius virtute firmatur, vt in virtus fidei & charitatis compage subsistat. Vnde dicit Apostolus, ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Illud est corpus, extra quod non viuificat Spiritus. Vnde dicit Beatus Augustinus; si vis viuere de Spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc Spiritu non viuunt heretici, non viuunt Schismatici, non viuunt excommunicati. Non enim sunt de corpore. Ecclesia autem Spiritum viuificantem habet.]

Hoc ipsum est quod disertè & in actu signato profiteretur in Symbolo, asserentes Spiritum sanctum esse Spiritum viuificantem. Hæc enim est anima propria & germana summa, vt propterea extra dubium esse debeat, sancta.